

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Karolína Sochová

**Metodika vyšetřování drogové
kriminality v teorii a praxi**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Dalibor Šelleng, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce: 3. 4. 2022

Tímto prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně, že veškeré použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného či stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text práce včetně poznámek pod čarou má 193 999 znaků včetně mezer.

V Chebu dne: 3. 4. 2022

Karolína Sochová

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Daliboru Šellengovi, PhD za rady a vedení po celou dobu tvorby této práce a JUDr. Heleně Peckové, DiS za sdílené poznatky a zkušenosti z praxe a praktické rady.

Obsah

ÚVOD	1
1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	3
1.1. Droga.....	3
1.2. Návyková látka.....	5
1.3. Omamná látka.....	8
1.4. Psychotropní látka	10
1.5. Jed.....	10
1.6. Prekursor	11
2. HIERARCHIE ÚČASTNÍKŮ DROGOVÉ KRIMINALITY	13
2.1. Výrobce	14
2.2. Dealer	14
2.3. Konzument	14
3. PRÁVNÍ ÚPRAVA DROGOVÉ KRIMINALITY V ČESKÉM PRÁVNÍM ŘÁDU	15
3.1. Primární drogová kriminalita	15
3.1.1. Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy. 15	
3.1.2. Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu	17
3.1.3. Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku.....	19
3.1.4. Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu	20
3.1.5. Šíření toxikomanie.....	21
3.2. Sekundární kriminalita	23
3.2.1. Ohrožení pod vlivem návykové látky.....	23
4. PRÁVNÍ ÚPRAVA POSTUPU POLICEJNÍHO ORGÁNU	25
4.1. Zákon o Policii ČR.....	25
4.2. Zákon o trestním řízení soudním	26
4.3. Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.....	26
4.4. Zákon o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek	27
5. OBECNÉ METODICKÉ POSTUPY PŘI VYŠETŘOVÁNÍ DROGOVÉ KRIMINALITY	28
5.1. Typová kriminalistická charakteristika	28
5.1.1. Způsob spáchání trestného činu.....	28
5.1.2. Vlastnosti pachatele.....	28
5.2. Typické podněty k vyšetřování	29
5.3. Vyšetřovací situace.....	31
5.4. Vyšetřovací verze	33
5.5. Vyšetřovací stopy	35
5.5.1. Biologické stopy.....	35
5.5.2. Chemické stopy	35
5.5.3. Daktyloskopické stopy	39

5.5.4.	Věcné stopy	39
5.6.	Vyšetřovací úkony.....	40
5.6.1.	Podání vysvětlení.....	40
5.6.2.	Znalecké zkoumání.....	42
5.6.3.	Domovní prohlídka.....	47
5.6.4.	Prohlídka jiných prostor a pozemků.....	51
5.6.5.	Záměna zásilky	52
5.6.6.	Odposlech a záznam telekomunikačního provozu	53
5.6.7.	Výslech.....	55
5.7.	Operativně pátrací prostředky	60
5.7.1.	Předstíraný převod.....	61
5.7.2.	Sledování osob a věcí	61
5.7.3.	Použití agenta	63
6.	NOVÉ ASPKETY VE VYŠETŘOVÁNÍ DROGOVÉ KRIMINALITY.....	64
6.1.	Mezinárodní forenzní databáze Reliéf.....	64
6.2.	Mobilní analytická laboratoř	65
7.	ANALÝZA TRESTNÍCH SPISŮ	66
7.1.	Objednaná zásilka z Nizozemí	66
7.2.	Podezření z neoprávněného pěstování marihuany.....	71
ZÁVĚR.....		74
ABSTRAKT		75
KLÍČOVÁ SLOVA		76
ABSTRACT		77
KEY WORDS		78
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ		79

ÚVOD

Téma drog a drogové závislosti je palčivým a zároveň mnohokrát diskutovaným problémem, který má citelný dopad na společenský život. Svůj odraz nachází samozřejmě i v rovině trestněprávní. Ačkoli z hlediska počtu paragrafů upravujících drogové trestné činy obsažených v relevantním trestněprávním předpise se nezdá být problematika příliš rozsáhlá, opak je pravdou. Rozsáhlost, důmyslná spolupráce, vysoký stupeň utajenosti, značná opatrnost – to vše jsou typické rysy drogové kriminality, které ji činí obtížně postižitelnou a kladou vysoké požadavky na strategii vyšetřování orgánů činných v trestním řízení.

Právě jedinečná vnitřní strukturovanost této trestné činnosti a na to reagující důsledná a propracovaná strategie vyšetřování byly základními motivy výběru tématu mé diplomové práce. Druhým na roveň postaveným motivem byla možnost poznání fungování a použití kriminalistických metod a právní kvalifikace skutkových podstat drogových trestných činů v praxi.

Absolvování praxe a získané poznatky ze studia trestních spisů a následné přímé účasti na hlavních líčeních vyprofilovalo cíle této diplomové práce, kterými jsou představení jednotlivých metod a postupů typicky užívaných při vyšetřování drogových trestných činů a charakteristika drogové kriminality, která postup orgánů činných v trestním řízení zásadním způsobem ovlivňuje. Práce má za cíl poukázat i na komplikovanost právní konstrukce drogových trestných činů především s ohledem na drobné nuance mezi jednotlivými skutkovými podstatami, které do značné míry ovlivňují postup při vyšetřování.

Samotné praktické poznatky by nebyly schopny vytvořit komplexní náhled na postup při vyšetřování drogových trestných činů a jejich následnou právní kvalifikaci, neboť každá praxe je přímým odrazem teoretických základů. Z tohoto důvodu bude první část diplomové práce věnována poměrně detailnímu vymezení pojmů a zakotvení drogových trestných činů v právním řádu s využitím komparace české právní úpravy s úpravou zahraniční. Druhá část má za cíl přiblížit za pomoci deskripce kriminalistické metody a úkony, které orgány činné v trestním řízení běžně užívají. Třetí část bude věnovat pozornost vybraným trestním spisům, na nichž bude demonstrováno přímé použití dříve popsaných metod tak, aby bylo zřejmé, jak orgány činné v trestním řízení postupují a na základě jakých argumentů a závěrů volí následující postup. Přestože první dvě části budou obsahovat teoretické zákonitosti získané studiem odborné literatury, budou doplňovány o problémy, s nimiž se současná praxe potýká a rozšířeny o nové aspekty či systémy, které v současnosti poskytují jednotlivé vědní obory. Získané poznatky z praxe orgánů činných v trestním řízení jsou výsledkem především analýzy jednotlivých případů za pomoci a vysvětlení vedoucí odborné praxe.

Ačkoli je práce věnována především primární drogové kriminalitě, považuji za vhodné zmínit alespoň okrajově problematiku sekundární drogové kriminality, neboť je v praxi taktéž často řešeným problémem a v současné době zaznamenala v určitých oblastech zásadní legislativní změny, které mají

samořejmě vliv i na metody postup při jejím vyšetřování. Rozbor těchto trestných činů a metodika jejich vyšetřování by však zasloužila pozornost minimálně v rozsahu samostatné diplomové práce.

1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

1.1. Droga

Termín „droga“ je mezi laickou i odbornou veřejností skloňován již od doby 14. století, kdy toto slovo bylo přejato z francouzského jazyka. Ačkoli se jedná o termín hojně užívaný, neexistuje dosud žádná sjednocující definice, která by tento pojem jednoznačně vymezila. V každém odvětví se tedy setkáme s různým vymezením toho, co vše se pod pojem droga subsumuje. Terminologický slovník z oblasti alkoholu a drog drogu vymezuje jako „látku, která je nebo by mohla být uvedena ve farmakopei“¹. Jiří Straus ve své publikaci Metodika vyšetřování drogové kriminality připomíná definici drogy, kterou v roce 1969 představila Světová zdravotnická organizace, dle níž je droga „jakákoli substance, která je vpravována do lidského organismu a může změnit jednu anebo více funkcí“². Dle této definice tedy lze za drogu označit prakticky jakékoli léčivo. Málokdo však jde do lékárny s požadavkem vyzvednout si své lékařem předepsané drogy, nebo koupit drogy na snížení horečky. Ani lékárník by zřejmě tomuto požadavku neporozuměl. Z nastíněné situace, ačkoliv obě zmíněné definice ve svém důsledku svědčí o opaku, je zřejmé, že široká veřejnost vnímá pojem „droga“ velmi úzce a specificky. Nikoliv jako léčivo běžně dostupné, ale jako omamnou látku, která je užívána pro jiné než lékařské účely. Stejně se ovšem vnímání drogy otisklo do odborné literatury týkající se právě trestných činů nakládání s omamnými látkami. V knihách i odborných textech se běžně setkáme s výrazem drogová kriminalita. Výkonný útvar Policie České republiky zabývající se především trestnou činností spojenou s omamnými a psychotropními látkami nese název Národní protidrogová centrála. Přestože tedy v české právní úpravě chybí jakákoli legální definice drogy, společnost má o jejím vymezení poměrně jasnou představu. Naproti tomu pojmy jako omamná či psychotropní látka, které mají svoji legální definici jak na úrovni národní, tak na úrovni mezinárodní, nemají pro běžného občana relevanci a pravděpodobně si s nimi význam drogy vůbec nespojí.

Obdobná legislativní situace panuje též například v Německu. I v tomto právním řádu chybí jasná legální definice drogy, a tím dochází ke směřování významů jednotlivých pojmů. Nutno podotknout, že mezi německou veřejností je droga vnímaná ještě úžeji než v českém pojetí. Nepojímá ji obecně jako jakoukoli substanci, která může ovlivnit funkce lidského organismu, ale jako látky, jejichž společným znakem je intenzivní působení na vědomí a vnímání, v jehož důsledku dochází ke zkreslení reality³. Dle právního lexikonu je právě droga v odborném žargonu označována jako psychotropní látka, což ovšem neznamená, že každé její užití musí být nutně protizákonné. Legální definice pojmu „narkotika“ je pak uvedena ve zvláštním zákoně, který upravuje nakládání s takovými látkami,

¹ PALČOVÁ, Alena, ed. *Terminologický slovník z oblasti alkoholu a drog*. Praha: Psychiatrické centrum, 2000, s. 32. ISBN 80-85121-08-5.

² STRAUS, Jiří. *Metodika vyšetřování drogové kriminality*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2006, s. 7. ISBN 80-7251-219-6.

³ *Lokaler-Anwalt.de* [online]. Spolková republika Německo [cit. 2021-11-14]. Dostupné z: <https://www.lokaler-anwalt.de/rechtsbegriff/drogen>

podmínky, za kterých může určité látky získat a užívat pouze určitá skupina lidí a vymezení které látky jsou zcela zakázány. Samostatně upravena je zde i trestněprávní rovina (na rozdíl od českého právního řádu není součástí trestního zákoníku). Pro účely tohoto zákona se narkotikem rozumí látky a přípravky uvedené v přílohách I až III.⁴

Přehlednější úpravu a vymezení jednotlivých pojmů nabízí úprava Spojených států amerických. Nutno předeslat, že i zde odborná vědecká společnost považuje drogu za substanci, která může ovlivnit biologický a neurologický stav člověka. Vzhledem k tomuto vymezení pak rozděluje drogy právě dle jejich působení na lidský organismus. Naproti tomu právní úprava poskytuje jiné rozdělení. Stejně jako česká právní úprava rozlišuje pojmy „*drug*“ a „*narcotic drug*“, což odpovídá českému rozdělení na drogy a omamné a psychotropní látky. Pro oba pojmy má však legální vymezení. Komplexní úprava je obsažena v Kodexu zákonů Spojených států amerických (dále jen „*USC*“), konkrétně v hlavě 21., která nese název „*Food and Drugs*“. Obecné ustanovení § 321 pak obsahuje legální definice spojené s touto problematikou. Dle písmena g se pojmem „*drug*“ pro účely tohoto zákona rozumí (A) předměty uznané v oficiálním národním lékopisu nebo v jakémkoli doplňku homeopatického lékopisu Spojených států amerických nebo oficiálním národním lékopisu, nebo v jakémkoli doplňku kteréhokoli z nich, (B) předměty určené pro použití při diagnostice, léčbě, prevenci nebo zmírňování onemocnění člověka nebo zvířat, (C) předměty určené k ovlivnění struktury, nebo jiné funkce těla člověka nebo zvířat, (D) předměty určené k použití jako součást jakéhokoli předmětu vymezeného pod body A až C.⁵ Pojem „*narcotic drug*“, který se významově blíží termínu omamná látka (droga) je však vymezen samostatně v ustanovení § 802 a rozumí se jím látky (A) opium, opiáty, deriváty opia, včetně izomerů, esterů, etherů, solí a soli izomerů, esterů a etherů, kdykoli je existence takových izomerů, esterů, etherů a solí možná v rámci specifického chemického označení, (B) sušené makovice a koncentrát ze sušených makovic, (C) listy koky kromě listů koky a extraktů z těchto listů, z nichž byl odstraněn kokain, ekgonin a deriváty ekgoninu nebo jejich soli, (D) kokain, jeho soli, optické a geometrické izomery a soli izomerů, (E) ekgonin, jeho deriváty, jejich soli, izomery a soli izomerů, (F) jakákoli sloučenina, směs nebo přípravek, který obsahuje jakékoli množství látek uvedených pod písmeny (A) až (E).⁶

⁴ *Betäubungsmittelgesetz* [online]. Spolková republika Německo: Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz [cit. 2021-11-14]. Dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/btmg_1981/BJNR106810981.html

⁵ *United states code* [online]. USA: Office of the Law Revision Counsel [cit. 2021-11-14]. Dostupné z: <http://uscode.house.gov/view.xhtml?hl=false&edition=prelim&req=granuleid%3AUSC-prelim-title21-chapter9-subchapter2&num=0&saved=%7CZ3JhbnVsZWlkOlVTQy1wcmVsaW0tdGl0bGUyMS1jaGFwdGVyOS1mcm9udA%3D%3D%7C%7C%7C0%7Cfalse%7Cprelim>

Jak je patrné, jednotlivé právní úpravy a názory odborné veřejnosti různých států nejsou jednotné při definování a chápání pojmu droga, což může vést ke značným problémům při překladau jednotlivých termínů a následné orientaci v právní úpravě nakládání s těmito látkami. Na úrovni mezinárodního práva byla již přijata úprava, která zavazuje státy k jednotnému postupu nejen při regulaci nakládání s omamnými látkami, ale i při stíhání jejich zneužívání, neboť toto představuje z hlediska sociálního a hospodářského výrazné nebezpečí pro lidstvo jako takové. Vzhledem k tomu, že úprava společného postupu a kooperace jednotlivých států se jeví jako vysoce účinná v boji s nelegálním obchodováním s omamnými látkami (vizte níže k využití mezinárodního vyšetřovacího týmu či mezinárodním registrům), je tak zřejmé, že právě nedostatečná úprava v oblasti základních legálních pojmů může celkovou účinnost značně snižovat, neboť s vysokou pravděpodobností může dojít k interpretačním pochybením a tím k oslabení celé mezinárodní konstrukce. Jako vhodné řešení se nabízí doplnění jednoznačného legálního vymezení termínu droga na mezinárodní úrovni (určité vodítko již existuje v podobě představené definice WHO), kterou následně státy budou reflektovat ve svých národních právních úpravách tak, jako je tomu v ostatních případech.

1.2. Návyková látka

Návyková látka je na rozdíl od drogy již legální pojem. V českém právním řádu se tento pojem vyskytl poprvé v roce 1990 v zákoně č. 140/1961 Sb., Trestní zákon (dále jen „*trestní zákon*“), a to po jeho novele provedené zákonem č. 175/1990 Sb. Do ustanovení § 89 trestního zákona přibyl nově odstavec 13, který stanovil, že: „*Návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování*“.⁷

Obdobnou definici obsahoval v ustanovení § 1 odst. 3 i zákon č. 37/1989 Sb., zákon České národní rady o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi (dále jen „*zákon č. 37/1989*“). Na rozdíl od úpravy v trestním zákoně však vymezoval pouze, co se rozumí pojmem „*návykové látky jiné než alkohol*“, za něž pro účely tohoto zákona byly považovány omamné látky, psychotropní látky, a ostatní chemické látky. Zároveň tato definice obsahovala jeden pojmový znak navíc, a to, že užívání těchto látek je způsobilé vyvolat závislost, poškozují zdraví a vede k jiné toxikomanii než alkoholismus. Zákon č. 37/1989 byl zrušen v roce 2016 a nahrazen zákonem č. 379/2005

⁶ *United states code* [online]. USA: Office of the Law Revision Counsel [cit. 2021-11-14]. Dostupné z: <http://uscode.house.gov/view.xhtml?hl=false&edition=prelim&req=granuleid%3AUSC-prelim-title21-chapter13-subchapter1&num=0&saved=%7CZ3JhbnVsZWlkOlVTQy1wcmVsaW0tdGl0bGUyMS1jaGFwdGVyMTMtZnJvbnQ%3D%7C%7C%7C0%7Cfalse%7Cprelim>

⁷ Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon, Článek I

Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů účinným od 1.7.2006, který ovšem definici návykové látky neobsahoval, ačkoli tento pojem nesl ve svém názvu. Zrušen byl ke dni 31.5.2017 a nahradil jej zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek (dále jen „**zákon č. 65/2017**“), účinný od 31.5.2017 do současnosti. Pro účely tohoto zákona se návykovou látkou rozumí „*alkohol, tabák, omamné a psychotropní látky a jiné látky s psychoaktivními účinky, jejichž užívání může vést nebo se podílet na vzniku a rozvoji duševních poruch a poruch chování*“.⁸ Nově zavedená definice návykové látky je obohacena o další položku - tabák, který je tímto též považován za návykovou látku.

V plejádě netrestních zákonů upravujících pojem návyková látka je třeba zmínit ještě jeden dodnes účinný právní předpis, a to zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů (dále jen „**zákon o návykových látkách**“), který v ustanovení § 2 písm. a) stanoví, že: „*návykovými látkami jsou omamné látky a psychotropní látky přírodního nebo syntetického původu, které mají psychoaktivní účinky a současně jsou uvedeny v některé z příloh č. 1 až 7 nařízení vlády o seznamu návykových látek, s výjimkou látky konopí extrakt a tinktura, která obsahuje nejvýše 1 % látek ze skupiny tetrahydrokanabinoidů a splňuje podmínku bezpečnosti podle zákona o obecné bezpečnosti výrobků*“. Nutno podotknout, že znění definice je výsledkem novely tohoto zákona provedené zákonem ze dne 14. září 2021.⁹ Primárním účelem novely bylo však zavést nové podmínky pro vydání licence k pěstování rostlin konopí pro léčebné použití.¹⁰ Jak z definice vyplývá, samotný zákon přímo nestanoví, jaké látky jsou látkami návykovými, ale odkazuje v tomto na příslušné nařízení vlády, kterým je nařízení č. 463/2013 Sb., o seznámech návykových látek. V této souvislosti je třeba zmínit, že i toto nařízení dostalo v nedávné době změny. S účinností od 3.6.2021 bylo změněno nařízením vlády č. 184/2021, ze dne 19.4.2021. Změna proběhla především ve znění příloh č. 3, č. 4, a č. 7, a to zejména jako reakce na potřebu transpozice směrnice Evropské komise EU 2020/1687 ze dne 2.9.2020. Dále pak změna nařízení reflektovala též výsledky pracovní skupiny EVS, která ve spolupráci s Národním monitorovacím střediskem doporučila zařadit do seznamu návykových látek 49 nových látek.¹¹

Vztahu zákona o návykových látkách a trestního zákona v oblasti vymezení návykové látky se stal i předmětem rozhodování Nejvyššího soudu. V právní větě svého usnesení stanovil, že: „*Zákon*

⁸ Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, § 2

⁹ Zákon, kterým se mění zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech a o změnách některých souvisejících zákonů (zákon o léčivech), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰ REDAKCE. Vláda: Návrh novely zákona o návykových látkách. Právní rozhledy, 2020, č. 11, s. II-III

¹¹ GLOGAR, Martin Mgr. Novela nařízení o seznámech návykových látek. *Právní prostor* [online]. 2021, 27.5. [cit. 2021-11-28]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislative/vyslo-ve-sbirce-zakonu/novela-narizeni-o-seznamech-navykovych-latek2>

č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, lze pokládat za zvláštní zákon, jímž se ve smyslu § 195 odst. 1 TrZ stanoví, co se považuje za omamné látky, psychotropní látky, přípravky obsahující omamnou nebo psychotropní látku a za prekursory pro účely trestního zákona. Je tomu tak bez ohledu na skutečnost, že citovaný zákon o návykových látkách neobsahuje výslovný odkaz na příslušná ustanovení trestního zákona a že jeho věcný dopad je širší, neboť upravuje též mimotrestní problematiku (např. skladování návykových látek, zneškodňování odpadů, pěstování máku a konopí atd.)¹²

V rovině trestněprávní je návyková látka v současné době upravena v ustanovení § 130 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „TZ“), dle něž se „návykovou látkou rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobivé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování“. Protože TZ převzal doslovně zákonnou definici z trestního zákona, lze i na vztah TZ a zákona o návykových látkách aplikovat výše zmíněný judikát Nejvyššího soudu.

Z nastíněného vývoje právní úpravy lze shrnout, že v současné době existují tři různé definice návykové látky, které jsou předmětem jak trestních, tak netrestních předpisů, tj. TZ, zákona o návykových látkách a zákona č. 65/2017. Při jejich vzájemné komparaci je možné identifikovat dva odlišné způsoby, jak návykovou látku definovat. Zatímco TZ definuje návykovou látku z hlediska jejích vlastností a následně uvádí pouze demonstrativní výčet takovýchto látek, ve zbylých dvou případech je návyková látka vymezena pouze výčtem jednotlivých látek, které se za návykové považují. Tyto dvě definice pak lze ještě rozlišit dle širě výčtu jednotlivých položek. Šířeji je návyková látka vymezena zákonem č. 65/2017, neboť vedle psychotropních a omamných látek považuje za návykovou látku také alkohol a tabák.

Pro komplexní pochopení uvedených definic je ještě nezbytné vyložit význam jednotlivých pojmů, z nichž jsou definice zkonstruovány. Všechny tři definice spojují pojmy psychotropní a návykové látky. Těmto pojmům jsou věnovány samostatné kapitoly, a proto nebudou předmětem tohoto výkladu. TZ a zákon č. 67/2017 shodně jako návykovou látku uvádí rovněž alkohol. Ačkoli se jedná o jednu z esenciálních složek obou definic, legální definici pojmu alkohol v českém právním řádu nenajdeme. Zákon č. 67/2017 v ustanovení § 2 písm. f) pouze vymezuje alkoholický nápoj jako „nápoj obsahující více než 0,5 % objemových ethanolu“. V tomto bodě lze demonstrovat určitou nedokonalost a nepřesnost i v případě legálně vymezeného pojmu. Jaké problémy může působit úplná absence legálního vymezení běžně užívaného pojmu bylo již demonstrováno u pojmu droga. U návykové látky disponujeme na první pohled celkem jednoznačně loženými definicemi. Při hlubším

¹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2005, sp. zn. 7 Tdo 1179/2005

zkoumání však dojdeme k závěru, že definice obsahují pojem, se kterým právní řád dále nepočítá a legálně vymezuje pojem zcela odlišný. Takovýto zdánlivě drobný nesoulad však může mít závažné následky, neboť ztěžuje orientaci v dané problematice.

TZ ve své definici ještě obsahuje zbytkovou kategorii látek vyjádřenou pojmem „ostatní látky“. K takto neurčitému pojmu se vyslovil Nejvyšší soud tak, že: „*Návykovými látkami ve smyslu § 89 odst. 10 TrZ se kromě alkoholu, omamných a psychotropních látek rozumí takové ostatní látky, které jsou způsobitelné nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování, třebaže se běžně používají v průmyslu nebo v domácnosti (např. ředidla, čisticí prostředky, technické kapaliny, léčivé přípravky). Za splnění uvedených podmínek se však nevyžaduje, aby zneužívání ostatních návykových látek u člověka skutečně vyvolalo návyk na ně, tj. nutkavou potřebu jejich dalšího (opakovaného) užití.*“¹³

Závěrem lze shrnout, že v současné době právní řád disponuje třemi různými definicemi návykové látky, a to jak v rovině trestní, tak netrestní. Návyková látka je definována jednak z hlediska jejích účinků a jednak je vymezena výčtem jednotlivých substancí, které se za ni považují. Důležitou roli při komplexním vymezení tohoto legální pojmu zaujímá i judikatura, která vymezila vztahy mezi trestní a netrestní rovinou právě s ohledem na návykovou látku, a dále přiblížila blíže nespecifikovaný obecný pojem „ostatní látky“, který užívá TZ.

1.3. Omamná látka

Pojem omamné látky se vyskytl poprvé na mezinárodním poli v souvislosti s přijetím Jednotné úmluvy o omamných látkách (dále jen „*Úmluva o omamných látkách*“), sjednané dne 31. března 1961 v New Yorku. Tehdy Československá socialistická republika ji podepsala dne 31. července 1961, ratifikována však byla až 23. listopadu 1963.¹⁴

Preambule Úmluvy o omamných látkách stanoví jako hlavní cíl spojených národů předcházet a bojovat s používáním omamných látek, které souhrnně označují jako toxikomanie. V povědomí stran však stále zůstává zachována i potřeba lékařského použití těchto látek, které jsou nezbytné především pro tlumení bolestí. Úmluva proto poukazuje na nutnou potřebu mezinárodní spolupráce v případě regulace a kontroly používání omamných látek, tak aby nedocházelo k jejich zneužívání pro jiné než čistě lékařské potřeby.

Definice omamné látky je uvedena v čl. 1 odst. 1 písm. j) Úmluvy o omamných látkách. Tento výraz označuje „*každou látku seznamu I a II, bez ohledu na to je-li přírodní nebo syntetická*“. Seznamy

¹³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2009, sp. zn. 3 Tdo 392/2009

¹⁴ Vyhláška č. 47/1965 Sb., o Jednotné Úmluvě o omamných látkách

tvoří přílohu Úmluvy o omamných látkách a v souladu s čl. 3 odst. 1 může být jejich obsah měněn v případě, kdy některá ze stran považuje změnu za nutnou.

Česká právní úprava dostala splnění svých závazků, které pro ni vyplynuly z ratifikované Úmluvy o omamných látkách, přijetím již výše zmíněného zákona o návykových látkách, který následně provádí nařízení vlády č. 463/2013, o seznamech návykových látek. V přílohách č. 1, č. 2, č. 3 a č. 8 nařízení jsou pak přímo reflektovány omamné látky zařazené do seznamů Úmluvy o omamných látkách.

Zákon o omamných látkách má význam též z hlediska trestněprávního, neboť TZ nestanoví, co pro účely trestního práva znamená omamná látka. V ustanovení § 289 odst. 1 TZ je však odkaz na speciální zákon, který má stanovit, co se za omamnou látku považuje.

V souvislosti s odkazem uvedeným v preambuli Úmluvy o omamných látkách ve spojení se samotnou definicí omamné látky je třeba upozornit na často odlišnou interpretaci těchto ustanovení. Úmluva o omamných látkách považuje za omamnou látku prakticky jakoukoli látku schopnou ovlivnit vědomí. Další specifikaci neuvádí. V právních režimech některých států jsou ovšem za omamnou látku (případně se setkáme i s pojmem narkotikum) považovány veškeré ilegální látky bez zohlednění jejich případných farmakologických účinků, jak ovšem předpokládá Úmluva o omamných látkách. Příkladně lze uvést úpravu Spojených států amerických, která dle ustanovení § 802 bod (B) USC počítá mezi „*narcotic drugs*“ též kokain, který však farmakologické účinky nevykazuje. Takovýto extenzivní výklad směřuje proti smyslu Úmluvy o omamných látkách, neboť ta jako hlavní cíl nestanoví pouze boj proti zneužívání ilegálních látek pro jejich škodlivé účinky a z toho vznikající závažný společenský problém, ale rovněž obecnou regulaci a kontrolu užívání všech omamných látek tak, aby byly účelně využívány jejich farmakologické účinky, které v případě odborného užití mají pozitivní dopad. Jedině tímto způsobem lze účinně bojovat proti zneužití jejich jinak terapeutického účinku.

Na problematiku interpretace a rozdílnou národní úpravu upozorňuje i výkladový glosář pojmů vedený Národním monitorovacím střediskem pro drogy a závislosti. Omamnou látku popisuje jako „*chemickou látku navozující útlum, poruchu vědomí a necitlivost k bolesti (analgesii)*“¹⁵. V rámci podaného výkladu pak zmiňuje nedůvodné rozšiřování pojmu omamné látky, k němuž dochází nejen v běžné mluvené řeči, ale i v právní terminologii.

¹⁵KALINA, Kamil. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Filia Nova, 2001, s. 60. ISBN 80-238-8014-4.

1.4. Psychotropní látka

Obdobně jako omamná látka rovněž pojem psychotropní látka má svůj původ na mezinárodním poli. Základní úpravou, která následně ovlivnila vnitrostátní řády jednotlivých zemí, se stala Úmluva o psychotropních látkách sjednaná dne 21. února 1971 ve Vídni. Československá socialistická republika k této Úmluvě přistoupila dne 13. října 1988.

Preambule Úmluvy o psychotropních látkách stanovuje cíl všech přistoupivších států předcházet zneužívání těchto látek a nedovolenému obchodu s nimi. Na zřeteli však zůstává jejich oprávněné užití pro lékařské či vědecké účely. Při komparaci preambulí Jednotné úmluvy o omamných látkách a Úmluvy o psychotropních látkách lze seznat určitou nuanci. U psychotropních látek není primárně akcentován jejich přímý farmakologický účinek.

Definice psychotropní látky je pak uvedena v čl. 1 písm. e) Úmluvy o psychotropních látkách, dle něhož „výraz *„psychotropní látka“* označuje každou látku, ať přírodní nebo syntetickou, nebo každý přírodní materiál, uvedenou v Seznamu I, II, III nebo IV“.

V českém právním řádu jsou závazky přijaté ze zmíněné úmluvy stejně jako v případě Úmluvy o omamných látkách provedeny v zákoně o návykových látkách ve spojení s nařízením vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek, které seznamy připojené k Úmluvě o psychotropních látkách reflektuje v přílohách č. 4, č. 5, č. 6. a č. 7.

Z hlediska trestněprávního je situace stejná jako u omamné látky. Co se pro účely trestního práva rozumí psychotropní látkou, stanoví dle ustanovení § 289 odst. 1 TZ speciální zákon.

1.5. Jed

Na rozdíl od omamné a psychotropní látky nedisponuje úprava jedů a jejich vymezení mezinárodními rozměry ani samostatným zákonem na úrovni vnitrostátní. Společným znakem však zůstává jejich relevance pro trestněprávní účely, neboť i jedy jsou zahrnuty ve skutkových podstatách některých trestných činů. Ustanovení § 289 odst. 2 TZ zmocňuje vládu, aby nařízením stanovila, co se považuje za jedy pro účely vymezených trestných činů.

Na základě zákonného zmocnění vydala vláda dne 14. prosince 2009 nařízení č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely TZ stanoví, co se považuje za jedy a jaké je tzv. množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů (dále jen „**Nařízení**“). Dle ustanovení § 1 odst. 1 Nařízení se za jedy ve smyslu ustanovení § 283, 284 a 286 TZ považují chemické látky uvedené v příloze č. 1 k tomuto nařízení a chemické směsi, které obsahují nejméně 7 % chemické látky uvedené v příloze č. 1.

Vymezení jedu v Nařízení pro účely naplnění skutkové podstaty trestných činů blíže specifikuje judikatura, která konstatuje: „*Jestliže skutková podstata trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 odst. 1 tr. zák. spojuje s neoprávněnou činností (výroba, dovoz, vývoz, průvoz, nabízení, zprostředkování, prodej nebo jiné opatření nebo přechovávání pro jiného) mimo jiné jed, musí se jednat o takovou látku, která má v době této neoprávněné činnosti zákonem předpokládané toxické vlastnosti. Za takovou látku z uvedených důvodů nelze považovat materiál, který tyto předpokládané toxické vlastnosti sám o sobě v době činu nemá, pokud se u něj projeví až provedením chemických, biochemických, fyzikálních postupů nebo jiných procesů, jimiž se teprve jeho toxické vlastnosti vyvolají, jestliže nebylo provedeným dokazováním zjištěno, že obvinění směřovali svým jednáním k nakládání právě s touto, v době činu se neprojevující toxickou formou předmětné látky. Tato podmínka platí i tehdy, když jde o materiál za takovou látku obecně považovaný proto, že je zapsána pro účely trestního řízení jako jed ve vyhlášce č. 114/1999 Sb. Proto je např. i rtuť, která je rovněž uvedena jako jed v citované vyhlášce používána zcela běžně jako rtuťová náplň v teploměrech, aniž by s ní byly v této podobě spojovány důsledky ve smyslu § 187 odst. 1 tr. zák.*“¹⁶

Z podaného stanoviska Nejvyššího soudu vyplývá, že samotné zařazení látky na seznam jedů dle Nařízení není dostačující podmínkou pro naplnění skutkové podstaty trestního činu dle ustanovení § 283, § 284, nebo § 286 TZ, neboť rozhodnou skutečností jsou toxické vlastnosti takovéto látky v době spáchání trestného činu.

1.6. Prekursor

Základ právní úpravy prekursorů a jejich vymezení tvoří dva přímo použitelné předpisy Evropské Unie a to nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 ze dne 11. února 2004 o prekursorech drog („**Nařízení o prekursorech drog**“) a nařízení Rady (ES) č. 111/2005 ze dne 22. prosince 2004 o pravidlech pro sledování obchodu s prekursory drog („**Nařízení o pravidlech pro sledování obchodu s prekursory drog**“). Za prekursory se považují látky obsažené v kategorii 1 přílohy I Nařízení o prekursorech drog a látky obsažené v kategorii 1 přílohy I Nařízení o pravidlech pro sledování obchodu s prekursory drog. Svou povahou se jedná o látky, které jsou použitelné pro výrobu návykových a psychotropních látek. Dle obou Nařízení se pak za prekursory považují též všechny směsi, přírodní extrakty a farmaceutické léčebné přípravky, které tyto látky obsahují, ale pouze v případě, že jsou v nich definované látky obsaženy tak, že je lze extrahovat snadno dostupnými prostředky. Nejvyšší soud k podmínce snadné extrakce stanovil, že „*extrakcí snadno dostupnými prostředky ve smyslu této definice prekursoru se rozumí např. rozpuštění ve vodě nebo v jiném roztoku, zahřátí nad otevřeným*

¹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2005, sp. zn. 8 Tdo 1298/2005

ohněm nebo jiným tepelným zdrojem za použití zcela běžných nástrojů, náčiní či hospodářských zařízení apod. Může tedy jít o běžné úkony jednotlivce či skupiny osob v rámci individuální nebo manufakturní výroby, při nichž dojde k vyloučení nebo jinému oddělení prekursoru, aniž by k tomu bylo nutno použít složitých chemických, laboratorních nebo obdobných náročných postupů“.¹⁷

Naopak za prekursory nejsou považovány léčivé přípravky obsažené ve směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2001/83/ES ze dne 6. listopadu 2001 o kodexu Společenství týkajícím se humanitárních léčivých přípravků.

Český právní řád disponuje v oblasti úpravy prekursorů ještě speciálním zákonem, který reflektuje přímo použitelné předpisy Evropské Unie, a to zákonem č. 272/2013 Sb., o prekursorech drog. Tento zákon pak zmiňuje ještě speciální kategorii látek považovaných za prekursor, které označuje jako látky výchozí a pomocné, ačkoli nejsou zařazeny v kategorii 1, 2, nebo 3 výše zmíněných Nařízení. Dle důvodové zprávy zákona se jedná o předem vytipovaný okruh látek, které jsou v České republice klíčové pro výrobu zejména metamfetaminu, a proto je nezbytné podrobit je režimu kontroly. Na komplexním návrhu seznamu těchto látek spolupracovali zástupci Národní protidrogové centrály, Generálního ředitelství cel, Kriminálního ústavu Policie České republiky a Národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti.

¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1363/2011

2. HIERARCHIE ÚČASTNÍKŮ DROGOVÉ KRIMINALITY

Jedním ze specifických znaků drogové kriminality je její vysoká organizovanost, která se projevuje mimo jiné i v určité hierarchii jejich jednotlivých aktérů. Níže nastíněné vymezení však není striktní a není vyloučeno, že jedna osoba bude svojí činností spadat do více než jedné kategorie. Z hlediska právní kvalifikace jednání typických pro jednotlivé skupiny nemá toto členění dominantní význam. Lze jej uplatnit pouze v případě skupiny osob konzumentů, neboť pokud osoba bude čistě konzumentem drogy, pak její jednání bude postižitelné dle ustanovení § 284 TZ, případně jako přestupek. V případě výrobce a distributora však rozdíl činěn není, neboť obojí jednání zahrnuje skutková podstata trestného činu dle ustanovení § 283 TZ. Nepoměrně větší význam má však tato hierarchie právě v oblasti kriminalistické. Zjištění dané činnosti tvoří jednu ze základních vyšetřovacích situací, se kterou policejní orgán přichází v rámci drogové kriminality nejčastěji do styku. Stanovení správné vyšetřovací situace je základem pro stanovení správné vyšetřovací verze a následné vhodné taktiky vyšetřování.

Vedle zmíněné hierarchie lze poukázat též na jiné typologie používané v zahraničí. Příkladně lze zmínit typologii popsanou v roce 1992 trojicí autorů Johnson, Hamid a Sanabria, kteří drogovou scénu rozdělují na výrobce, importéry, velkododavatele a místní distributory.¹⁸ Typologie je pojímána nikoli z hlediska jednotlivých organizací, ale z hlediska individuálního postavení. Naproti tomu Curtisova typologie popsaná v roce 1996 je založena právě na organizační struktuře, v rámci níž rozeznává 4 základní kategorie. První kategorii autor označuje jako „*volnou nohu*“. Zahrnuje malé skupiny jednotlivců, mezi nimiž nefunguje prakticky žádná hierarchie. Jestliže dojde k navázání spolupráce, pak se jedná o jednorázovou součinnost bez předpokladu zachování vztahů po ukončení akce. Další skupinou je „*rodinný podnik*“, tj. skupiny založené na rodinných vazbách. Tato skupina je charakteristická právě pro typ vazby, na základě níž vzniká. Rodinné vazby zvyšují důvěru mezi jednotlivými členy a tím zajišťují jejich kompaktní chování. Třetí skupinou je „*komunitní podnik*“. Osoby v této skupině pojí jeden určitý společný znak, kterým může být např. příslušnost k jednomu etniku či jednotná národnost. Poslední skupinou je „*korporace*“. Právě tato skupina se vyznačuje přísnou hierarchií a dělbou činnosti. Před rodinnými vazbami či jinými prvky jako definičními znaky jsou upřednostňovány schopnosti dané osoby, které rozhodnou o jejím postavení v rámci dané „*korporace*“.¹⁹

Vymezení a správné určení postavení jednotlivých účastníků v rámci konkrétně zjištěné drogové činnosti má však podstatný význam pro tvorbu základní vyšetřovací situace. Tento vzájemný vztah je blíže vymezen v bodě 5.

¹⁸ NATARAJAN, Mangai *Drugs and Crime*. Farnham: Ashgate, 2010, s. 262, ISBN: 978-0-7546-2772-2.

¹⁹ NATARAJAN, Mangai *Drugs and Crime*. Farnham: Ashgate, 2010, s. 269, ISBN: 978-0-7546-2772-2.

2.1. Výrobce

Osoba výrobce stojí na samém vrcholu pomyslné hierarchie celé drogové scény především pro svoji znalost technologického postupu výroby. Není vyloučeno, aby výrobce byl zároveň dealerem a konzumentem drogy. V praxi však tyto lidé bývají nanejvýše příležitostnými konzumenti nikoli pravidelnými a většinou ani drogu sami nedistribují. Naopak častější je situace, kdy skupiny dealerů si najímají výrobce „ad hoc“ pro jednotlivé vary.

2.2. Dealer

Na rozdíl od výrobce drog je osoba dealera skloňována v několika výkladových pojednáních. Autoři J. Straus, J. Chmelík i K. Kalina se ve svých výkladech shodují na základní charakteristice dealera: jedná se o článek obchodního řetězce s drogami. Dále se však jednotlivá pojetí rozcházejí. Nejjednodušší vysvětlení podává Jiří Straus, který dealera považuje za mezičlánek mezi výrobcem a konzumentem drogy, který však má variabilní postavení v systému distribuce. Míra důležitosti je široká – od poměrně vysokého postavení blízcímu se výrobcí drogy až po téměř konečný článek celé soustavy. Straus zde připomíná, že právě správné určení postavení a důležitosti konkrétního dealera v celé soustavě je signifikantním prvkem, kterému je v rámci vyšetřování věnována zvláštní pozornost.²⁰

Dle K. Kaliny je dealer většinou koncovým článkem obchodního řetězce. Zmiňuje však jeho vysoké postavení v případě stále skupiny uživatelů drog, kterým drogu pravidelně opatřuje.²¹

Detailní rozvrstvení celého obchodního řetězce pak podává J. Chmelík ve své publikaci, neboť rozlišuje dealera a distributora. Dealera považuje za vyšší článek řetězce, neboť zprostředkovává drogy jednotlivým distributorům. Distributor je pak dle jeho členění považován za konečný a nejnižší článek celého řetězce, protože z jeho rukou se dostává droga konečnému spotřebiteli. Jeho činnost je však řízena dealerem.²²

2.3. Konzument

Ve starší literatuře je konzument označován též jako toxikoman. Jedná se o konečného spotřebitele, který drogu užívá pro vlastní potřebu. Chmelík upozorňuje ještě na pojem narkoman, který je veřejností nesprávně užíván jako synonymum pro drogově závislého jedince.²³

²⁰ STRAUS, Jiří. *Metodika vyšetřování drogové kriminality*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2006, s. 21. ISBN 80-7251-219-6.

²¹ KALINA, Kamil a kol. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Filia Nova, 2001, s. 71. ISBN 80-238-8014-4.

²² CHMELÍK, Jan a kolektiv. *Drogová kriminalita*. Praha: Úřad vyšetřování pro ČR, 1999, s. 4.

²³ CHMELÍK, Jan a kolektiv. *Drogová kriminalita*. Praha: Úřad vyšetřování pro ČR, 1999, s. 5.

3. PRÁVNÍ ÚPRAVA DROGOVÉ KRIMINALITY V ČESKÉM PRÁVNÍM ŘÁDU

Společným znakem primární a sekundární kriminality je z hlediska právní úpravy její jednotnost. Všechny trestné činy spadající do primární či sekundární kriminality jsou obsaženy v jednom kodexu, a to v trestním zákoníku. V tomto ohledu lze poukázat na rozdílnost právní úpravy v porovnání se zahraničím. Německá spolková republika disponuje taktéž trestním zákonem, v němž jsou obsaženy skutkové podstaty jednotlivých trestných činů. Nakládání s omamnými látkami má však vlastní úpravu v Zákoně o obchodu s omamnými látkami (Gesetz über den Verkehr mit Betäubungsmitteln), který v sobě zároveň zahrnuje skutkové podstaty trestných činů a přestupků související s návykovými látkami.²⁴ Obdobný způsob úpravy využívá i Rakousko. Pro účely úpravy nakládání s omamnými látkami a trestných činů s nimi souvisejících je účinný Spolkový zákon o omamných látkách, psychotropních látkách a prekurzorech drog (Bundesgesetz über Suchtgifte, psychotrope Stoffe und Drogenausgangsstoffe).²⁵

3.1. Primární drogová kriminalita

Za primární drogovou kriminalitu jsou označovány trestné činy obsažené v ustanoveních § 283 - § 287 TZ. Společným znakem skutkových podstat těchto trestných činů je postih neoprávněného nakládání s nelegálními drogami.

3.1.1. Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy

Skutková podstata tohoto trestného činu otevírá způsoby trestněprávního postihu nelegálního nakládání s omamnými a psychotropními látkami a zároveň je z hlediska objektivní stránky skutkovou podstatou nejširěji pojatou. Nejedná se však z hlediska vývoje trestněprávní úpravy postihu drogové kriminality o nový trestný čin, nýbrž o volné navázání na úpravu obsaženou v ustanovení § 187 Trestního zákona z roku 1961.

V porovnání s vymezením ostatních skutkových podstat trestných činů primární drogové kriminality je § 283 charakteristický pro svůj poměrně široký dosah, neboť se soustředí na postih všech alternativních způsobů neoprávněného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy.

Jednotlivé formy neoprávněného nakládání tvoří objektivní stránku trestného činu, která je vymezena v odstavci 1 v rámci základní skutkové podstaty. Jedná se o výrobu, dovoz, vývoz, průvoz,

²⁴ Gesetz über den Verkehr mit Betäubungsmitteln. *Bundesministerium der Justiz* [online]. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/btmg_1981/BJNR106810981.html

²⁵ Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Suchtmittelgesetz, Fassung vom 25.01.2022. *RIS - Suchtmittelgesetz - Bundesrecht konsolidiert, Fassung vom 25.01.2022* [online]. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10011040>

nabídnutí, zprostředkování, prodej, jiný způsob opatření, nebo přechovávání pro jiného.²⁶ Ze zákonné dikce vyplývá, že do rámce skutkové podstaty nespadá užívání dané látky, nebo její opatření či přechovávání čistě pro svoji potřebu. V rámci vyšetřování je tedy nutné důrazně rozlišovat, zda pachatel měl látku u sebe pro jiného, a tedy ji pro jiného přechovával, nebo zda ji měl u sebe pouze pro vlastní potřebu. Přechováváním se rozumí jakýkoli způsob držení látky, kdy ji pachatel ani nemusí mít přímo u sebe, ale postačí, pokud ji má ve své moci. Přechovávání musí být však vždy vykonáváno pro jiného.²⁷ V této souvislosti je vhodné upozornit na poměrně běžnou situaci, která v praxi nastává, avšak může vést k problematické výsledné právní kvalifikaci trestného činu. Jedná se o případ, kdy je jakýmkoli způsobem zjištěno, že pachatel drogu na příklad prodává a zároveň je u něj určité množství drogy nalezeno v rámci následně provedené domovní prohlídky. Na základě těchto výsledků vyšetřování se tak na první pohled může zdát, že jde o dvě různé právní kvalifikace. Ve vztahu k prodeji drogy jde zcela nepochybně o nedovolený prodej omamné nebo psychotropní látky, tedy jsou naplněny znaky skutkové podstaty trestného činu dle ustanovení § 283 TZ. Ve vztahu k drogám zajištěným v rámci domovní prohlídky připadá v úvahu právní kvalifikace dle ustanovení § 284 TZ. Zde však nastává zcela zásadní problém, kdy zjištěné množství drog nebude odpovídat minimálnímu množství předpokládaného dle ustanovení § 284 TZ, a tím nedojde k naplnění všech znaků skutkové podstaty. V takovém případě by čin musel být postoupen jako přestupek. A právě v tomto bodě tkví úskalí. Zcela nepochybně se jedná o jednočinný souběh trestného činu dle ustanovení § 283 TZ a činu dle ustanovení § 284 TZ. Z pohledu trestního práva hmotného tak jde o jeden skutek²⁸, a proto není možné o něm rozhodnout dvěma způsoby. Jestliže by tedy o přestupku bylo rozhodnuto dříve, pak vzniká překážka věci pravomocně rozsouzené i ve vztahu k činu kvalifikovaného dle ustanovení § 283 TZ a soud o něm již nebude moci v rámci trestního řízení rozhodnout. Z tohoto důvodu volí praxe jednodušší postup. Pokud lze pachateli prokázat prodej či jiné neoprávněné nakládání s drogou, pak ve vztahu k ostatním u něj nalezeným drogám se předpokládá právě jejich přechovávání pro jiného, nikoli držení pro vlastní potřebu. Celé jednání bude proto posouzeno pouze jako trestný čin dle ustanovení § 283 TZ.

Pro vznik trestní odpovědnosti pachatele je irelevantní množství i druh látky, se kterou neoprávněně nakládá. Pro naplnění znaků skutkové podstaty je tedy nepodstatné, zda pachatel neoprávněně nakládal například pouze s 1 gramem pervitinu, heroinu či marihuany. I přesto je však právě množství a druh látky jedním z nejčastějších argumentů obhajoby ve vztahu k určení druhu a výše trestu. Odlišný postup volí některé zahraniční právní úpravy, kde naopak druh látky determinuje

²⁶ DRAŠTÍK, A., DURDÍK, T., FREMR, R., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. *Trestní zákoník: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-1-26]. ASPI_ID KO40_2009CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

²⁷ ŠÁMALOVÁ, Milada. § 283 [Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, marg. č. 7

²⁸ JELÍNEK, Jirí. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges), s. 357. ISBN 978-80-7502-380-3.

závažnost trestného činu a případně diferencuje výši trestní sazby. Je tomu tak na příklad ve Velké Británii, Španělsku či na Kypru.²⁹

V oblasti kvalifikovaných skutkových podstat vymezených v odstavci 2-4 stojí za zmínku odstavec 4 písmeno a), dle kterého bude přísněji potrestán pachatel, který činem uvedeným v odstavci 1 způsobí těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt. V tomto ohledu je nutné poukázat na subjektivní stránku, která předpokládá nedbalostní jednání pachatele. Pokud by byl čin úmyslný, jednání by bylo posouzeno jako trestný čin vraždy v případě smrti, nebo trestný čin těžkého ublížení na zdraví v případě vzniku těžké újmy na zdraví. Jedná se tedy o situaci, kdy pachatel neoprávněně poskytne látku druhé osobě, u níž v důsledku užití této látky nastane smrt, aniž by pachatel chtěl poškozenému smrt způsobit. Příležitým příkladem je věc, kterou se zabýval krajský soud v Plzni. Pachatelka připravila fentanylový roztok určený k injekční aplikaci, který následně poskytla poškozenému. Dle svědeckých výpovědí byla na poškozeném zřejmá únava a též skutečnost, že byl již ovlivněn jinými návykovými látkami. Poškozený po aplikaci fentanylového roztoku ztratil vědomí a následně zemřel. Znaleckým zkoumáním bylo zjištěno, že poškozený byl v době smrti pod vlivem metamfetaminu a fentanylu, přičemž koncentrace fentanylu v krvi přesahovala minimální hranici toxicity, tedy i samotné požití látky fentanylu by vedlo ke smrti. Tím byla prokázána příčinná souvislost mezi jednáním pachatelky a těžším následkem, který v důsledku jejího jednání vznikl. Skutečnost, že fentanylový roztok pocházel z rukou pachatelky, byla nesporně prokázána svědeckými výpověďmi. Soud po zhodnocení provedených důkazů uzavřel, že pachatelka při poskytnutí předmětného fentanylového roztoku nechtěla jmenovanému přivodit smrt a zřejmě si v rozhodné době nebezpečí vzniku tohoto následku ani neuvědomovala. Proto její jednání nebylo kryto úmyslem ani vědomou nedbalostí. Ovšem vzhledem ke svým osobním poměrům a samotnému faktu, že jinému poskytuje silný opiát mohla těžší následek předpokládat. Soud tedy dovodil z hlediska subjektivní stránky nedbalost nevědomou, což je pro naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu dle ustanovení § 283 odst. 1, 4 písm. a) TZ dostačující.³⁰

3.1.2. Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu

Ustanovení § 284 TZ rozlišuje v odstavci 1 a 2 přechovávání omamné látky konopí a přechovávání jiné omamné látky. Jedná se tak o dvě samostatné základní skutkové podstaty, které zároveň reflektují obecné dělení drog na tzv. měkké a tvrdé.

²⁹ ZEMAN, Petr, Michaela ŠTEFUNKOVÁ a Ivana TRÁVNÍČKOVÁ. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci), s. 70, ISBN 978-80-7338-151-6.

³⁰ Rozsudek krajského soudu v Plzni sp.zn. 34 T 7/2015, ze dne 23.10.2015

Objektivní stránka obou skutkových podstat spočívá v přechovávání stanovené látky pro vlastní potřebu, a to v množství větším než malém. Pro vznik trestní odpovědnosti je tedy potřeba splnit dva základní předpoklady: důvodem přechovávání je výhradně osobní spotřeba konzumenta, tj. osoby, která má danou látku ve své moci, a látka musí dosahovat určitého minimálního množství.

Právě podmínka minimálního množství zaznamenala legislativní změny. TZ pojem množství větší než malé dále nerozvíjí a pro jeho specifikaci v ustanovení § 289 odst. 3 byla zmocněna vláda. Ústavní soud svým plenárním nálezem sp.zn. PL.ÚS 98/20 toto zmocňovací ustanovení zrušil. Současně s tím tak pozbyla platnost rovněž příloha nařízení vlády č. 455/2009 Sb., která množství větší než malé stanovila. Stěžejním argumentem Ústavního soudu byl princip dělby moci a výhrada zákona, při jejichž respektování je nepřijatelné, aby výkonná moc dotvářela skutkovou podstatu trestného činu podzákonnými předpisy.³¹ Výklad relativně neurčitého právního pojmu má zůstat v dikci moci soudní. Ústavní soud v tomto odkazuje na rozsáhlou a ustálenou judikaturu obecných soudů a vedle té pak na sjednocující stanovisko Nejvyššího soudu, které zpřesňuje pojem množství větší než malé ve vztahu k trestnému činu přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu.³²

Při zjišťování množství držené látky se však vyšetřování nezaměřuje pouze na celkovou hmotnost přechovávané drogy jako takové, ale i na množství účinné psychotropní látky, kterou musí obsahovat látka označovaná jako droga, aby bylo její zkoumané celkové množství považováno za větší než malé. Tento požadavek vyplývá z již zmiňovaného klíčového stanoviska Nejvyššího soudu sp.zn. Tpjn 301/2013, ze dne 13.3.2014. Právě v příloze stanoviska jsou vymezeny veškeré požadované hodnoty pro jednotlivé typy látek, tj. množství větší než malé a minimální množství účinné psychotropní látky. Tabulka současně u jednotlivých typů látek uvádí i jejich účinnou psychotropní látku, jejíž množství musí být zkoumáno.

V případě, že pachatel nedosáhne množství většího než malého, bude čin při splnění ostatních zákonných znaků kvalifikován jako přestupek dle ustanovení § 39 odst. 2 písm. a) zákona o návykových látkách.

Aktuální legální řešení situace ohledně určení množství větší než malé není vyhovující. Jak bylo naznačeno, v současné době pracují orgány činné v trestním řízení primárně se stanoviskem Nejvyššího soudu. Nelze však opomenout, že toto stanovisko je z roku 2013 a nebylo doposud nijak novelizováno, což znamená, že nijak nereflektuje aktuální změny příloh nařízení vlády o seznamech návykových látek, co je považováno za omamnou či psychotropní látku. Dochází tak ke značné mezeře v právní úpravě, neboť speciální zákon stanoví, co je omamnou či psychotropní látkou, ale orgány činné v trestním řízení nemohou určit, co je množství větší než malé, neboť výkladové stanovisko takovou látku vůbec

³¹ Nález Ústavního soudu sp.zn. Pl. ÚS 98/20, ze dne 27.4.2021

³² Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu sp.zn. Tpjn 301/2013, ze dne 13.3.2014

neobsahuje. Řešením této situace je tedy aktualizace používaného stanoviska a do budoucna pravidelná monitorace jeho souladu s aktuálními přílohami speciálních zákonů.

3.1.3. Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku

Ustanovení se skládá ze dvou základních a dvou kvalifikovaných skutkových podstat. Základní skutková podstata v odstavci 1 míří na neoprávněné pěstování pro vlastní potřebu rostliny konopí v množství větší než malém. Druhá základní skutková podstata v odstavci 2 pak postihuje táz jednání ovšem předmětem pěstování je houba, nebo jiná rostlina než v odstavci 1, která taktéž obsahuje omamnou nebo psychotropní látku. Kvalifikované skutkové podstaty v odstavci 3 a 4 postihují spáchání činu ve větším a značném rozsahu.

Pro účely tohoto ustanovení se pěstováním rozumí proces od zasetí semene či zasazení výpěstku rostliny po péči o růst rostliny případně až po její sklizeň.³³ Proces pěstování, který tvoří objektivní stránku tohoto trestného činu je však nutné rozlišovat od procesu výroby, která je postihována v ustanovení § 283 TZ. K rozdílu mezi procesem pěstování a výrobou se vyslovil i Nejvyšší soud, dle jehož názoru se o výrobu jedná pouze v případě, že rostlina konopí bude sklizena a následně neoprávněně zpracována buď do stavu způsobilého ke spotřebě, nebo k získání psychotropní látky THC. Nejvyšší soud zároveň řešil situaci, kdy pěstování rostliny zjevně směřovalo k následnému zpracování rostliny, ale k tomuto procesu z jakýchkoli důvodů nedošlo. V takovém případě by bylo možné jednání pachatele kvalifikovat jako pokus trestného činu dle ustanovení § 283 TZ.³⁴ Stejný závěr pak zopakoval ve svém stanovisku v roce 2014. Zároveň zde upozornil, že právní kvalifikace dle ustanovení § 283 TZ dopadá též na situaci, kdy pachatel uskuteční výrobu pro vlastní potřebu a za tímto účelem si opatří nebo přechovává rostlinu konopí. V tomto případě bude již samotné opatření nebo přechovávání rostliny posuzováno jako pokus trestného činu dle ustanovení § 283 TZ.³⁵

Obdobně jako v případě přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu je i zde rozhodné množství. Aby byly naplněny všechny znaky skutkové podstaty, musí pachatel pěstovat rostlinu konopí či houbu v množství větším než malém. Vzhledem k výše zmíněné proběhlé legislativní změně ohledně zmocňovacího ustanovení § 289 TZ, je rovněž v tomto případě určujícím dokumentem příloha výše citovaného stanoviska Nejvyššího soudu. V případě konopí je množství větší než malé více než 10 gramů sušiny, která obsahuje minimálně 1 gram účinné psychotropní látky, tj. delta-9-tetrahydrokanabinolu. U lysohlávek a dalších hub obsahujících psilocin a/nebo psilocybin je to více než

³³ ŠÁMALOVÁ, Milada. § 285 [Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, marg. č. 3.

³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu sp.zn. 3 Tdo 687/2006, ze dne 21. 6. 2006

³⁵ Stanovisko Nejvyššího soudu sp.zn. Tpjn 300/2014, ze dne 4. 12. 2014

40 plodin houby, minimální množství účinné psychotropní látky je 0,05 g báze (psilocinu) nebo odpovídající množství psilocybinu (fosfátového esteru psilocinu).³⁶

V souvislosti s trestněprávním postihem pěstování rostlin konopí je však na místě upozornit, že ne každá rostlina konopí této úpravě podléhá. Rostliny, na něž se trestněprávní úprava nevztahuje, vystupují pod veřejně známým názvem technické konopí. Obsahují především látku cannabidiol, neboli CBD, která je svojí povahou nepsychoaktivní látkou. Není návykovou látkou ve smyslu zákona o návykových látkách, a tedy není ani na seznamu kontrolovaných látek v České republice. Jedná se o registrované odrůdy, jejichž obsah psychotropní látky THC nepřesahuje 1 %. Maximální přípustný obsah THC prošel nedávnou legislativní změnou (účinnou od 1.1.2022), neboť původní maximální množství THC činilo 0,3 %. Vrchní soud v Olomouci ve svém rozsudku stanovil obsah THC přesahující tuto hodnotu jako podmínku vzniku trestní odpovědnosti.³⁷

Existence vícero typů rostlin konopí a s tím související různorodé podmínky vzniku trestní odpovědnosti se samozřejmě promítají též do metodiky vyšetřování případného trestného činu dle ustanovení § 285 TZ. V okamžiku přijetí oznámení o podezření z výskytu konopných produktů totiž nelze jednoznačně určit, o jaký typ rostliny se jedná. Ovšem i v případě znalosti, že jde o tzv. technické konopí, nelze s určitostí říct, zda výsledný produkt mimo CBD neobsahuje i nadlimitní množství THC. Policejní orgán proto na základě přijetí takového podnětu provádí prověřování ve smyslu ustanovení v podobě testovacího nákupu vzorků, a případně odebrání vzorku z podezřelé pěstírny, které následně podrobí odbornému zkoumání na příslušném odboru kriminalistické techniky a expertízy nebo na kriminalistickém ústavu. Na základě výsledků odborného zkoumání a okolností souvisejících s daným skutkem pak volí další odpovídající postup vyšetřování. Výsledkem může být odložení věci dle ustanovení § 159a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „TR“), postoupení věci správnímu orgánu jako přestupek (konkrétně by byla naplněna skutková podstata přestupku dle ustanovení § 36 odst. 1 zákona o návykových látkách), nebo zahájení trestního stíhání dle ustanovení § 160 TR, jsou-li zjištěny rozhodné skutečnosti předpokládané zákonem.

3.1.4. Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu

Objektivní stránka trestného činu spočívá ve výrobě, opatření nebo přechovávání prekursoru nebo jiného předmětu určeného k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku nebo jedu, a to buď sobě nebo jinému. Pro naplnění znaků objektivní stránky tedy nestačí výroba, opatření, nebo přechovávání předmětu, který je obecně způsobilý k výrobě omamné nebo psychotropní látky. Musí se jednat o předmět, který je k výrobě přímo určený. Pokud by objektivní stránka spočívala v přechovávání jakéhokoli předmětu obecně způsobilého

³⁶ Příloha k stanovisku Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 301/2013, ze dne 13.3.2014

³⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 6 To 37/2018, ze dne 12.7.2018

k výrobě, pak by bylo vyloučeno mít v domácí lékárně na příklad léky na snížení horečky, neboť většina z nich obsahuje pseudoefedrin, což je látka způsobilá k výrobě pervitinu.

Ze zákonné dikce je zřejmá poměrně tenká hranice mezi tímto ustanovením a ustanovením § 283 TZ, konkrétně přípravou tohoto trestného činu. K povaze trestného činu dle § 286 TZ, vztahu k § 283 TZ a povaze jednání pachatele se vyjádřil Nejvyšší soud ve svém usnesení z roku 2017. Mezi trestnými činy funguje vztah subsidiarity § 286 k § 283 TZ. Zásadní rozdíl tkví v záměru pachatele. Jestliže pachatel vyrobí, opatří nebo přechovává předmět, který je obecně toliko určený k výrobě omamných a psychotropních látek, ale jeho jednání nesměruje k realizaci individuálně určeného trestného činu, tj. k výrobě konkrétní omamné nebo psychotropní látky, pak bude jeho jednání kvalifikováno jako trestný čin dle § 286 TZ. Pokud by si však jednání pachatele v podobě výroby, opatření, nebo přechovávání takového předmětu směřovalo cíleně k realizaci konkrétního trestného činu, pak bude jednání posouzeno jako příprava trestného činu dle § 283 TZ. Nejvyšší soud na tomto místě zmiňuje, že trestný čin dle § 286 TZ je deliktem ohrožujícím, tedy je dokonán v okamžiku vzniku reálné možnosti vzniku poruchy chráněného zájmu. Naproti tomu příprava musí vždy směřovat ke konkrétnímu činu, který naplňuje znaky konkrétního trestného činu.³⁸ Stejný názor ohledně vztahu § 283 a § 286 TZ zopakoval Nejvyšší soud ve svém pozdějším usnesení. Svůj výklad však ještě rozšířil o vymezení pojmu výroba omamné látky právě ve vztahu k oběma citovaným ustanovením. Ve výrobě omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů je konzumováno i použití předmětů a prostředků vytvořených k jejich výrobě, a proto má být jednání posouzeno dle § 283 TZ. Na základě této argumentace pak upozornil na nesprávné právní posouzení jednání pachatele, které spočívalo ve výrobě psychotropní látky metamfetaminu pro vlastní potřebu. Odvolací soud chybně uzavřel, že jednání naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu dle § 286 TZ.³⁹

Předmětem vyšetřování bude tedy primárně zjištění záměru pachatele, s čímž úzce souvisí zjišťování jeho osobních poměrů. Jestliže bude pachatel známý i případně z jiných trestních věcí jako osoba, která prodává či jinak zprostředkovává omamnou či psychotropní látku jiným osobám, pak bude činnost policejního orgánu směřovat na podchycení této činnosti a zároveň bude odmítnuta vyšetřovací verze vztahující se k § 286 TZ.

3.1.5. Šíření toxikomanie

Objektivní stránka základní skutkové podstaty ustanovení § 287 odst.1 TZ směřuje na postižení jednak svádění nebo podpory jiného ke zneužívání návykové látky jiné než alkoholu a dále na podněcování ke zneužívání takové látky či šíření jejího zneužívání.

³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 1018/2017, ze dne 27. 9. 2017

³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 204/2018, ze dne 18.7.2018

Z popisu vyplývá několik obecných forem jednání, kterými lze objektivní stránku trestného činu naplnit. Ačkoli jde o pojmy sobě významově velice podobné, trestní zákoník dále nespecifikuje, jaká konkrétní jednání pod jednotlivé formy lze subsumovat.

Praxe se opakovaně potýkala na příklad s diferenciací pojmů svádění a podněcování. Současný výklad stanovuje jako základní diferenční znak okruh osob, vůči nimž jednání pachatele směřuje. O formu svádění ke zneužívání návykové látky půjde tehdy, pokud projev pachatele cílí na konkrétní osobu.⁴⁰ Nejvyšší soud v rámci své sjednocovací činnosti soudní praxe stanovil, že podněcováním je taková činnost, která je způsobilá ovlivnit rozhodnutí jiné osoby návykovou látkou zneužít, nebo v nich rozhodnutí vzbudí. Pro naplnění této formy jednání tedy není podmínkou nabízet látky, které omamné či psychotropní látky obsahují.⁴¹

Palčivým a mnohokrát diskutovaným tématem v souvislosti s naplněním skutkové podstaty § 287 TZ bylo cca v letech 2014 až 2016 provozování tzv. growshopů (obchody s potřebami pro pěstování konopí a konopnými produkty). V tomto směru lze odkázat na konstantní judikaturu Nejvyššího soudu, z níž plyne jednoznačný závěr. Skutková podstata trestného činu dle § 287 TZ je naplněna v okamžiku, kdy předmětem prodeje, a tedy nabízení produktu jsou prostředky směřující k vypěstování konopí s obsahem přesahujícím povolené množství 1 %. Z vybrané judikatury lze příkladně uvést usnesení sp. zn. 11 Tdo 879/2015, ze dne 29. 7. 2015, sp. zn. 11 Tdo 403/2016, ze dne 28. 7. 2016, sp. zn. 11 Tdo 778/2016, ze dne 23. 6. 2016, sp. zn. 11 Tdo 668/2017, ze dne 14. 6. 2017, sp. zn. 11 Tdo 1040/2020, 27. 10. 2020 (vzhledem k legislativní změně účinné od 1.1.2022 je nutné počítat s obsahem do 1 %, nikoliv do 0,3 %).

S ohledem na současné dění nelze říct, že obecně problematika nabízení konopných produktů je uzavřena a vyřešena. Na diskusním poli současnosti se objevilo téma tzv. CBDmatů (automaty s konopnými produkty nabízené volně k prodeji). Při srovnání předešlého výkladu povahy CBD z hlediska trestněprávního a výše zmíněného judikaturního závěru však vyplývá též výsledek. Ani provoz CBDmatů není trestněprávně postižitelný, jestliže obsah THC v produktech nepřekračuje 1 % obsahu.

Závěry Nejvyššího soudu mají odraz i v metodice vyšetřování tohoto trestného činu. Základním určovatelem zvolení správné vyšetřovací verze bude znalecké zkoumání, které stanoví skutečný obsah THC v nabízených produktech. Konkrétní způsob vedení vyšetřování a používané metody jsou předmětem bodu 5 a 7.

⁴⁰ ŠÁMALOVÁ, Milada. § 287 [Šíření toxikomanie]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, marg. č. 3.

⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 1217/2014-37, ze dne 12. 11. 2014

3.2. Sekundární kriminalita

Jedná se o trestnou činnost, která je páchána v jiné souvislosti s návykovou nebo psychotropní látkou. Nejedná se tedy přímo o neoprávněné nakládání, šíření či zneužívání. Může tak jít o trestné činy páchané v důsledku intoxikace, nebo trestnou činnost motivovanou ziskem prostředků na opatření návykové či psychotropní látky.⁴² Portfolio potenciálních trestných činů je tak nepopsatelně širší než v případě primární drogové kriminality.

3.2.1. Ohrožení pod vlivem návykové látky

Objektivní stránka trestného činu, systematicky zařazeného též do hlavy VII, spočívá ve výkonu zaměstnání nebo jiné činnosti, při které může být ohrožen život nebo zdraví lidí, nebo může být způsobena značná škoda na majetku, ve stavu vylučujícím způsobilost, který si pachatel přivodí vlivem návykové látky. Svoji povahou tak spadá mezi tzv. silniční delikty, neboť postihuje situace řízení pod vlivem návykové látky.

Dle českého právního řádu platí v případě řízení dopravního prostředku nulová tolerance k alkoholu či jiné návykové látce. Pro účely podmínek naplnění skutkové podstaty a způsobu dokazování je namíste rozlišit tyto dvě situace, tedy jestli je řidič pod vlivem alkoholu či jiné návykové látky.

V případě ovlivnění řidiče alkoholem je situace z hlediska trestněprávního postihu, vyšetřování a dokazování poměrně stabilní. Z judikaturního závěru vyplývá, že skutková podstata trestného činu dle § 274 TZ je naplněna, jestliže množství alkoholu v krvi překročí hranici 1 promile. V tom případě není potřeba provádět další dokazování ohledně reálné míry ovlivnění řidiče, i když řidič vizuálně nejeví žádné známky snížené schopnosti ovládat motorové vozidlo. Pokud zjištěná hladina alkoholu v krvi nedosahuje 1 promile, pak je na policejním orgánu provést další šetření ohledně skutečné míry ovlivnění řidiče. Není vyloučena situace, že u řidiče s nižší hladinou alkoholu v krvi bude přesto jeho schopnost řídit motorové vozidlo zcela vyloučena. Policejní orgán tak vedle běžně používaných testů pro detekci alkoholu (aktuálně používaný např. analyzátor typu 7510 od společnosti Dräger) provede na příklad výsledků svědků, nebo uloží povinnost podrobit se lékařské prohlídce. Pokud na základě výsledků provedeného dokazování bude zjištěn stav vylučující schopnost řídit motorové vozidlo, pachatel taktéž naplní skutkovou podstatu trestného činu dle § 274 TZ.⁴³ V ostatních případech bude jednání pachatele postizitelné jako přestupek dle § 125c odst.1 písm. b) zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích.

⁴² ŠTEFUNKOVÁ, Michaela. *Možnosti zjišťování míry a struktury sekundární drogové kriminality v podmínkách České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci), s. 12. ISBN 978-80-7338-180-6.

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 874/2007, ze dne 22. 8. 2007

Dynamickým vývojem v nedávné době však prošla situace ovlivnění řidiče jinou návykovou látkou, který měl značný dopad na způsob dokazování. Do roku 2020 zákonná úprava neznala žádný závazný limit přítomnosti návykové látky v krvi. Otázka míry ovlivnění řidiče byla posuzována u každé osoby individuálně. Aplikační praxe obecných soudů však vykazovala značný rozkol v otázce rozsahu dokazování, tj. jaké důkazní prostředky je nutné provést pro bezpečné prokázání ovlivnění řidiče návykovou látkou. Prvním sjednocujícím dokumentem se stal pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce z roku 2019, který u vybraných návykových látek stanovil hodnoty, při jejichž dosažení se má za to, že osoba je nezpůsobilá k výkonu činnosti předpokládané zákonem, a tedy není nutné vyhotovovat znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie.⁴⁴ Praxe orgánů činných v trestním řízení takto sjednocující dokument přivítala, problémem zůstala však jeho závaznost čistě pro státní zástupce. Následná analýza znaleckých posudků vyhotovených v jednotlivých kauzách odhalila určitou „inspiraci“ většiny znalců ústavním znaleckým posudkem z oboru zdravotnictví, který byl separátně vyhotoven pro konkrétní trestní věc vedenou u okresního soudu v Chebu.⁴⁵ Konečným a sjednocujícím řešením je v současné době stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2020, které určuje koncentraci jednotlivých návykových látek v krvi, při jejímž dosažení je objektivně dán stav vylučující způsobilost ve smyslu § 274 odst.1 TZ.⁴⁶

⁴⁴ Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 5/2019, o stanovení hodnot jiných návykových látek než alkoholu, při jejichž dosažení se osoba nachází ve stavu vylučujícím způsobilost vykonávat zaměstnání nebo jinou činnost ve smyslu § 274 odst.1 trestního zákoníku

⁴⁵ Ústavní znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a klinické psychologie Psychiatrické nemocnice Bohnice, ze den 8. 12. 2014, ve věci sp. zn. 6 T 11/2014 vedené u okresního soudu v Chebu

⁴⁶ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 300/2020, ze dne 21. 10. 2020

4. PRÁVNÍ ÚPRAVA POSTUPU POLICEJNÍHO ORGÁNU

Pro úplné vykreslení metodiky vyšetřování konkrétního trestného činu je podstatné nejen jeho hmotněprávní vymezení, tj. popis skutkové podstaty trestného činu, ale i procesí postup policejního orgánu. Bod 4 je proto orientován na zákonnou úpravu postup policejního orgánu, neboť v rámci jednotlivých úkonů, které zákon stanoví, jsou zajišťovány konkrétní důkazní prostředky.

4.1. Zákon o Policii ČR

Postup policejního orgánu upravený v zákoně č. 273/2008 Sb. Zákon o Policii ČR (dále jen „ZPČR“) lze obecně pojmenovat jako operativně pátrací činnost (případně operativně pátrací šetření). Základním charakteristickým znakem je především cíl činnosti vymezený v § 69, tedy získávání poznatků o trestné činnosti, a doba, kdy tato činnost probíhá, tj. zásadně před zahájením trestního řízení. Právě tyto dva znaky odlišují operativně pátrací činnost o dalších postupech policejního orgánu, které se dějí již v rámci trestního řízení a podléhají úpravě trestního řádu. Ačkoli oba postupy požívají vlastní právní úpravy, nezdědka dochází k zaměňování operativně pátrací činnosti především s operativně pátracími prostředky ve smyslu § 158d TR. Problematický výklad má svůj původ v minulosti, kdy úprava operativně pátrací činnosti absentovala, a proto byla nesprávně řazena právě pod zákonnou úpravu dle § 158 odst.1 TR jakožto úkony před zahájením trestního stíhání.⁴⁷

Ustanovení § 69 ZPČR vedle vymezení cíle operativně pátrací činnosti pojmenovává i úkony policejního orgánu, kterými má být cíle dosaženo: vyhledávání, odhalování a dokumentace skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Samotné metody, které jsou policejnímu orgánu v rámci těchto úkonů k dispozici, jsou předmětem samostatných ustanovení. Patří mezi ně na příklad právo požadovat vysvětlení, pořizování záznamů, získávání informací z evidencí, nebo získávání poznatků ze zájmového prostředí. Pro získání poznatků ze zájmového prostředí často policejní orgán využívá operativní pronikání, jehož cílem je infiltrace policisty mezi osoby podezřelé z páchaní trestné činnosti a získání relevantních informací. Dalšími specifickým postupy je osobní pátrání, nebo operativní rozpracování.

Příkladem konkrétní podoby, jakou může operativně pátrací činnost získat je již výše zmíněný tzv. zkušební nákup realizovaný především v případě podezřelých growshopů či CBDmatů. Konkrétní provedení jednotlivých úkonů v rámci operativně pátrací činnosti vzhledem k přijatému podnětu je předmětem bodu 7.

⁴⁷ CHMELÍK, Jan. Operativně pátrací činnost v trestním řízení. *Forenzní vědy, právo, kriminalistika*. 2021, 6(2), 124-140

4.2. Zákon o trestním řízení soudním

Oproti operativní pátrací činnosti, která probíhá zásadně utajovaným způsobem, a proto její výsledky nemohou být použity jako důkazy v trestním řízení, činnosti upravené trestním řádem utajení již nepodléhají. TŘ nadále trestní řízení rozděluje na dvě fáze, a to prověřování a vyšetřování. Cílem tohoto bodu však není detailní popis obsahu obou fází, a proto nebude pozornost věnována konkrétním procesním důsledkům.

Ustanovení § 158 odst.3 TŘ vyjmenovává úkony, ke kterým je policejní orgán oprávněn v rámci fáze prověřovací. Jedná se na příklad o vyžadování odborného vyjádření, provádění ohledání věci a místa činu či pořizování zvukových a obrazových záznamů osob. Vedle těchto úkonů pak lze využít úkony souhrnně nazývané operativně pátrací prostředky, mezi něž patří: předstíraný převod, sledování osob a věcí, nebo použití agenta.

4.3. Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních

Ačkoli zákon č. 104/2013 Sb. Zákon o mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních (dále jen „zákon o mezinárodní justiční spolupráci“) neobsahuje čistě procesní úpravu postupu policejního orgánu, upravuje jednotlivé formy mezinárodní spolupráce, z nichž nejvyužitelnější právě pro drogovou kriminalitu, je společný vyšetřovací tým (dále jen „SVT“).

Hlavním smyslem SVT je opatření důkazů použitelných v trestním řízení. Typově vhodným trestním řízením je takové, které přesahuje do jiného státu (či více států), a proto vyžaduje rozsáhlou spolupráci s těmito dotčenými státy. Ze statistiky Eurojustu zaměřené na činnost SVT za rok 2020⁴⁸ vyplývá, že celkem 16 SVT nově zapsaných v roce 2020 se zabývalo obchodem s drogami, což je druhá nejpočetnější oblast trestné činnosti vedle zpronevěry a podvodu (zde fungovalo 20 SVT).

Předpokladem vzniku SVT je dohoda o SVT, kterou za Českou republiku uzavírá v souladu s § 71 odst. 4 zákon o mezinárodní justiční spolupráci Nejvyšší státní zastupitelství na základě žádosti dozorujícího státního zástupce. Ve stejném ustanovení pod písmeny a-f jsou vymezeny podstatné náležitosti této dohody.

V praxi byl SVT využit na příklad ve věci, kdy bylo ve Spolkové republice Německo a v České republice pod příslušnými spisovými značkami vedeno trestní řízení, jehož dosavadní výsledky nasvědčovaly skutečnosti, že skupina vietnamských pachatelů vyráběla v České republice metamfetamin, který následně distribuovala na území SRN. Zároveň za účelem zakrytí skutečného původu získaných peněžních prostředků založila na území SRN firmu, prostřednictvím níž následně investovala do místních nemovitostí. Vzhledem ke společným podezřelým osobám a zjevné souvislosti jejich trestné činnosti na území obou států, jež byla předmětem obou trestních řízení, bylo namístě

⁴⁸ Výroční zpráva Eurojustu 2020

předpokládat déletrvající spolupráci mezi státy za účelem objasnění této trestné činnosti. Součástí uzavřené dohody byl i výčet jednotlivých předem odsouhlasených úkonů, tj. použití agenta, předstíraný převod, odposlechy apod. Účelem SVT bylo zjištění laboratoří na území ČR a identifikace dalších osob podílejících se na trestné činnosti (především osoby, které se podílely na prodeji návykové látky a jejího dovozu z ČR do SRN a odběratele návykových látek).

4.4. Zákon o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek

Obdobně jako zákon o mezinárodní justiční spolupráci je i zákon č. 65/2017 z hlediska úpravy postupu policejního orgánu věnován jen specifické oblasti – postupu při vyšetření přítomnosti alkoholu a jiných návykových látek. Úprava je obsažena v §§ 19 – 25 a stanoví především osoby oprávněné vyzvat k orientačnímu vyšetření a odbornému lékařskému vyšetření, metody vyšetření, důsledky, pokud osoba vyšetření odmítne, povinnosti poskytovatelů zdravotních služeb ve vztahu k provedení odborného lékařského vyšetření a způsob úhrady nákladů spojených s odborným lékařským vyšetřením a dopravou do zdravotnického zařízení.

Z nastíněné úpravy je zřejmé, že postupu dle zákona č. 65/2017 se uplatní především v souvislosti s trestným činem dle § 274 TZ.

5. OBECNÉ METODICKÉ POSTUPY PŘI VYŠETŘOVÁNÍ DROGOVÉ KRIMINALITY

5.1. Typová kriminalistická charakteristika

Typová kriminalistická charakteristika podává soustavu a popis kriminalisticky relevantních znaků daného trestného činu a má tak značný vliv na celý proces poznání trestného činu. Do této soustavy se řadí především typický způsob páchaní trestného činu, vlastnosti pachatele, nebo typické kriminální situace.

5.1.1. Způsob spáchání trestného činu

Způsob páchaní trestného činu do jisté míry odpovídá popisu objektivní stránky skutkové podstaty trestného činu, nicméně z hlediska kriminalistického se rozlišují tři základní skupiny: výroba, držení a distribuce drogy, dále dovoz, vývoz a průvoz drogy a konečně kriminalita páchaná pod vlivem drog (u poslední skupiny si lze povšimnout překrývání se s pojmem sekundární drogové kriminality).

V první skupině se nejzřetelněji promítá fungování výše popisovaného „*obchodního řetězce*“ a hierarchie jeho jednotlivých účastníků, jakož i jejich typické charakteristické vlastnosti.

V druhé skupině se zase významně uplatňuje mezinárodní justiční spolupráce především v podobě SVT. Činnost, spojená s vývozem, dovozem a průvozem drog, vykazuje značnou míru organizovanosti, která má mezinárodní přesah. V České republice je typická spolupráce s východními národy (např. Bulharsko, Turecko) či s Polskem, a to především z důvodu snadného získání prekursorů pro následnou výrobu drogy. Frekvencovanou je taktéž spolupráce s vietnamskou komunitou, z níž se často rekrutují najímaní výrobci drog.

Specifickým rysem páchané trestné činnosti, spadající do třetí skupiny, je chování pachatele, které je ovlivněno buď účinky návykové či psychotropní látky, nebo důsledky jejího akutního nedostatku. Jestliže je jednání pachatele ovlivněno akutním nedostatkem drogy, pak je typická především zvýšená agresivita. Typické projevy pachatele, jehož jednání je ovlivněno účinky drogy, jsou odvislé od typu požití drogy. Při užití drogy s tlumivým efektem, bude pachatel vykazovat především značnou ospalost. Naopak při užití drogy se stimulačním efektem bude pro chování pachatele typická hypermobilita a nekoordinovanost běžných pohybů.

5.1.2. Vlastnosti pachatele

Charakteristické vlastnosti pachatelů drogové kriminality lze rozdělit do dvou hlavních skupin. V samotném dělení se opět zrcadlí původní rozdělení hierarchie jednotlivých účastníků drogové scény.

Do první skupiny spadají výrobci a dealéři. Druhou skupinu tvoří sami konzumenti, tj. toxikomani.

5.2. Typické podněty k vyšetřování

Typické podněty k vyšetřování a jejich původ přímo odráží kriminologickou charakteristiku drogové činnosti. Odborná literatura se shoduje na dvou základních znacích. Drogová kriminalita je kriminalitou latentní a zároveň primární drogová kriminalita je označována za kriminalitu „bez oběti“.^{49 50}

Latentní neboli skrytou kriminalitou se rozumí ta kriminalita, která se nestává vůbec předmětem trestního řízení, neboť nevyjde najevo. Jsou zde zahrnuty trestné činy, které nebyly policejnímu orgánu nahlášeny, nebo které policejní orgán sám nezjistil, což je v případě drogové kriminality běžné.

Jako druhý kriminologický rys uvádí výše zmíněná odborná literatura kriminalitu „bez oběti“. Tomuto závěru však odporuje názor Jiřího Strause, který za typické oběti primární drogové kriminality považuje především mládež. Zároveň uvádí, že nepřímo je poškozena celá společnost.⁵¹ V tomto názorovém rozkolu lze spíše přisvědčit Jiřímu Strausovi, neboť existence oběti v případě drogové kriminality vychází z existence potenciálního poškozeného. Tato možnost je reflektována ve skutkové podstatě trestného činu dle § 283 odst. 3, 4 TZ, který stanoví vyšší trestní sazbu pro pachatele, který jednáním popsáním v odst.1 způsobí druhému těžkou újmu na zdraví, nebo smrt. Poškozený je zcela nepochybně a objektivně obětí daného trestného činu. K tomu vizte výše popsany případ vedený pod sp.zn. 34 T 7/2015.

Podnět od občanů

V obecné policejní praxi je jedním z nejčastějších typů podnětů právě informace od osoby poškozeného, která zároveň disponuje dalšími informacemi důležitými pro trestní řízení a výsledné objasnění trestného činu, což obecně výrazně usnadňuje odhalování trestné činnosti. V případě drogové kriminality však tento podstatný nosič informací chybí. Ačkoli byla reálná existence poškozeného výše prokázána, nelze očekávat, že tento poškozený půjde trestný čin oznámit policejnímu orgánu. Stejně tak nelze předpokládat ochotu informovat policejní orgán od ostatních článků obchodního řetězce, tj. výrobců či dealerů.

Ač tento typ podnětu je v případě drogové kriminality nejméně častý, není zcela vyloučený. Může se jednat o situace, kdy na příklad soused nahlásí policejním orgánu podezřelý zápach v domě,

⁴⁹ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 385. ISBN 978-80-7598-554-5.

⁵⁰ JELÍNEK, Jiří. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2021, s. 420-421. ISBN 978-80-7502-499-2.

⁵¹ STRAUS, Jiří. *Metodika vyšetřování drogové kriminality*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2006, s. 16. ISBN 80-7251-219-6.

který může signalizovat nedovolené pěstování marihuany nebo nedovolenou výrobu omamné či psychotropní látky.

Podnět z činnosti kriminální policie

Jedná se o jeden z nejtypičtějšých podnětů vyskytujících se v oblasti drogové kriminality. Policejní orgán velmi často obdrží podnět k zahájení vyšetřování z vlastní činnosti. Informace obvykle pocházejí z operativně pátrací činnosti často prováděné i v rámci vyšetřování zcela odlišného trestného činu. Obvyklou situací je ale i získání podnětu z vyšetřování jiné drogové kauzy. Nejedná se však o informace získané přímo od svědků či podezřelých osob, které by je poskytly vědomě například při výslechu. Tyto informace jsou zaznamenány například z prováděných odposlechů telekomunikačního zařízení, nebo z provedeného sledování podezřelých osob.

Podnět od příslušníků jiných složek Policie ČR

Příslušníci jiných složek Policie ČR podávají podnět k vyšetřování většinou na základě skutečností zjištěných náhodně při výkonu své hlídkové služby. Příslušníci mohou zjistit například držení drogy u určité osoby v rámci zásahu při zcela odlišném incidentu (nepokoje v barech, na ulicích atd.), nebo v případě řidiče, který bude náhodně kontrolován v rámci silniční kontroly. Často se tak lze setkat s podnětem vzešlým z řad příslušníků dopravní či pořádkové policie.

Podnět od celních orgánů

Celní orgány představují další z typických nosičů podnětu k vyšetřování, neboť mohou zajistit drogu v rámci prováděných namátkových kontrol zásilek především na mezinárodních poštách, nebo v průběhu běžné celní kontroly osob překračujících státní hranice. Běžné celní kontroly však nejsou na rozdíl od namátkových kontrol zásilek primárně cíleny na záchyt drog. V souvislosti s namátkovými kontrolami na poštách lze zmínit poměrně časté zásahy celních orgánů na mezinárodní poště v Chebu.

Podnět od organizací a zdravotnických zařízení

Zdrojem počátečních informací zde mohou být například školská zařízení, když informují policejní orgán o výskytu drog u mladistvých. Dále se pak jedná především o zdravotnická zařízení. Může jít o podnět v souvislosti s ošetřováním osoby, která je pod vlivem drogy, nebo v souvislosti s podezřelým úmrtím, kde jako příčinu smrti nelze vyloučit intoxikaci drogou.

5.3. Vyšetřovací situace

Před vymezením samotného pojmu vyšetřovací situace je potřeba upozornit na rozdílnost dvou pojmů, které bývají často zaměňovány či ztotožňovány, a to kriminalistická situace a vyšetřovací situace. Kriminalistická situace je komplexní pojem, který je chápán jako „*dynamický model kriminalistického objasňování, který vyjadřuje informačně-logický, takticko-psychologický a řídicí, organizačně-strukturální základ, ze kterého se odvíjejí specifické kriminalistické činnosti*“.⁵² Lze ji tak vnímat jako určitý stav, který obsahuje komplex informací vyznačujících se různými vlastnostmi. Pojem vyšetřovací situace zaznamenal v průběhu vývoj kriminalistické teorie řadu obměn v tom, jak byl chápán jednotlivými autory. Nicméně komparací jednotlivých definic lze zaznamenat určité shodné prvky, na něž autoři poukazují. Vyšetřovací situaci vnímali jako určitý stav ve vyšetřování, pro který jsou typické různé důkazy a informace, které vyšetřování ovlivňují a zároveň určují další směr vyšetřování. V současné době je obecně přijímána jedna definice shrnující předešlé úvahy jednotlivých autorů. Jedná se o „*souhrn podmínek, za nichž se v určitou dobu uskutečňuje vyšetřování*“.⁵³ Tím lze uzavřít, že vyšetřovací situace odráží aktuální stav vyšetřování a zároveň je na jejím základě možné určit další konkrétní postupy, které povedou k získání dalších relevantních informací v rámci objasnění okolností daného trestného činu. Absence vyšetřovací situace by znamenala překážku pro vytyčení dalšího směru vyšetřování.

Z hlediska následného uplatnění konkrétních vyšetřovacích metod lze vyšetřovací situaci dělit na typickou a specifickou. Typická situace v sobě zahrnuje obecné, předpokládané a často se opakující elementy. Specifická situace nese ve své základní informační struktuře prvky netypické. Právě v případě specifické situace je předpoklad použití dalších metod, které se při typické situaci běžně neuvžívají, za účelem objasnění atypických prvků. V případě drogové kriminality lze pod specifickou situací zařadit případ, kdy osoba všeobecně známá jako dealer pervitinu prodávala sypký bílý materiál, který za pervitin pouze vydávala. Typickým prvkem je tedy zajištění osoby dealera deklarující prodej omamné láky, specifickým prvkem je skutečný původ a účinky prodávané látky.

Jednotlivé základní typické vyšetřovací situace vychází z poznatků, které má policejní orgán k dispozici v začátcích vyšetřování. Z teoretického hlediska může nastat samozřejmě nespočet situací, které nelze dopředu predikovat, nicméně v praxi se policejní orgán v případě drogové kriminality setkává nejčastěji se třemi situacemi, které přímo souvisí s osobami, jež jsou zjištěny a od nichž se odvíjí další metodický postup policejního orgánu. Typy těchto vyšetřovacích situací a zajištěné osoby tak přímo korelují s účastníky drogové scény, jak byli vymezeni v bodě 2 této práce.

⁵² PORADA, Viktor. *Kriminalistika: Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 2. aktualizované a rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 445. ISBN 978-80-7380-741-2

⁵³ PORADA, Viktor. *Kriminalistika: (teorie, metody, metodologie)*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 396. ISBN 978-80-7380-490-9.

Zjištění osoby výrobce

Jak bylo podáno výše, výrobci, pokud nejsou zároveň dealery, jsou obtížně postižitelní, neboť sami nevystupují v kontaktu s finálními konzumenty. Z toho plyne obtížnost jejich dopadení. Jestliže se policejnímu orgánu podaří zjistit přímo výrobce drogy, pak obvykle spolu s ním zajistí i veškeré prostředky a suroviny pro výrobu potřebné.⁵⁴ Ze zajištěných prostředků a surovin lze zjistit jejich původ, čímž se otvírá možnost pro rozkrytí dalších organizovaných skupin či osob, na něž je výrobce navázán. Pozornost policejního orgánu je tak zaměřena jednak na zjišťování původu pomocného materiálu a jednak na další osoby, které jsou na výrobce navázány, tzn. především distributory. Obvykle je však zjištění všech takto navázaných osob velmi komplikované, neboť výrobci nemají přílišný zájem na spolupráci takového charakteru s policejním orgánem.

Popsanou situaci lze demonstrovat na případu z praxe, kdy policejní orgán na základě získaných odposlechů mezi skupinou dealerů zjistil totožnost osoby, která byla oslovena pro výrobu pervitinu. Cílem připravované akce pak bylo zajistit tuto osobu přímo při varu. Při provedení následné domovní prohlídky bylo kromě osoby výrobce zajištěno i značné množství farmaceutických přípravků, z nichž měl být posléze extrahován pseudoefedrin. Na základě provedených výsledků a dalších operativně pátracích prostředků bylo zjištěno, že tyto prekursory měly svůj původ v Rumunsku a na jejichž zajištění se podílela tamější organizovaná skupina, která měla přímé napojení na organizovanou skupinu dealerů působící na území České republiky.

Transparentním příkladem rozdělení rolí odpovídajícím hierarchii je realizovaná operace Národní protidrogové centrály vedená pod krycím názvem „*CUDAM*“. V rámci této akce byla sledována organizovaná skupina občanů Vietnamu, která působila na území ČR a zabývala se převážně velkovýrobou a následným prodejem metamfetaminu. Sami organizátoři však metamfetamin nevyráběli, nýbrž pouze obstarávali potřebný prekursor (především přípravek CIRRUS opatřený z Polska) a pro samotnou výrobu metamfetaminu pak najímali zvláštní osoby. V rámci trestního řízení se podařilo zajistit jak dealery, tak najaté výrobce. Při provedených domovních prohlídkách a prohlídkách jiných prostor a pozemků byly zajištěny mimo jiné laboratoře a chemikálie určené pro výrobu metamfetaminu a celkem 170 gramů vyrobeného metamfetaminu.⁵⁵

Zjištění osoby dealera

Druhá vyšetřovací situace souvisí se zjištěním osoby dealera, což je situace vůbec nejčastější. Informace o jeho činnosti pochází z různých zdrojů. Nejčastějším zdrojem je však v praxi informace z jiné kauzy, kdy policejní orgán identifikuje nové dealery např. z odposlouchávané komunikace mezi

⁵⁴ STRAUS, Jiří. *Metodika vyšetřování drogové kriminality*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2006, s. 21. ISBN 80-7251-219-6.

⁵⁵ Operace CUDAM provedená Národní protidrogovou centrálou v roce 2014

osobami v souvislosti s jinou trestnou činností. Naopak takřka raritním případem je identifikace osoby dealera z výsledku jiných osob zúčastněných na konkrétním drogovém trestném činu, ačkoli taktika výsledku prováděná orgány činnými v trestním řízení je na získání této informace zaměřená. Obecně tendence a zájem těchto osob prozradit konkrétní jména jsou mizivé, což ovšem patří mezi specifika drogové trestné činnosti. Vzhledem k postavení dealera v rámci „obchodního řetězce“, je pak pozornost policejního orgánu zaměřena na místa, kde k distribuci obvykle dochází, zjištění osob, kterým je droga z rukou dealera distribuována a samozřejmě zjištění zdroje, z něhož dealer konkrétní drogu získává. Těmto cílům pak odpovídá i délka trvání celého vyšetřování, neboť v okamžiku, kdy je dealer policejním orgánem zjištěn, nedochází obvykle neprodleně k jeho zadržení. Policejní orgán využívá takových úkonů, prostřednictvím nichž může díky činnosti dealera opatřit další informace vedoucí k zajištění stanovených cílů v rámci této vyšetřovací situace. Zadržením dealera bezprostředně po jeho zjištění by naopak došlo ke zmaření vyšetřování vedoucího k odhalení dalších zúčastněných osob na nelegálním nakládání s drogami.

Zjištění osoby konzumenta

Třetí typická vyšetřovací situace vychází ze zjištění osoby konzumenta. Při této situaci zaměřuje policejní orgán operativně pátrací činnost především na původ drogy, tj. zda si konzument drogu vyrobil sám a je zároveň výrobcem, nebo zda drogu získal od jiné osoby. Následná metodika vyšetřování se odvíjí od vyřešení této základní otázky. Cílem vyšetřování pak bude nikoli osoba konzumenta, neboť jeho situace je v celku jasná, ale odhalení dalších zúčastněných osob případně zajištění materiálu a prostředků, z nichž byla droga vyrobena.

V praxi pozornost orgánů činných v trestním řízení není primárně zaměřena na konzumenty, neboť ti svojí činností jen málokdy naplní znaky skutkové podstaty některého trestného činu. Mohou však posloužit jako důkazní prostředek k dopadení dealerů či samotných výrobců. Nejčastěji se jedná o situace, kdy policejní orgán potřebuje zadokumentovat samotnou předávku drogy, což následně slouží jako nezvratitelný důkaz o distribuci drog určitou osobou. Informace o plánované předávce drogy a ztotožnění osoby konzumenta může pocházet na příklad z prováděných odposlechnů telefonické komunikace prověřované osoby (dealera). V takovém případě policejní orgán nechá samotnou předávku proběhnout a krátce po předávce konzumenta s drogou zadrží.

5.4. Vyšetřovací verze

Vyšetřovací či kriminalistické verze představují samostatnou metodu kriminalistické činnosti, jejichž podstatou je vyvození všech objektivně možných domněnek o okolnostech trestného činu či jiné

kriminalisticky relevantní události na základě všech dosud shromážděných materiálů.⁵⁶ Účelem vytvoření konkrétních verzí je překlenutí chybějících nepoznaných okolností daného trestného činu. Předpokladem pro jejich vznik jsou doposud nashromážděné materiály a určitá zobecněná zkušenost kriminalistů. Lze tak říct, že vyšetřovací verze vzniká syntézou těchto dvou komponentů a představuje určitý teoretický model, jak se mohla daná situace odehrát. V první etapě vyšetřování slouží zároveň jako vodítko pro následnou volbu dalšího postupu. Vzhledem k tomu, že na počátku vyšetřování lze předpokládat více než jednu vyšetřovací verzi, úkolem následné etapy vyšetřování je jednak prověrka důsledků, které z jednotlivých verzí vyplývají a jednak volba takových metod, prostřednictvím nichž dojde postupně k vyprofilování jediné správné verze a zároveň k odmítnutí všech ostatních, což odborná literatura označuje jako etapu rozvinutého dokazování.⁵⁷

V případě drogové kriminality existují prakticky dvě možnosti primárních získaných poznatků, na základě nichž ve spojení se zobecněnou zkušeností bude policejní orgán v prvotní fázi vyšetřování tvořit vyšetřovací verzi. Rozhodujícím kritériem je předmět zajištění, tj. zajištění samotné drogy, nebo pachatele.

Jestliže bude zajištěna droga, k čemuž může dojít například v rámci ohledání místa či prohlídky jiných prostor v souvislosti s jinou trestnou činností, pak se vyšetřovací verze vytyčí směrem ke zjištění původu drogy a jejího chemického složení. Pravděpodobnou nepoznanou skutečností na počátku vyšetřování budou osoby s drogou disponující, tj. výrobce, dealer, konzument.

V případě zajištění pachatele bude vyšetřovací verze orientována směrem ke zjištění způsobu spáchání trestného činu, spolupachatelů a dalších článků „obchodního řetězce“ (v této části závisí postup na počáteční vyšetřovací situaci, tj. kdo je zajištěn: výrobce, dealer, konzument).

Při sestavování a následném prověřování vytyčených verzí je však třeba mít stále na zřeteli základní zvláštnost drogové kriminality, a to její vysokou organizovanost a celkovou složitost drogové scény. Z těchto důvodů je nezbytné volit nejen vhodné metody operativně pátrací činnosti, ale i jejich načasování tak, aby nedošlo z důvodu jejich předčasné realizace ke zničení dalších potenciálních důkazů. Tato zvláštnost má svůj odraz například ve správné volbě pořadí výslechu svědků či podezřelých, dále pak ve správném načasování zadržení podezřelé osoby, nebo provedení domovních prohlídek.

⁵⁶ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: EUROUNION, 2004, s. 25. ISBN 80-7317-036-1.

⁵⁷ PORADA, Viktor. *Obecně teoretické otázky metodik vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů. Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 11. ISBN 978-80-7380-042-0.

5.5. Vyšetřovací stopy

5.5.1. Biologické stopy

Biologické stopy spadají z hlediska obecného třídění stop do kategorie kriminalistických stop odrážejících informaci o vlastnostech vnitřní stavby nebo vnitřního složení objektu. Biologické stopy odrážejí vnitřní stavbu objektu, neboť charakterizují biologický objekt, z něhož pochází.⁵⁸ Kriminalisticko-technické zkoumání biologické stopy může vést až k individuální identifikaci objektu, z něhož biologická stopa pochází. Proto se kriminalistická biologie, jež se zabývá zkoumáním biologických stop, řadí mezi kriminalisticko-technické metody identifikace osob.

Biologické stopy lze třídit dle několika kritérií. Pro pochopení diskutovaného významu biologické stopy pro drogovou problematiku je zřejmě nejvýznamnější dělení dle biologického objektu, z něhož daná stopa pochází. Takto vznikají 3 základní skupiny: stopy lidského, zvířecího či rostlinného původu, přičemž největšímu významu se těší stopy lidského původu, mezi něž se nejčastěji řadí krev, moč, vlasy, chlupy, sliny apod.

Biologické stopy jsou zajišťovány nejčastěji pomocí stěru. Jejich následné odborné zkoumání má nezastupitelnou funkci při zjišťování profilu DNA, jehož zjištění může vést k individuální identifikaci osoby. Znalecké zkoumání provádí experti z oboru kriminalistika odvětví genetiky.

Je nutné však zohlednit, že ne každý zajištění biologický materiál, je automaticky biologickou stopou. Pravdou zůstává, že typickým nálezem na místě činu, nebo zajišťovanou stopou je právě biologický materiál, tj. krev, moč, případně vlasy či chlupy. Nicméně tento materiál může být následně analyzován z hlediska jeho složení, což dle teoretického dělení stop odpovídá definici chemických stop, nikoliv biologických, neboť cílem zde není identifikace biologického objektu, z něhož materiál pochází, nýbrž zjištění vnitřního složení zajištěného materiálu.

Lze tak uzavřít, že zajištění biologického materiálu je pro vyšetřování drogové kriminality významným prvkem, neboť poskytuje informace jak z hlediska biologického, které může následně vést k identifikaci osoby, tak z hlediska chemického či toxikologického, která podávají informace o podstatných vlastnostech předloženého materiálu.

5.5.2. Chemické stopy

Stejně jako stopy biologické i stopy chemické spadají do kategorie stop, které odrážejí vnitřní stavbu objektu. Chemické stopy konkrétně podávají informaci o vnitřním složení či chemické skladbě daného objektu. Jejich zkoumáním se v kriminalistické praxi zabývá kriminalistická chemie. Právě

⁵⁸PORADA, Viktor a Jiří STRAUS. *Kriminalistické stopy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 156. ISBN 9788073803964.

jednou z nejvýznamnějších skupin chemických stop, na něž se kriminalistická chemie zaměřuje, jsou stopy léčiv a drog.⁵⁹

Drogy či léčiva se jako stopy vyskytují v různých podobách. Můžou být nalezeny ve své originální podobě, kdy na příklad v rámci provedené domovní či osobní prohlídky jsou zajištěny tablety či sypké materiály. Dále mohou existovat v podobě vedlejšího chemického produktu vzniklého při výrobě drogy, tj. stopa zajištěna například v titračním či destilačním zařízení, která jsou součástí nelegálních laboratoří. Neméně častá je zmetabolizovaná podoba drog či léčiv.

Právě v souvislosti s metabolity drog patří mezi nejčastější chemické stopy zajištěný biologický materiál jako je krev a moč, ale i vlasy či chlupy. Následným toxikologickým rozbořem lze detekovat přítomnost drogy či vyloučit její užití.

Specifika zajišťování chemických stop

Nález některých chemických stop lze s jistotou očekávat především v nelegálních laboratořích, kde k výrobě drog dochází (tj. varny, pěstírny). Praxe v tomto bodě upozorňuje na eskalující riziko při zajišťování chemických stop v těchto místech, neboť lze předpokládat výskyt značného množství kontaminovaných předmětů. Zároveň je zde apel na bezpečné nakládání s nalezeným materiálem, jakožto nosičem chemické stopy.⁶⁰ Problematika spojená se zajišťováním chemických stop v tomto prostředí je komplexně upravena pokynem ředitele Kriminalistického ústavu Praha č. 40 ze dne 14. června 2010. Veškerý materiál, který je používán k výrobě drog, musí být zajištěn a uložen ve speciálním skladu materiálu zadrženého v trestním řízení. Materiálem se rozumí nejen samotné chemikálie, ale též např. laboratorní skla, roztoky, filtry apod. Zvýšenému riziku ohrožení zdraví a nebezpečí zničení chemických stop vlivem neopatrné manipulace odpovídá i odlišnost taktiky zákroku v nelegálních laboratořích. Nejdůležitější fází je plánování, v rámci něhož jsou definovány používané chemické látky, způsob výroby, nakládání s odpady apod. Výsledkům plánování pak odpovídá volba bezpečnostních opatření. Při samotném zajištění stop má nejzásadnější vliv na bezpečnost množství a druh zajišťovaného materiálu. Pro následné kriminalistické zkoumání je vždy zajišťováno reprezentativní množství každé látky, které je dostačující pro provedení potřebných analýz i pro jejich ověření. Zbylý odpad včetně jednorázových osobních ochranných prostředků je zaevidován a následně zlikvidován.

⁵⁹ STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Viktor PORADA. Kriminalistické stopy obsahující informaci o vlastnostech vnitřní stavby (struktury) nebo vnitřního složení objektu. *Soudní inženýrství*. 2004, **15**(3), 131-145.

⁶⁰ LEHMERT, Karel a Josef RADA. Bezpečné nakládání s materiálem nalezeným ve varnách a pěstírnách. *Drugs & Forensics Bulletin Národní protidrogové centrály*. 2017, **23**(1), 32-39.

Druhým úskalím při zajišťování chemických stop je vysoká reaktivita některých jejich nosičů, tj. chemických látek. K zajištění předmětů obsahujících chemickou stopu používá policejní orgán nejčastěji plastové sáčky, papírové obálky či bezpečnostní obálky typu Orgatech, které nejsou považovány za materiály vhodné, neboť nemohou zamezit průniku takto uchovaných látek do okolí nebo jejich interakci mezi sebou, čímž může dojít nejen ke znehodnocení samotné stopy, ale i k ohrožení zdraví lidí. Demonstrativním příkladem nebezpečnosti zajišťování chemických stop je případ samovolného vznícení důkazního materiálu na OKTE Frýdek-Místek.⁶¹ Předmětem chemického zkoumání zde bylo celkem 45 položek (laboratorní skla, pomocné předměty a chemikálie). Po proběhlém zkoumání byly některé z předmětů určeny dále ke zkoumání daktyloskopickému. Pro tyto účely a zvýšení bezpečnosti znalců byly položky rozčleněny na „čisté“, tj. které neobsahovaly žádné chemikálie, a ty, které chemikálie obsahovaly. Při manipulaci s krabicí, jejímž obsahem byly pouze „čisté“ položky, však došlo k jejímu samovznícení v důsledku úniku methanolu mimo ochranný obal.

Vlasy jako chemická stopa

V povědomí širší veřejnosti je pravděpodobně nejrozšířenější znalost o toxikologickém zkoumání krve či moči. Již méně známý je však informační potenciál vlasů či chlupů. Za pomoci současných analytických metod lze z kořínek vlasů určit požití drog s odstupem určitého časového období. Tuto detekci tak lze využít např. vedle analýzy moči či krve. Při interpretaci výsledků provedených analýz je však nutné zohlednit použitý biologický materiál, neboť v každém z nich jsou drogy detekovatelné v rozmezí rozdílného časového období. Amfetamin či kokain je ve formě metabolitu v moči detekovatelný do 2-3 dnů po užití, ve vlasech je zjištělný i s odstupem 2-3 měsíců po užití, ale ne dříve než 2-3 týdny po užití.⁶² Vzhledem k časové prodlevě bude toxikologický rozbor vlasů užíván za účelem zodpovězení otázky, zda osoba nějaké látky užívala a jakého druhu byly. Zároveň tak bude možné říci, zda je osoba dlouhodobým uživatelem. Jako důkaz tak poslouží zejména tehdy, když pachatel v rámci své obhajoby zcela popírá, že by drogy vůbec užíval. Na druhé straně nelze vlasy jako chemickou stopu využít pro určení, zda byla osoba pod vlivem návykové látky v době spáchání daného trestného činu. V tomto ohledu bude naopak klíčový toxikologický rozbor moči nebo krve.

Při odběru vlasu pro účely jeho následné analýzy je třeba mít na paměti, že do vlasu se jakákoli látka může ukládat pouze v případě, že vlas je v aktivní růstové fázi. Látky se do vlasů ukládají

⁶¹ FRANĚK, Lukáš a Radim KŘÍKAVA. Chemická reakce-skrytá hrozba při přepravě či skladování chemických látek. *Drugs & Forensics Bulletin Národní protidrogové centrály*. 2018, **24**(4), 20-26.

⁶² Drogový screening. *LAB TESTS ONLINE* [online]. [cit. 2022-02-08]. Dostupné z: <https://www.labtestsonline.cz/drogovy-screening.html>

z krevního oběhu z kapilární cévky, která vyživuje zárodečné buňky vlasů. Jestliže je tedy vlas v neaktivní fázi, pak není ani vyživován z krevního oběhu a látky se v něm tak neusazují.

Stejně jako u jiných chemických stop je pro zachování jejich informačního potenciálu nezbytné dbát pravidel při jejich odběru. Předně je nutné upozornit, že v případě vlasů neexistuje pevně stanovená standardizovaná metoda jejich odběru, nicméně existují určité doporučené postupy. Vzorky lze odebrat prakticky na jakékoli části těla. Nicméně odborníci z řad české i zahraniční vědy se shodují, že nejvhodnějším místem pro odběr vzorku je oblast týlu hlavy, především proto, že většina vlasů se zde nachází ve stejné fázi růstu.^{63 64} Samotný odběr probíhá tak, že pramen vlasů o průměru cca 3-4 mm je svázán a oddělen co možná nejbliže od pokožky hlavy. Odebraný materiál je uložen do igelitového sáčku či hliníkové fólie a skladován při pokojové teplotě.

Po odebrání vzorku je nutné biologický materiál podrobit dekontaminaci, neboť kontaminanty v podobě např. potu či produktů vlasové péče ulpívající na povrchu vlasu mohou vést k falešně pozitivním výsledkům. Proto je doporučováno podrobit analyzovaný vzorek organickému (tj. za použití vhodných rozpouštědel, které ovšem neničí strukturu vlasu) i vodnému mytí.

Na kvalitu a použitelnost vlasů jako vypovídající chemické stopy mají však vliv vedle způsobu odebrání vzorku i kosmetické úpravy. Především se jedná o chemické přípravky (odbarvovače) používané ke změně přirozené barvy vlasů. Tyto chemické přípravky primárně cílí na melaninovou složku vlasů, v níž však zároveň dochází k nejvyšší akumulaci drog. Narušením melaninu zevním chemickým působením dojde současně ke zničení látek v něm obsažených, a tedy vlas se stává jako chemická stopa nepoužitelným (neboť ztrácí svůj informační potenciál).

Před provedením samotné analýzy by měly být zjištěny informace týkající se užívané péče o vlasy a zároveň, zda osoba, o jejíž biologický materiál se jedná, neužívala v horizontu 2-3 měsíců ze zdravotních důvodů jakékoli léky (např. na vysoký krevní tlak, na nespavost apod.). Stejně jako omamné a psychotropní látky, i jiné účinné látky obsažené ve farmakách se stejným způsobem usazují do vlasů, a způsobí tak pozitivní výsledek.

Konkrétní metody využívané v rámci kriminalistické chemie pro analýzu jednotlivých chemických stop jsou předmětem bodu 5.6.2.

⁶³ Usman, M., Naseer, A., Baig, Y. *et al.* Forensic toxicological analysis of hair: a review. *Egypt J Forensic Sci* **9**, 17 (2019). <https://doi.org/10.1186/s41935-019-0119-5>

⁶⁴ ROMAN, Michael. Identifikace metamfetaminu ve vlasech metodou mikroextrakce na pevnou fázi v kombinaci s kapilární plynovou chromatografií a hmotnostní spektrometrií. *Drugs and forensics bulletin Národní protidrogové centrály*. 2015, **21**(2), 29-36.

5.5.3. Daktyloskopické stopy

Na rozdíl od stop chemických daktyloskopické stopy vedou k přímé identifikaci osoby, jež je vytvořila, a proto se daktyloskopie též řadí mezi metody kriminalistické techniky identifikace osob. Svůj význam mají pro vyšetřování prakticky každého trestného činu, právě s ohledem na jejich schopnost přímé, jednoznačné a jisté identifikace osoby. Lze říci, že právě jejich nezaměnitelnost je do jisté míry odlišuje od všech ostatních stop. Jak u biologických, tak u chemických stop pracuje kriminalistika s určitou mírou spolehlivosti, nikoli však jistoty.

Daktyloskopická stopa vzniká v okamžiku styku dvou objektů, tedy vzniká bezprostředním působením těchto objektů vůči sobě. Nejčastěji tak půjde o působení člověka na určitý předmět. Podstatou daktyloskopických stop jsou obrazce papilárních linií nacházející se na vnitřní straně článků prstů, na chodidlech a dlaních. A právě následující zákonitosti těchto papilárních linií způsobují jedinečnost daktyloskopických stop:

- I. Neexistence dvou osob se shodnými papilárními liniemi;
- II. Neměnnost papilárních linií po celý život člověka;
- III. Relativní neodstranitelnost papilárních linií (zanikají pouze pokud je odstraněna i zárodečná vrstva kůže).

Nález daktyloskopických stop lze očekávat především na předmětech určených k výrobě drog. Dále je lze nalézt např. na sáčcích či jiných obalech, v nichž je droga distribuována. Z nalezených daktyloskopických stop lze následně usuzovat, které osoby se na distribuci či konzumaci drogy podílely, a tedy nějakým dílem se účastnily na této trestné činnosti.

5.5.4. Věcné stopy

Věcné stopy jsou v případě drogové kriminality pravděpodobně tou nejobemnější skupinou z hlediska typických stop. Řadí se sem prakticky jakékoli předměty ukazující na páchaní drogové kriminality. Pro větší přehlednost je lze dále dělit dle typického výskytu u jednotlivých článků drogové scény. U výrobců lze očekávat nález značného množství farmak jakožto prekurzorů, nebo již vyrobených drog v množství, z něhož lze usuzovat, že není určeno pouze pro vlastní potřebu. Dále pak základní vybavení potřebné pro samotnou výrobu drogy. Věcnou stopou může být i odborná literatura vztahující se k výrobě drog či vlastnoručně vyrobené postupy (např. svépomocně zaznamenaný postup výroby). Pro dealery bude typický nález především obalů, v nichž jsou drogy předávány, dále váhy, lžička apod. Konečně u konzumentů budou nejčastěji zajištěné samotné dávky a případně pomůcky určené pro aplikaci drogy (např. injekční stříkačky, cigaretový papír).

S ohledem na výše popsané jiné typické stopy je zřejmé, že jeden zajištěný předmět může z teoretického hlediska představovat více typů stop. Například zajištěný sáček s blíže neurčeným

obsahem bude jak stopou věcnou, tak zřejmě stopou chemickou (především tedy jeho obsah), dále na něm budou zajištěny zřejmě i biologické stopy a stopy daktyloskopické.

5.6. Vyšetřovací úkony

5.6.1. Podání vysvětlení

Podání vysvětlení patří mezi základní způsob zjišťování informací a zároveň základní oprávnění policie v oblasti získávání potřebných informací pro volbu následného postupu. Prostřednictvím podaného vysvětlení může policie ověřit relevanci obdrženého podnětu (tj. informace svědčící o možné trestné činnosti) a zároveň vyselektovat osoby, které mají informační potenciál a je třeba s nimi dále počítat v případném trestním řízení. Z hlediska právní úpravy je však nutné upozornit na dvojí povahu tohoto oprávnění. Úprava podání vysvětlení je předmětem § 61 ZPČR a zároveň § 158 odst. 3 písm. a) TŘ. Ačkoli oba zákony formálně nazývají oprávnění zcela shodně, co do obsahu se liší v podstatných znacích. Základním diferenčním prvkem je doba užití a subjekt, který je k vyžadování podání vysvětlení oprávněn.

K podání vysvětlení dle ZPČR je oprávněna policie jako celek. Jedná se o úkon prováděný bez vazby na trestní řízení. Často jej policie využívá v souvislosti se svojí povinností obsaženou v § 69 ZPČR, dle něhož „*policista před zahájením úkonů trestního řízení z vlastní iniciativy nebo na základě podnětu jiné osoby anebo orgánu za účelem získání poznatků o trestné činnosti vyhledává, odhaluje, a je-li to třeba, i dokumentuje skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin*“. Ze zákonné dikce plyne, že podání vysvětlení se dle § 61 ZPČR odehrává zásadně před zahájením úkonů trestního řízení, tedy ve fázi operativně pátracího šetření. V této fázi šetření je k vyžádání podání vysvětlení oprávněna policie jako taková. Využití tohoto oprávnění si lze představit na případu, kdy policie obdrží relevantní informace o potenciální trestné činnosti, ale zároveň nemá dostatek informací pro samotné zahájení trestního řízení. Tak například obdrží policie podnět od občana, že jeho soused doma pěstuje konopí. V tuto chvíli nemá policie ještě dostatek informací pro zahájení úkonů trestního řízení, nicméně jsou zde dány okolnosti nasvědčující skutečnosti, že k páčání trestné činnosti může docházet a je nutné s ohledem na § 69 ZPČR na takovou informaci zareagovat. Proto policie může k výpovědi pozvat souseda, který se má jednat dopouštět, případně další osoby z jeho okolí, u nichž lze předpokládat určitou míru informovanosti vzhledem k osobě a činnostem podezřelého. Systematika kladených otázek bude cílit na verifikaci obdržené informace. U osob odlišných od „podezřelého“ lze předpokládat otázky typu, *zda někdy zaznamenaly v domě nezvyklý zápach, nebo zda jsou u podezřelého časté návštěvy (případně zda návštěvníky znají)*. Už v této fázi však musí policie postupovat se zvýšenou opatrností, neboť nevhodně kladenými otázkami by mohlo dojít ke zmaření budoucího vyšetřování. Nelze tak očekávat otázku směřující přímo k osobě podezřelé, zda se dopouští neoprávněného pěstování konopí. Stejně tak je opatrnost na místě u osob, o nichž lze mít za to, že by mohly být potenciálními odběrateli,

neboť i zde je zvýšené riziko vyvolání podezření na straně podezřelých. Jestliže výpovědi potvrdí podezření a dodají tak prvotní informaci na významu, může policie přikročit k zahájení úkonů v trestním řízení. Pokud však výpovědi povedou k závěru, že podnětná informace byla nepravdivá, sepíše policie pouze protokol o podání vysvětlení a věc ukončí, což je procesně mnohem jednodušší postup než v případě ukončení již zahájeného trestního řízení.

Naproti tomu podání vysvětlení v režimu TŘ lze v zásadě využít až v okamžiku zahájení úkonů trestního řízení, tedy ve chvíli, kdy je v souladu s TŘ zahájeno trestní řízení jako takové, s čímž se zároveň pojí vznik dozorových oprávnění dozorového státního zástupce. Podání vysvětlení je jakožto úkon provedený v rámci trestního řízení přezkoumatelný dozorovým státním zástupcem. Naopak odhalování trestných činů ve smyslu § 69 ZPČR takovému přezkumu nepodléhá. Subjektem oprávněným vyžadovat podání vysvětlení v tomto zákonném režimu již není policie jako taková, ale policejní orgán vymezený v § 12 odst.2 TŘ (konkrétní útvar policie).⁶⁵

Společným rysem obou institutů zůstává výsledek, tj. sepsání úředního záznamu o podaném vysvětlení.

Vzhledem ke dvojí úpravě jednoho institutu, a především odlišné době (či fázi), kdy se používá, vzniká otázka, který úřední záznam o podání vysvětlení je použitelný v samotném trestním řízení a zda může některý z nich sloužit i jako důkaz použitelný v hlavním líčení.

Praxe dovozuje, že i úřední záznam o podaném vysvětlení učiněný dle § 61 ZPČR je použitelný v trestním řízení stejně jako úřední záznam dle § 158 odst. 3 TŘ, ačkoli není de facto přezkoumatelný dozorovým státním zástupcem. Důvodem tohoto postupu je shodný význam obou úředních záznamů. Oba slouží jak státnímu zástupci, tak podezřelému k rozvaze, zda osoba, která vysvětlení podala (ať v rámci šetření, nebo v již zahájeném trestním řízení) je přínosem a má být vyslechnuta jako svědek.

Jako důkaz není primárně použitelný ani jeden z úředních záznamů. Nelze tedy úřední záznam bez dalšího navrhnout v hlavním líčení jako listinný důkaz a jeho přečtením upozornit na případný rozpor ve výpovědi vyslychaného svědka. Nicméně TŘ stanoví situace, kdy je možné tzv. zprocesnění výpovědi na úřední záznam. Úprava tohoto postupu je obsažena v § 211 odst. 6, dle něhož je možné číst v hlavním líčení i úřední záznamy o podaném vysvětlení. Podmíněno je to však souhlasem státního zástupce i obžalovaného. Tato výjimka přináší výhodu v okamžiku, kdy osoba původně vyslechnutá jen na úřední záznam, později odmítne ze zákonných důvodů vypovídat (nejčastěji pro obavu, že způsobí sama sobě nebezpečí trestního stíhání, což v případě drogového konzumenta nelze vyloučit), avšak pro trestní řízení zůstává nadále důležitou. Je nutné mít však na paměti bezpodmínečný souhlas obžalovaného se čtením úředního záznamu. Rozumně lze předpokládat, že ve většině případů se bude jednat o osobu pro trestní řízení důležitou, leč pouze z pohledu obžaloby, a tedy souhlas obžalovaného

⁶⁵ VANGELI, Benedikt. § 61 [Podání vysvětlení]. In: VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 247.

dán nebude. Z tohoto důvodu dochází k aplikaci § 211 odst.6 TŘ konkrétně ve stíhání drogové kriminality velice zřídka.

Z podané problematiky vyplývá, že úřední záznamy o podaném vysvětlení „selektují“ osoby, které jsou pro svůj informační potenciál přínosné pro trestní řízení, a tedy budou následně předvolány a vyslechnuty jako svědci, jejichž výpověď již bude procesně použitelná. Obsah úředního záznamu o podaném vysvětlení (krom uvedené výjimky) další relevanci v trestním řízení nemá. Praxe odhalování drogové kriminality se však opakovaně s následnou nepoužitelností potýká, a to především pro vysokou kvalitu a obsahovou přínosnost úředního záznamu ve srovnání s protokolem o výslechu svědka. Na kvalitu obou úkonů (tj. podání vysvětlení a výslech svědka) má samozřejmě vliv časové hledisko. Zatímco podání vysvětlení lze očekávat bezprostředně po spáchání trestné činnosti či při jejím odhalení, k výslechu se svědek dostaví až se značným odstupem času, což má nikoli bezvýznamný vliv na ochotu osob k dané věci vůbec vypovídat. Úřední záznamy o podaném vysvětlení se tak vyznačují podrobností, přesností a často i pravdivostí zaznamenané výpovědi dané osoby. Svou roli hrají i psychologické aspekty. Osoby předvolané k podání vysvětlení obvykle nemají dostatek času pro promyšlení všech důsledků své výpovědi, a zároveň je zde minimální riziko, že budou ovlivněny vůlí jiného (nejčastěji samotným distributorem, jedná-li se o výpověď konzumenta jako svědka). Ve chvíli, kdy jsou vyslýchané jako svědci, je situace zcela odlišná. Vědí, k jaké věci a osobě se výslech vztahuje a samozřejmě jsou často již pod vlivem obviněného. Přičemž právě v případě drogové kriminality je ovlivnění potenciálního svědka jednoduché, zejména jedná-li se o vztah dealera a konzumenta. Obvyklým scénářem v průběhu vyšetřování je tak zahájení trestního stíhání na základě podaného vysvětlení určité osoby, jejíž výpověď se však v průběhu přípravného řízení diametrálně změní, a je tak nepoužitelná. Z toho důvodu je vhodné, aby se odůvodnění zahájení trestného stíhání neopíralo pouze o informace z podaného vysvětlení, neboť tyto jsou nadále po trestní stíhání a následnou konstrukci obžaloby nepoužitelné a lze předpokládat, že dotčené osoby je znovu do procesně použitelné výpovědi nezopakují.

5.6.2. Znalecké zkoumání

Znalecké zkoumání neboli kriminalistická expertiza je samostatnou metodou uplatňovanou v rámci kriminalistické praktické činnosti, která spočívá v získání, upřesnění či objasnění kriminalisticky relevantních informací za využití speciálních znalostí, které se vyznačují svojí vysokou odborností. Právě z důvodu požadavku odbornosti je pro objasnění podstatných skutečností z hlediska trestního řízení nezbytné přizvat relevantní osoby, které disponují potřebnými znalostmi z daného oboru.

Ačkoli samotné vymezení znaleckého zkoumání z teoretického hlediska nečiní problém, ve spojení s terminologií užívanou v TŘ může dojít k výkladovým problémům. Text zákona s pojmem znaleckého zkoumání nepracuje, avšak uvádí znalecký posudek jako formu, kterou může využití

odborných znalostí v trestním řízení mít. Znalecký posudek, ač pojmově odpovídá výsledku znaleckého zkoumání, není však jedinou formou, jak lze odborné znalosti využít. Druhou možností, primárně využívanou, je odborné vyjádření.

Znalecké zkoumání dle dikce trestního řádu označuje samotný proces utváření znaleckého důkazu.⁶⁶ Pro snazší orientaci a přiblížení kriminalistiky trestnímu právu, kterým je bezesporu ovládána a v němž se primárně uplatňuje, by bylo vhodné zohlednit kriminalistickou terminologii i v procesní úpravě, tím spíše, že s ní procesní úprava fakticky počítá.

K provedení znaleckého zkoumání jsou příslušné odbory kriminalistické techniky a expertiz krajských ředitelství Policie ČR, nebo Kriminalistický ústav Policie ČR.

Odborné vyjádření

Vztah odborného vyjádření a znaleckého posudku plyne z dikce § 105 odst. 1 trestního řádu, který stanoví, že: „*Je-li k objasnění skutečnosti důležité pro trestní řízení třeba odborných znalostí, vyžádá orgán činný v trestním řízení odborné vyjádření. Jestliže pro složitost posuzované otázky takový postup není postačující, přibere orgán činný v trestním řízení znalce*“. Primárně má tedy být k zodpovězení stanovené otázky využito odborné vyjádření, které má v procesu dokazování povahu listinného důkazu. Na rozdíl od znaleckého posudku jej může vytvořit osoba, která není vedena v seznamu znalců, avšak disponuje potřebnými znalostmi z daného oboru.

Znalecký posudek

Oproti odbornému vyjádření představuje znalecký posudek formu vyjádření výsledků expertizy „druhé volby“, neboť je využit až v okamžiku, kdy zodpovězení otázek vykazuje vysokou odbornou náročnost. Nejedná se tedy o rutinní otázky, s nimiž se ve svém oboru setká takřka každý profesionál. Znaleckému posudku tak například nebude podléhat vyšetření krve na zjištění přítomnosti alkoholu a následný propočet jeho množství. Naproti tomu znalecký posudek by byl vyžadován například v otázce, jestli byl řidič vlivem alkoholu ve stavu nepřičetnosti. Složitost otázek, pro kterou je vyžadován znalecký posudek, tkví především v jejich obsáhlosti, nutnosti konzultace s jinými odborníky apod. Z toho také plynou přísnější nároky, co do formálních náležitostí posudku a osoby znalce.

Znalecký posudek se skládá ze tří částí. Úvodní část, v níž jsou obsaženy informace o osobě znalce, orgán, který nařídil expertizu, stručné údaje k řešené věci a materiály, které byly znalci předloženy. Následuje nálezný, v němž znalec detailně popíše zkoumaný objekt, uvede zvolený postup

⁶⁶ PORADA, Viktor. *Kriminalistika: technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019, s. 560. ISBN 978-80-7380-741-2.

zkoumání a též určí konkrétní využití metody. Zároveň musí zaznamenat, že v průběhu zkoumání došlo ke spotřebování části předloženého objektu či k jeho úplnému spotřebování. V závěrečné části znalec popíše výsledky provedení zkoumání ve formě odpovědi na zadané otázky. Na rozdíl od odborného vyjádření znalecký posudek není listinným důkazem.

5.6.2.1. Kriminalistická genetická expertiza

Kriminalistická genetická expertiza se řadí svojí povahou mezi přírodovědná zkoumání a zabývá se standardní analýzou jaderné DNA. DNA je nositelem genetické informace, a proto lze její analýzou zjistit genetický profil dané osoby, což umožňuje její individuální identifikaci. Odebraná biologická stopa (zajištěná stěrem) je podrobena odborné analýze. V současnosti je užívána metoda fragmentační a frekvenční analýzy DNA (KÚP-SOP-30). Aby však mohl být relevantní profil DNA stanovený, musí se podařit izolovat ze zajištěné stopy DNA v dostatečné kvalitě a množství. V případě, že je profil zjistitelný, pak se porovnává se srovnávacími vzorky (jsou odebrány konkrétním osobám), případně se vzorky zařazenými v databázi DNA. Jestliže se prokáže shoda mezi některým ze srovnávacích vzorků či vzorků z databáze a zjištěným genetickým profilem ze zajištěné stopy, pak je jednoznačně identifikována osoba, o jejíž biologický materiál se jednalo.

Typické otázky kladené expertům v rámci žádosti o odborné vyjádření z oboru kriminalistika odvětví genetika:⁶⁷

- *Stanovte z předložených stop profily DNA.*
- *Porovnejte stanovené profily DNA s profily v databázi DNA a DNA prověřovaných osob.*

5.6.2.2. Kriminalistická chemie

Značnému významu chemických stop při odhalování drogové kriminality odpovídá i důležitost oboru přírodovědného zkoumání, který se chemickými stopami zabývá, tj. kriminalistická chemie neboli kriminalistická chemická expertiza. Předmětem zkoumání je vnitřní stavba dané látky. Stejně jako chemická stopa sama o sobě ani metody kriminalistické chemie nevedou k jednoznačné individuální identifikaci, ale k určení skupinové příslušnosti. Provedením chemického zkoumání látky policejní orgán nezíská informaci o osobě pachatele, nýbrž o vlastnostech této látky a o jejím skupinovém určení (v případě drogových trestných činů informaci, zda se jedná o návykovou látku, jaké je její množství, jaký je obsah báze apod.). Výsledky tohoto znaleckého zkoumání mohou mít formu jak odborného vyjádření, tak znaleckého posudku. Jestliže policejní orgán zajistí blíže nespecifikovaný materiál (ať

⁶⁷ Otázky byly vybrány na základě prostudování předložených odborných vyjádření.

biologický např. v podobě vzorku krve či moči, nebo jiný materiál např. v podobě tablet, prášku), u kterého lze předpokládat přítomnost omamné či psychotropní látky, podrobí tento materiál znaleckému zkoumání. V žádosti o vyhotovení odborného vyjádření, nebo znaleckého posudku se typicky objevují tyto otázky⁶⁸:

- *Obsahuje předložený materiál omamné či psychotropní látky?*

- *Jaké je množství zajištěného materiálu?*

- *Jaké je množství účinné omamné či psychotropní látky?*

- *U předložených stop s obsahem OPL proveďte profilování a získané profily navzájem porovnávejte.*

Pro dostatečné zkoumání předloženého materiálu využívá kriminalistická chemie řadu metod od jednoduchých až po značně komplikované. Pro bližší představu jsou uvedeny dvě aktuálně užívané metody.

I. Metoda plynové chromatografie

Jedná se o běžně užívanou metodu, velmi často užívanou ve spojení s hmotnostní spektrometrií. Kombinace těchto dvou metod umožňuje separaci a následnou detekci látek v závislosti na jejich molekulové hmotnosti. Proto má tato kombinace poměrně široké využití. Lze tak analyzovat z hlediska kvalitativního i kvantitativního jednotlivé substance (i těžké) či identifikovat a analyzovat přítomnost drog i ve stopových koncentracích.⁶⁹ Určitou nevýhodou je však destruktivní povaha této metody, tj. při zkoumání předloženého materiálu dochází z části k jeho spotřebování. To může přinést komplikace pro případný následný přezkum provedeného znaleckého zkoumání.

II. Ramanova spektroskopie

Ramanova spektroskopie představuje relativně novou metodu, jež je využitelná především pro kvalitativní analýzu. Podstata spočívá v rozpuštění předloženého vzorku v kyselém prostředí (NaH₂PO₄) a jeho následné kvantifikaci. Ve srovnání s plynovou chromatografií je tato metoda schopna poměrně rychle stanovit nejen přesný obsah účinné látky, ale i obsah nečistot a přídatných látek (touto metodou tak lze stanovit, jakým způsobem je účinná látka ředěna). Další výhodou oproti plynové chromatografii je její nedestruktivní charakter. Jako vhodná metoda se pak ukázala i při analýze metamfetaminu v plastovém obalu, který pro

⁶⁸ Otázky byly vybrány na základě prostudování předložených odborných vyjádření.

⁶⁹ Plynová chromatografie s hmotovou detekcí (GC/MS). *Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích* [online]. [cit. 2022-02-28]. Dostupné z: <https://www.vstecb.cz/plynova-chromatografie-s-hmotovou-detekci-gc-ms/>

provedení analýzy nebylo nutné ani otvírat.⁷⁰ Toto zjištění má samozřejmě značný význam pro kriminalisty, neboť zajištěný materiál (nejen metamfetamin) je transportován právě v plastových sáčkích. Na základě těchto získaných výsledků tak současná věda poukazuje na vhodnost Ramanovy spektroskopie především při analýze metamfetaminu a amfetaminu.

Toxikologické zkoumání

Pro účely vyšetřování drogové kriminality je podstatné i toxikologické zkoumání, které tvoří významnou část kriminalistické chemie. Toxikologie se zabývá zkoumáním účinků jedů na lidský nebo zvířecí organismus či na rostliny (v případě drogové kriminality je nejfrekventovanější vliv jedu na lidský organismus). Policejní orgán tak žádá o vypracování znaleckého posudku či odborného vyjádření z oboru zdravotnictví, odvětví toxikologie. Typicky je toxikologické zkoumání využíváno při zkoumání krve jako biologického materiálu v souvislosti s podezřením na řízení pod vlivem návykové látky. Jako typické otázky kladené policejním orgánem (či jiným orgánem, který vypracování znaleckého posudku zadává) lze uvést:⁷¹

- *Proveďte chemicko-toxikologické vyšetření biologického materiálu.*
- *Stanovte, zda se v biologickém materiálu nachází toxické či omamné látky*
- *Určete, jaké látky biologický materiál obsahuje a jaké je jejich množství*
- *Zjistěte, zda se v zajištěném krevním vzorku vyskytuje omamná či psychotropní látka a pokud ano, určete přesnou hladinu této látky v krevním vzorku.*

Detekce omamných a psychotropních látek z vlasů

Jak bylo nastíněno výše, rovněž lidské vlasy mají značný informační potenciál co do verifikace užívání drog danou osobou. Jsou zkoumány jako chemické stopy a podrobují se tak metodám užívaným v rámci kriminalistické chemie jako biologický materiál. Současná praxe nabízí několik metod zkoumání. Základní je již výše zmíněná metoda plynové chromatografie ve spojení s hmotnostní spektrometrií, pomocí níž lze z vlasů detekovat látky jako např. amfetaminy, kanabinoidy, kodein, metadon či morfin. Další vhodnou metodou je kapalinová chromatografie ve spojení s hmotnostní spektrometrií, která dokáže na rozdíl od předchozí metody detekovat i stopové množství drogy ve vlasech. Pro stanovení množství kokainu či morfinu se v současnosti častěji užívá metoda kapilární

⁷⁰ DOBŠÍKOVÁ, Kristýna, Dita SPÁLOVSKÁ, Martin KUCHAR a Vladimír SETNIČKA. Metamfetamin-možnosti spektroskopické analýzy. *Forenzní vědy, právo, kriminalistika: Vědecké studie a analýzy / Scientific Studies and Analyses*. 2019, 4(2), 115-131.

⁷¹ Otázky byly vybrány jako typické na základě prostudování jednotlivých odborných vyjádření či znaleckých posudků

zónové elektroforézy, která vykazuje vyšší míru citlivosti na tyto látky než předchozí popsané metody. Dále lze zmínit též využitelnost imunologických testů, které se však používají čistě pro kontrolu přítomnosti drogy ve vlasech, nikoli pro její kvantifikaci či kvalifikaci.

5.6.2.3. Fyzikálně-chemické zkoumání

Odborníci a jejich znalosti z oboru chemie a technologie jsou nezbytnou součástí vyšetřování ve chvíli, kdy je zjištěna výroba drog ve větším množství. V těchto případech je k výrobě využíváno obvykle složité technologické zařízení. Předmětem zkoumání je především funkčnost těchto zařízení, zda jsou způsobilé k výrobě drog, případně zda jednotlivé součásti jsou běžně dostupnými atributy.

5.6.2.4. Znalecké psychiatrické zkoumání

Psychiatrický posudek (ve formě znaleckého posudku) je obvykle nedílnou součástí vyšetřování sekundární drogové kriminality, nicméně jeho využití není vyloučeno ani v případě drogové kriminality primární. Otázky kladené znalcům budou směřovat především na osobnost pachatele a zkoumání jeho přičetnosti v době spáchání trestného činu. Závěry znaleckého zkoumání mohou mít zásadní vliv na posouzení existence trestní odpovědnosti či na druh a výměru uloženého trestu.

Před vydáním sjednocujícího stanoviska Nejvyššího soudu ve vztahu k trestnému činu řízení pod vlivem návykové látky, kdy pachatel byl pod vlivem jiné návykové látky než alkoholu, mělo znalecké zkoumání z oboru psychiatrie značný význam, neboť právě jím byla v individuálních případech posuzována přičetnost pachatele (vizte bod 3.2.1.).

5.6.3. Domovní prohlídka

Domovní prohlídka z procesního hlediska

Domovní prohlídka představuje jednak vyšetřovací úkon, ale zároveň se jedná o závažný průlom do jednoho z ústavně zaručených práv vyjádřeného v čl. 12 Listiny základních práv a svobod – nedotknutelnost obydlí. Z tohoto důvodu požívá v porovnání s předchozími vyšetřovacími úkony zvláštní a přísnější úpravy podmínek, za nichž ji lze realizovat. Procesní úprava je souhrnně obsažena v § 82 an. TŘ, přičemž přímo § 82 odst.1 TŘ stanoví zákonný důvod, pro který lze domovní prohlídku provést: „*důvodné podezření, že v bytě nebo v jiné prostoře sloužící k bydlení nebo v prostorách k nim náležejících (obydlí) je věc nebo osoba důležitá pro trestní řízení*“. O vyšší míře závažnosti domovní prohlídky co do narušení základních práv svědčí i čas jejího provedení z hlediska fázi vyšetřování. Lze ji provést pouze v rámci trestního řízení, tedy nejdříve po zahájení úkonů v trestním řízení. Výjimečně může být provedena jako neodkladný úkon ve smyslu § 160 odst. 4 TŘ, tedy před zahájením trestního

stíhání. Policejní orgán ji nemůže provést z vlastního rozhodnutí. Na základě informací získaných z operativně pátrací činnosti, které odůvodňují její provedení, neboť hrozí zmaření dalšího vyšetřování, podá policejní orgán podnět dozorujícímu státnímu zástupci k návrhu na vydání příkazu k domovní prohlídce. Dozorový státní zástupce po vyhodnocení skutečností uvedených v odůvodnění podnětu může podat soudci návrh na vydání příkazu k domovní prohlídce. V případě, že soudce vyhodnotí dosud zjištěné skutečnosti jako dostačující a zároveň zhodnotí provedení domovní prohlídky jako nezbytné, vydá v souladu s § 83 odst.1 TŘ příkaz k domovní prohlídce, na jehož základě je policejní orgán následně oprávněn prohlídku skutečně provést.

K provedení domovní prohlídky jako neodkladného úkonu, a zvláště pak k jejímu odůvodnění se opakovaně ve své judikatuře vyslovil Nejvyšší soud. Dlouhodobě se v rozhodovací praxi kloní k názoru, že absence řádného odůvodnění neodkladnosti a neopakovatelnosti úkonu v příkazu nepůsobí nezákonnost provedené domovní prohlídky, pokud tato neodkladnost a neopakovatelnost vyplývá z průběhu trestního řízení a povahy trestné činnosti. K tomuto lze příkladně odkázat na rozhodnutí sp. zn. 5 Tdo 1312/2010, 5 Tdo 47/2011 či 5 Tdo 281/2011.

Neodkladnost provedení úkonu je v praxi dokládána objektivní hrozbou ztráty, zničení či odnesení věcí, jejichž nález se při provedení domovní prohlídky očekává. Nebezpečí takového zmaření je dovozováno zejména u věcí, které dle svého charakteru je snadné přemístit, ukrýt, zničit či jinak znehodnotit v relativně krátkém časovém úseku.

Domovní prohlídka jako vyšetřovací úkon

Z hlediska kriminalistiky představuje domovní prohlídka metodu kriminalistické praktické činnosti, která spočívá ve vytipování míst a objektů policejním orgánem na základě dosud získaných informací a v jejich následném přímém prověření. Cílem je zajištění všech objektů (věc, zvíře, člověk) potřebných pro trestní řízení.

Stejně jako ostatní metody kriminalistické činnosti je i domovní prohlídka ovládána obecnými taktickými zásadami, mezi něž patří:⁷²

(I) Překvapivost

Zásada překvapivosti koreluje s neodkladnou povahou domovní prohlídky. Jestliže důvodem provedení domovní prohlídky je skutečnost, že se na vytipovaném místě nachází objekt důležitý pro trestní řízení a hrozí jeho zmaření, pak musí být prohlídka naplánována

⁷² STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2.rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 221-222. ISBN 978-80-7380-095-6.

na takovou dobu, aby zároveň bylo znemožněno zničení či jiné znehodnocení předmětného objektu.

(II) Systematičnost

Cílem uplatňování principu systematičnosti je předejít zmatečnému a chaotickému prohledávání vytipovaného objektu, což by mělo bezpochyby za následek buďto nezajištění všech objektů podstatných pro trestní řízení, nebo dokonce jejich zničení vlivem neopatrného zacházení. Zásada systematičnosti se projevuje již v samotné přípravě domovní prohlídky, kdy jsou syntetizovány výsledky jednotlivých operativních šetření, případně výsledky jiných vyšetřovacích úkonů.

(III) Důslednost

Zásada důslednosti doplňuje a navazuje na zásadu systematičnosti. Klade důraz na pečlivé prohlédnutí zkoumaného místa se zaměřením na nejmenší detaily, což přivádí policejní orgán často do nepříjemných situací (např. pro znečištěnost okolí) až situací nebezpečných. Nelze vyloučit, že v okamžiku vstupu policejního orgánu do objektu nebude např. probíhat chemická reakce v rámci varu.

(IV) Ostražitost⁷³

Jedná se o zásadu, která ovládá prakticky každou policejní činnost. Směřuje především vůči osobám, u kterých prohlídka probíhá, avšak konkrétně u drogové kriminality je akcentována i ve vztahu k objektům a stopám na místě nalezeným. Jak bylo demonstrováno výše u chemických stop, často policejní orgán přichází do přímého kontaktu s objekty pro zdraví nebezpečnými, a je proto nutné dbát zvýšené opatrnosti a pečlivosti při jejich zajištění.

(V) Pozorování osoby, u níž se prohlídka koná

Pozorování osoby souvisí do značné míry právě s ostražitostí, neboť tímto způsobem je realizována. Nejedná se však o sledování osoby jakožto procesní úkon upravený v TŘ, který často předchází provedení domovní prohlídky, nýbrž o určité dozorování osoby, která je aktuálně prováděné prohlídce přítomná. Cílem je zajistit, aby osoba nijak neztěžovala či nemařila průběh prohlídky a její výsledky, ať úmyslně či neúmyslně. Jestliže by osoba zůstala zcela bez dozoru, jednoduše by mohlo dojít k dodatečnému zničení objektů, jejichž nález je cílem domovní prohlídky.

(VI) Utajení skutečností zjištěných při prohlídce

Tato zásada souvisí především s dodržáním určité etiky při práci policejního orgánu. S ohledem na prostory, kde k prohlídce dochází, lze očekávat nález věcí (i pro dané trestní řízení nepodstatných), které mohou být svou povahou „choulostivé“ (např. fotografie).

⁷³ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: EUROUNION, 2004, s. 272. ISBN 80-7317-036-1.

V případě drogové kriminality nebudou tyto předměty pravděpodobně centrem zájmu policejního orgánu, nelze však vyloučit seznámení se s nimi v rámci průběhu prohlídky.

Samotné zásady činnosti však k naplnění cíle nepostačují, a proto disponuje domovní prohlídka též vlastní metodikou. Pro vyšší efektivitu a přehlednost je celý proces metodicky rozdělen do 4 základních stádií:

(I) Přípravné stádium prohlídky

První fázi samotné prohlídky je nutné odlišovat od přípravy, která předchází prohlídce jako takové a jejímž cílem je především získání informací odůvodňujících nutnost prohlídky. Naproti tomu přípravné stádium bezprostředně předchází samotné realizaci. V rámci něj probíhá obvykle základní instruktáž osob pověřených prohlídku provést. Obvykle je zde zahrnuto sledování objektu těsně před realizací s cílem zajistit přítomnost dotčených osob, případně zjistit, kdo se v objektu aktuálně nachází a zda nedochází k nežádoucí manipulaci s cílovým objektem (např. pokud by byla plánována domovní prohlídka prostor, kde se nachází varna a osoby podezřelé by se nečekaně rozhodly ukončit var dříve). Nejvýznamnější částí je však samotný vstup do obydlí, který se pojí s předáním příkazu k domovní prohlídce a předběžným výsledkem osoby, u níž se prohlídka koná.

(II) Přehledné stádium prohlídky

Druhé stádium zahrnuje především orientační prohlídku objektu s následným upřesněním plánu prohlídky dle faktického stavu. Policejní orgán tak zkoumá skutečné podmínky pro provedení prohlídky, které se mohou odlišovat od podmínek předpokládaných (např. v objektu se nachází více osob, zajištěná varna je rozsáhlejší oproti původním informacím atd.).

(III) Detailní stádium prohlídky

Toto stádium lze považovat za vrchol celého procesu, neboť spočívá v detailním prohlédnutí a prověření celého objektu. V této fázi se především uplatňuje zásada důslednosti. Cílem je zajistit nejen předměty, jejichž nález se předpokládá (např. souprava určená pro přípravu drog, chemikálie), ale i další stopy relevantní pro vyšetřování (např. sepsaný postup přípravy drog, telefon, zbraně, již vyrobené drogy, způsob úpravy elektroinstalace). Zajišťování stop u drogové kriminality má svojí stanovenou posloupnost. Nejprve jsou zajišťovány stopy pachové a mikrostopy, poté stopy biologické, chemické, daktyloskopické. Na místě zajištěné stopy jsou fotografovány. Tyto fotografie jsou pak součástí fotodokumentace celé prohlídky. Jako další dokumentační instrument může být použit např. náčrt prostředí (využívá se především u rozsáhlých objektů pro lepší orientaci). V souvislosti s dokumentací nalezených předmětů upozorňují především kriminalističtí technici na důsledné dodržování zavedeného postupu. Předměty jsou nejprve dokumentovány pomocí fotografie na místě, kde byly nalezeny a až poté se pořizuje detailní

fotografie. K zajištění řádné dokumentace může být využívána i videodokumentace. Zde praxe upozorňuje na citlivost používaných mikrofonů, kterou je nezbytné zohledňovat při manipulaci s nahrávacím zařízením, neboť mikrofony zaznamenávají vedle lidského hlasu i všechny ostatní zvukové fenomény, což má ve výsledku značný vliv na kvalitu pořízeného záznamu.⁷⁴

(IV) Závěrečné stádium prohlídky

Poslední stádium zahrnuje především kontrolu celého objektu, zda nebylo např. opomenuto nějaké místo a zda nedošlo během prohlídky ke způsobení škody. Pakliže jsou škody zjištěny, má policejní orgán povinnost uvést objekt do původního stavu a pokud by to bylo vzhledem k povaze škody vyloučeno, pak musí být provedena jejich podrobná dokumentace (popis, fotografie).

O průběhu domovní prohlídky a jejích výsledcích musí být sepsán ve smyslu § 55 TŘ protokol, který se stává součástí vyšetřovacího spisu a je rovněž veden v elektronické podobě v evidenci trestního řízení (ETŘ), do něhož má mimo jiné přístup dozorující státní zástupce.

5.6.4. Prohlídka jiných prostor a pozemků

Prohlídka jiných prostor a pozemků je souhrnné označení používané v TŘ pro prohlídku prostor odlišných od obydlí. Objektem se tak můžou stát např. garáže, zahrada, kanceláře, nebo automobily. Z hlediska procesního i kriminalistického je tato prohlídka obdobná jako domovní prohlídka. Ovládají ji stejné taktické zásady a metodicky je taktéž členěna do již zmíněných čtyř základních fází.

Poměrně akcentovaná je v praxi prohlídka automobilu, neboť ten je při realizaci drogové kriminality využíván velmi často. Využití nachází např. při převozu potřebného vybavení či chemikálií. Praxe nicméně zná i případy, kdy v automobilu docházelo přímo k samotné realizaci distribuce drog. Příkladně lze zmínit případ, kdy k předávkám docházelo pravidelně v autě distributora, případně v jeho blízkém okolí. Předávka probíhala vždy stejným způsobem. Po předchozí telefonické domluvě na dříve domluveném místě nasedl „zákazník“ do auta, jehož řidičem byl distributor. Následně společně odjeli a „zákazník“ posléze v krátkém časovém intervalu automobil na náhodném místě opustil. Předávka drog byla dokázána, když byl tento „zákazník“ po předchozím sledování krátce po opuštění auta zadržen a droga u něj byla nalezena. Na základě těchto skutečností policejní orgán vyhodnotil, že právě v automobilu distributora se mohou nacházet věci důležité pro trestní řízení (minimálně zde lze očekávat stopy po drogách), a proto byla využita prohlídka jiných prostor a pozemků, jejímž objektem byl blíže určený automobil podezřelého (distributora).⁷⁵

⁷⁴ SALAK, Michal. Domovní prohlídka pohledem kriminalistického technika. *Drugs and Forensics Bulletin Národní protidrogové centrály*. 2017, 23(2), 38-39.

⁷⁵ Věc vedená pod sp.zn. 2 ZT 54/2018.

5.6.5. Záměna zásilky

Záměna zásilky se taktéž řadí mezi vyšetřovací úkony, které nemůže policejní orgán činit pouze z vlastní vůle, ale její provedení může nařídit v přípravném řízení pouze státní zástupce se souhlasem soudce. Jedná se o úkon, který je možné provádět pouze v již zahájeném trestním řízení (podmínkou však není zahájení trestního stíhání, tedy postačí, pokud byly zahájeny úkony v trestním řízení). Úprava postupu a podmínek provedení záměny zásilky je obsažena v § 87a TŘ. Předmět úkonu, tj. co se rozumí zásilkou, stanoví výkladové ustanovení § 87c TŘ tak, že „*zásilkou ve smyslu § 86 až 87c se rozumí předmět dopravovaný jakýmkoli způsobem, ať již s využitím pošty nebo jiné osoby, včetně dopravy skrytým způsobem*“. Ustanovení § 87a TŘ však pojem zásilka ještě zužuje, a to vymezením jejího obsahu. Záměnu je možné provést u zásilky obsahující omamné látky, psychotropní látky, prekursorry, jedy, radioaktivní materiál, padělané peníze a padělané cenné papíry, střelné nebo hromadně účinné zbraně, střelivo a výbušniny nebo jinou věc, k jejímuž držení je třeba zvláštního povolení, věci určené ke spáchání trestného činu, anebo věci z trestného činu pocházející.

Záměně zásilky předchází obvykle ještě dva kroky, a to zadržení zásilky a otevření zásilky. Na úplném počátku stojí podnět, na jehož základě lze usoudit, že předmětná zásilka může obsahovat nelegální předměty. Podnět může být dán různým způsobem. Může se jednat o informace získané na základě předchozího vyšetřování (např. policejní orgán ví, že podezřelý bude posílat drogy či jiné věci související s pácháním drogové kriminality), nebo může jít o náhodný „záchyt“. Příkladem typického náhodného záchyty jsou případy, kdy je zásilka označena psem speciálně vycvičeným na vyhledávání drog v rámci namátkové kontrolní činnosti na poštách, kterou provádí Mobilní dohled celního úřadu.

Při označení zásilky jako podezřelé musí policejní orgán zabránit, aby byla bez dalšího odeslána. K tomu slouží institut zadržení zásilky upravený v § 86 TŘ. Zadržení je vázáno na příkaz státního zástupce (v přípravném řízení), nicméně odst. 2 stanoví výjimku pro případy, kdy věc nesnese odkladu a příkazu není možné včas dosáhnout (typicky při náhodném záchyty, kdy nebylo možné dopředu příkaz opatřit). V tomto případě může být zásilka pozdržena na příkaz policejního orgánu. Ten však musí do 24 hodin informovat státního zástupce a ten musí do 3 dnů předat poště či osobě, která provádí dopravu zásilky, potřebný příkaz k zadržení zásilky. V opačném případě pošta nadále zásilku zdržovat nesmí a musí ji v nezměněné podobě doručit adresátovi.

Pro verifikaci podezření, že zásilka obsahuje nelegální věci, je obvykle zapotřebí její otevření. K tomu je oprávněn v přípravném řízení se souhlasem soudce státní zástupce či policejní orgán. V případě, kdy je obsah zásilky dopředu předpokládán, je možné, aby soudce udělil souhlas jak k otevření zásilky, tak k její následné záměně. Záměnu pak lze provést, pokud je podezření po otevření zásilky skutečně verifikováno.

Záměnu obsahu provádí policejní orgán tak, že skutečný závadový obsah vymění za obsah nezávadový. Důraz je kladen na podobnost (a to nejen vizuální) zaměněného obsahu s obsahem

skutečným tak, aby bylo minimalizováno riziko vzbuzení sebemenšího podezření na straně adresáta. Na příklad tablety drogy MDMA (extáze) jsou pro svoji podobnost (tvar, barva, velikost) zaměňovány za lipo bonbóny.

Aby bylo docíleno prvotního záměru, tj. zjistit osoby, které se podílejí na nakládání se závadnou zásilkou, je zapotřebí takto zaměněnou zásilku sledovat na cestě za adresátem a taktéž sledovat a zaznamenat jednání adresáta při jejím převzetí a otevření (nelze vyloučit, že se jedná o omyl a adresát o skutečném obsahu zásilky není informován). Dalším krokem následujícím po záměně obsahu je tedy sledování zásilky dle § 87b TŘ. Nařídít jej může v přípravném řízení státní zástupce a provádí jej policejní orgán.

Pokud se na základě informací získaných ze sledování zásilky verifikuje verze, že adresát je skutečně osoba podílející se na dané trestné činnosti (ať již má drogy pro vlastní potřebu, nebo je drží se záměrem distribuovat je jinému), bude následující postup policejního orgánu směřovat buď ke zjištění záměru adresáta (pokud již není znám), nebo na zjištění dalších podílejících se osob (např. osob, kterým má být droga dále předána). Pozornost bude samozřejmě zaměřena i na osobu odesílatele.

5.6.6. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu

Procesněprávní aspekty

Stejně jako domovní prohlídka a záměna zásilky je i provedení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu vázáno na zahájené trestní řízení. Procesní úprava využití tohoto institutu je předmětem § 88 a § 88a TŘ. Text § 88 odst. 1 omezuje využití odposlechu pouze na vyjmenované trestné činy a zločiny, za které stanoví zákon trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby minimálně 8 let. Vzhledem k tomuto omezení je tak nařízení odposlechu využitelné v rámci drogové kriminality pouze ve vztahu k § 283 TZ (nedovolená výroba a distribuce), neboť ostatní skutkové podstaty primární drogové kriminality nenaplňují zákonem stanovená kritéria.

S ohledem na vysokou míru zásahu do soukromí odposlouchávané osoby klade zákon i soudní praxe zvýšené nároky na proces povolení provedení odposlechu a na zákonné náležitosti příkazu k jeho provedení. Nařídít odposlech určitého telekomunikačního provozu může v přípravném řízení pouze soudce na návrh státního zástupce, a to za splnění zákonných podmínek, jimiž jsou:

- (I) Vedení trestního řízení pro trestný čin vymezený v § 88 odst. 1 TŘ
- (II) Předpoklad, že provedením odposlechu budou získány významné skutečnosti pro trestní řízení a současně nelze sledovaného účelu dosáhnout jinak, nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztíženo.

Bez příkazu soudce může policejní orgán sám nařídit nebo provést odposlech pouze se souhlasem uživatele odposlouchávaného zařízení a jen ve vztahu k taxativně vyjmenovaným trestným činům v § 88 odst.5 TR. Trestné činy drogové kriminality se však v tomto výčtu nenachází.

Vedle splnění zákonných důvodů pro nařízení odposlechu klade zákon nároky též na formální náležitosti samotného příkazu, jež jsou stanoveny v § 88 odst. 2 TR. Nejvyšší soud však ve svém usnesení upozorňuje, že hodnocení zákonnosti odůvodnění příkazu k odposlechu je nutno posuzovat z hlediska formálně-materiálního, nikoli čistě formálního. Tedy ačkoli v odůvodnění absentují některé dílčí formální požadavky, které zákon stanoví (např. délka trvání odposlechu), nevede tato vada automaticky k nezákonnosti příkazu, jestliže jsou tyto chybějící náležitosti dostatečně věcně odůvodněny konkrétními skutkovými okolnostmi uvedenými v odůvodnění⁷⁶

Kriminalistické aspekty

Odposlechem určitého telekomunikačního zařízení získá policejní orgán informace nejen o kontaktech, kterými odposlouchávaná osoba disponuje, ale i o obsahu jejich komunikace. Použití odposlechu se tedy jeví jako vysoce účinné v případech, kdy policejní orgán zná totožnost a telefonní číslo osoby, jež je podezřelá z distribuce drog, a je potřeba ztotožnit další osoby, které se na dané trestní činnosti podílejí, tj. především osoby, kterým je droga distribuována (neboť ty mohou dále vystupovat jako svědci), zdroj, od kterého distributor drogy získává (pokud není sám výrobcem), nebo identifikovat konkrétní místa, kde k distribuci dochází. Informace získané z odposlechu slouží nejen jako podkladový informační materiál, ale mohou být použity i jako důkaz o prováděné distribuci.

Ačkoli technická vyspělost odposlouchávacích zařízení zaručuje vysokou kvalitu záznamu celé komunikace, praxe naráží na určité limity. Jedním ze základních úskalí je často používaná „kódovaná“ mluva mezi komunikujícími, jejímž cílem je zastřít skutečný význam sdělení. V rámci provedených odposlechů byly zaznamenány na příklad tyto „kódy“:⁷⁷

- *Chtěl bych 5 láhví toho dobrého červeného (= požadavek 5 g pervitinu vyšší kvality)*
- *Chtěl bych 5 láhví normálního červeného (= požadavek 5 g pervitinu běžné kvality)*
- *Potřebuji pomoci za 500 Kč (= požadavek určitého množství pervitinu za celkovou cenu 500 Kč)*
- *Můžeš mi pomoci řešit můj problém? (= užíváno pro dodání určitého typu drogy)*
- *Chtěl bych čtyři CD s angličtinou na vyšší úrovni (= požadavek 4 g pervitinu vyšší kvality)*

⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu sp.zn. 4 Pzo 9/2019, ze dne 27.5.2020.

⁷⁷ Poznatky pochází z jednotlivých hlavních líčeních konaných v různých drogových kauzách, v rámci nichž byly získané odposlechy přehrávány.

Skutečný význam takto používaných kódů se obvykle zjišťuje dle okolností konkrétního případu, nebo za pomoci výpovědi jiných zúčastněných osob. Například v případě posledního zmíněného kódu, byl telefonát konzumenta s tímto požadavkem zaznamenán ve 3:15 ráno. Z této okolnosti ve spojení s obecně známou osobou dealera, který byl příjemce telefonátu, je zřejmé, že volající měl fakticky jiný zájem než zlepšovat své lingvistické schopnosti.

Neméně významným limitem zajištěné komunikace je časté používání přezdivek, kdy čistě na základě analyzovaného hovoru či zprávy není možné jednoznačně identifikovat skutečnou totožnost zmíněné osoby. Dalším aspektem je pak celková strohost sdělení. Zkušenější konzumenti či dealeři obvykle do telefonu či zprávy nepíší svou skutečnou potřebu, nýbrž se pouze domluví na místě a čase schůzky, aniž by se předem bavili o jejím účelu. Už pouhé vyslovení určitého místa schůzky bývá často oním „kódem“, z něhož informovaná osoba vyrozumí, co volající potřebuje. V tomto případě je nasnadě zajistit několik komunikací s různými osobami. Jestliže je v komunikacích zmiňováno stejné místo schůzek a policejní orgán za použití jiných metod (např. sledování osoby) ztotožní ono místo jako místo určené pro předávku drog, lze usuzovat, že i v ostatních případech nebude účel schůzky jiný.

Objektivním limitem odposlechu pak zůstává jeho dosah z hlediska komunikačních technologií. Současné systémy dokáží zajistit pouze telefonickou komunikaci či komunikaci přes sms zprávy. Nepokrytou oblastí však zůstávají sociální sítě či jiné komunikační aplikace fungující přes internet (např. WhatsApp, Messenger, Signal). Odposlouchávací systémy u těchto aplikací sice zaznamenají probíhající komunikaci, nicméně dále nedešifrují její obsah. Tato skutečnost tak zůstává poměrně velkou slabinou celého systému, neboť komunikace přes sociální sítě a jiné obdobné aplikace je v praxi stále častější, zřejmě pro svoji nepostižitelnost.

Z podaných úskalí vyplývá, že ačkoli informace získané z odposlechů mohou sloužit jako samostatný důkaz, je vhodné je doplnit důkazy dalšími – např. výpověďmi svědků, informacemi získanými ze sledování osob či výsledky domovní prohlídky, které závěry vyplývající z odposlechů podpoří, případně doplní.

5.6.7. Výslech

Procesněprávní aspekty

Právní povaha výslechu vychází především z § 89 odst.2 TŘ, který demonstrativním výčtem stanoví, co vše může sloužit za důkaz, mimo jiné zmiňuje výpověď obviněného a svědka. Již z této dikce je zřejmé, že právní jazyk rozlišuje mezi pojmy výslech a výpověď a tomu odpovídajícími pojmy důkaz a důkazní prostředek. Zatímco výpověď představuje sdělení určité osoby a s ohledem na § 89 odst.2 TŘ je to důkaz, výslech je důkazním prostředkem, tj. prostředkem, který orgán činný v trestním řízení

použije k poznání skutečnosti, která má být předmětem důkazu. Zákon dále stanoví podmínky, dle nichž musí být výslech proveden tak, aby následně získaná výpověď byla procesně použitelná jako důkaz.

Kriminalistické aspekty

Jak plyne z trestněprávního vymezení, představuje výslech určitou metodu či proces. S tímto závěrem pracuje ve svém pojetí i kriminalistika. Ačkoli teorie pracuje s několika definicemi výslechu z kriminalistického hlediska, vzhledem k trestněprávnímu propojení se jeví jako nejpriléhavější definice Jiřího Strause, který výslech vymezuje jako: „*specifickou metodu kriminalistické praxe, kterou se získávají formou výpovědi za zákonem stanovených podmínek a z důvodů stanovených zákonem kriminalisticky a právně relevantní informace uložené ve vědomí člověka*“.⁷⁸

Z definice vyplývá i s jakým typem stop v tomto případě kriminalistika pracuje. Jedná se o tzv. stopy paměťové (v definici vyjádřeno „informace uložené ve vědomí člověka“). Právě specifický charakter těchto stop odůvodňuje i určité specifické aspekty, s nimiž orgán činný v trestním řízení může a měl by pracovat. U výslechu jsou velice efektivně uplatnitelné psychologické fenomény. Jedná se tak o jeden z malá úkonů, v nichž orgán činný v trestním řízení bude sám uplatňovat vedle kriminalistických technik i techniky či podpůrné postupy jiného oboru (psychologie).

Provedení výslechu předchází jeho zevrubná příprava, kterou lze rozdělit na 2 stěžejní fáze:⁷⁹

(I) Analytická fáze přípravy, která v sobě zahrnuje:

a) analýzu psychického stavu vyslychajícího

Tato analýza napomůže odstranění případných negativních faktorů ve vědomí vyslychajícího, které by mohly mít destruktivní vliv na proces výslechu. Zvláště u drogových trestných činů dochází k opakované interakci vyslychajícího (hlavně vyšetřovatel nebo soudce) a konkrétní osoby (ať již v postavení dealera, konzumenta výjimečně i výrobce). Tím se potencuje riziko vzniku a priori negativního hodnocení osoby ze strany vyslychajícího, což má značné dopady na kvalitu výslechu.

b) analýzu dosud shromážděných materiálů

Podstatou je důsledné seznámení se s doposavad získaným materiálem nejen ve vztahu k osobě vyslychaného, ale k vyšetřované věci jako takové. Na základě znalosti dostupných faktů formuje vyšetřovatel průběh výslechu.

c) analýzu osobnosti vyslychaného

⁷⁸ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 98. ISBN 80-86898-40-7.

⁷⁹ PORADA, Viktor. *Kriminalistika: technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 2. aktualizované a rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019, s. 530-531. ISBN 978-80-7380-741-2.

Analýza nezahrnuje pouze „studium“ osoby z hlediska její trestněprávní kariéry, ale soustředí se i na jiné fenomény. Vyslýchající tak zjišťuje, s kým je osoba ve styku, jakou roli může zastávat ve vyšetřované věci apod.

(II) Syntetická fáze

Přímo navazuje na fázi analytickou. Informace, které vyslýchající získal v rámci provedené analýzy, jsou podkladem pro vytvoření konkrétních podmínek pro individualizovaný výslech dané osoby. Vyslýchající především určí, v jakém procesním postavení se vyslýchaný nachází, určí předmět a cíl výslechu a připraví si předpokládaný taktický postup vedení výslechu.

Jiří Straus dělí přípravu výslechu do etap. První etapou je obsahová příprava, která v sobě zahrnuje analytickou a syntetickou fázi, jejichž vymezení odpovídá dělení Viktora Porady. Druhou etapou je organizačně-materiální příprava, jejímž obsahem je zohlednění vlivu vnějšího prostředí, v němž výslech bude probíhat.⁸⁰

Samotný výslech lze rozdělit do 3 základních stádií:

(I) Úvodní stádium

Počíná osobním uvítáním vyslýchaného (tj. při vstupu na služebnu či jednací síň na soudu). Ačkoli ještě nedochází k přímému zisku informací a na první pohled má toto stádium čistě formalistické náležitosti, z hlediska psychologického je jeho význam markantní, neboť dochází k prvnímu formování kontaktu mezi vyslýchaným a vyslýchajícím. Kvalita vytvořeného prvního kontaktu může ovlivnit celý průběh výslechu i kvalitu získaných informací. Toto základní pravidlo z hlediska psychologie je však v případě drogové kriminality značně deformováno jednou z jejích základních specifických. Osoby obvykle nemají hlubší zájem na spolupráci s orgány činnými v trestním řízení, a proto nelze ani očekávat vyšší ochotu a součinnost při výslechu. Proto ani pozitivní první kontakt nemusí pozitivně ovlivnit kvalitu výslechu, neboť už samotný fakt výslechu je pro tyto osoby negativním vjemem.

(II) Monolog

Ve fázi monologu je vyslýchanému dána možnost volně se vyjádřit k předmětné věci. Vyslýchající do monologu může zasáhnout a vyslýchaného v jeho výpovědi korigovat např. tak, aby mluvil „k věci“, nikoli ze široka. Prozatím se však zdrží zásahu v podobě otázek přímo reagujících na věty vyslýchaného. Nicméně provádí průběžnou analýzu výpovědi, na jejímž základě otázky formuje.

⁸⁰ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2.rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 108-110. ISBN 978-80-7380-095-6.

(III) Dialog

Konečná fáze dává prostor vyslychajícímu pro uplatnění otázek zkonstruovaných na základě výpovědi vyslychaného ve spojení se znalostmi ostatních důkazů. Cílem kladených otázek je vysvětlit rozpory (mohou existovat v rámci výpovědi jednoho vyslychaného, nebo v rámci výpovědí různých vyslychaných), nebo doplnit informace, které z monologu přímo nevyplýnou. Ze zákona jsou vyloučeny otázky sugestivní nebo kapciózní.

Příhodné je podotknout, že na rozfázování výsledku odpovídající výše nastíněné struktury poukazuje i § 101 TR.

V rámci jednotlivých stádií výsledku uplatňuje vyslychající obecné taktické postupy tak, aby dosáhl stanoveného cíle výsledku v aktuální výsledkové situaci. Kriminalistická taktika rozeznává čtyři základní postupy:⁸¹

(I) Formování psychologického kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným

Navázání pozitivního kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným je obecně považováno za rozhodující prvek, který potencuje úspěšnost výsledku, neboť přímo ovlivňuje ochotu vyslychaného s vyslychajícím spolupracovat. U osob podílejících se nějakým způsobem na drogové kriminalitě je sice vliv tohoto prvku omezenější, nicméně ne zcela zanedbatelný. I u těchto osob může vyslychající správně zvoleným způsobem navázání kontaktu vzbudit ochotu vypovídat.

(II) Analýza výpovědi v průběhu výsledku

Tento postup má nezastupitelnou funkci pro následnou tvorbu otázek, které mají být položeny ve fázi dialogu. Analýza umožní vyslychajícímu reagovat na aktuální situaci a informace, které během výsledku získá. Vyslychající porovnává výpověď s ostatními důkazy (např. informace získané z výpovědí jiných osob, provedených odposlechů, sledování osoby či z provedených prohlídek) a zároveň ověřuje vnitřní shodu údajů ve výpovědi vyslychaného. Pro komplexní a hloubkovou analýzu výpovědi je proto nezbytné věnovat dostatečnou pozornost v přípravné fázi výsledku studiu všech materiálů.

(III) Poskytování pomoci vyslychanému při vybavení si zdánlivě zapomenutého

Vyslychající poskytne pomoc ve chvíli, kdy osoba, která je motivovaná vypovídat (nebo minimálně nemá důvod pro odepření výpovědi), si není schopná vybavit potřebné okolnosti. Jedná se o typickou situaci u konzumentů, kteří budou obvykle v procesním postavení svědka. S ohledem na fakt, že získávání drogy je běžnou součástí jejich života, nelze očekávat, že každý nákup pro ně bude tak významnou situací, že si ji zapamatují. V této chvíli je vhodné, aby vyslychající osobě připomenul, kdy k nákupu mohlo dojít (např. zmíní

⁸¹ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 113-123. ISBN 978-80-7380-095-6.

od jaké doby je obviněný ve vazbě), jaký typ drogy dealer distribuuje apod. Při poskytování takto nápomocných informací musí být vyslychající obezřetný, aby nepokládal návodné otázky.

(IV) Působení na vyslychaného, který vypovídá nepravdivě, případně vypovídat odmítá

Zákonná úprava v § 89 odst.3 TR vylučuje použití jakéhokoli donucení či hrozby donucení při získávání důkazů, proto je vyloučeno působení na vyslychaného ve smyslu fyzickém. Zákon však nijak neomezuje užití psychologických aspektů, které mohou kladně působit na vypovídajícího. Ve chvíli, kdy je zjevná lživost výpovědi vyslychaného, je vhodné zjišťovat příčiny. Úmyslná lživá výpověď může být způsobena např. obavou z osoby, vůči níž výpověď směřuje. V takovém případě je řešením nabídnout vypovídajícímu odpovídající prostředky ochrany.

V praxi jsou však častější situace, kdy vyslychaný podává úmyslně lživou výpověď z jiného důvodu, který není řešitelný poskytnutím zvýšené ochrany. Vyslychající může využít emocionálního napětí, v němž se osoba podávající lživou výpověď aktuálně nachází, a působit na ní na příklad tím, že ji opětovně připomene právní důsledky jejího jednání (tj. zopakuje, že se může dopustit trestného činu křivé výpovědi či křivého obvinění).

Dalším dovoleným způsobem působení je přímé využití vnitřních rozporů ve výpovědi a jejich konfrontace s vyslychaným. Tento způsob působení je obvykle využíván v hlavním líčení, kdy je vypovídajícímu předestřena jeho výpověď z přípravného řízení, jsou vytyčeny body, v nichž je zásadní rozpor a vyslychaný je vyzván, aby se k rozporům přímo vyjádřil.

Průběh výslechu musí být následně podrobně dokumentován. Dokumentace nabývá podoby protokolu. Z protokolu musí jasně vyplývat, jaké informace byly poskytnuty v rámci monologu a jaké informace jsou odpovědí na položené otázky. Protokol je součástí vyšetřovacího spisu.

Typické otázky kladené při výslechu u drogových trestných činů se liší především dle procesního postavení vyslychaného. V zásadě je jím buď obviněný/obžalovaný, nebo svědek.

(I) Typické otázky k osobě obviněného/obžalovaného⁸²

- *Jste aktuálně uživatelem drogy?*
- *Od koho získáváte drogy, které následně distribujete?*
- *Za jakou cenu drogy kupujete?*
- *Ředil jste získané drogy nějakým způsobem před tím, než jste je dále distribuoval?*
- *Znáte technologický postup na výrobu drogy?*
- *Kde jste se o postupu výroby drogy dozvěděl?*
- *Jaké jsou vaše finanční příjmy?*

⁸² Otázky vybrané jako typové na základě vyslechnutí jednotlivých výsledků v hlavních líčení

- *Komu jste drogy prodával?*
- *Za jakou cenu jste drogy prodával?*

(II) Typické otázky k osobě svědka (často konzument, který od obviněného dealera drogy kupuje)⁸³

- *Jak dlouho a odkud znáte obžalovaného?*
- *Jaký typ drogy jste od obžalovaného měl?*
- *Jak jste získal drogy od obžalovaného?*
- *Jak předání drogy probíhalo?*
- *V jakém množství, za jakou cenu a jak často jste si drogy od obžalovaného opatřoval?*
- *Jaké měla droga účinky?*
- *Věděl jste, že obžalovaný umí vařit drogy?*
- *Jak probíhalo sjednání schůzky?*
- *Věděl jste, že obžalovaný prodává/dává drogy i jiným osobám?*

K problematice výsledku u drogových trestných činů lze poukázat na další zásadní problém, s nímž se praxe potýká. Vedle častých lživých výpovědí, které samy o sobě nejsou přínosem a orgán činný v trestním řízení má o starost na víc, když je musí rozvracet, je frekventovaným problémem obecná nedostupnost svědků či obžalovaných. V případě obžalovaného je situace jednodušší, neboť je možné využít vazby. Vůči svědkovi je tento prostředek dle platné právní úpravy vyloučen. Ačkoli TŘ formálně stanoví následky nedostavení se k výsledku, v praxi tyto prostředky nejsou často příliš účinné, a především neřeší aktuální nepřítomnost svědka a nezajišťují jeho účast na dalším výsledku, k němuž bude opětovně předvolán. V tomto ohledu lze poukázat na německou právní úpravu, která vzetí svědka do vazby umožňuje. Další problém představuje již zmíněná neochota osob spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení. Ta se projevuje na příklad odmítnutím vypovídat v hlavním líčení z důvodu nebezpečí způsobení sama sobě trestního stíhání, což v případě drogové kriminality objektivně nelze vyloučit. Tento problém má však řešení v podobě zajištění procesně použitelné výpovědi dané osoby v rámci přípravného řízení, která je následně použitelná i v hlavním líčení.

5.7. Operativně pátrací prostředky

Využití operativně pátracích prostředků je dle právní úpravy komplexně obsažené v TŘ svěřeno rovněž policejnímu orgánu. Od běžných úkonů prováděných v rámci operativního šetření, nebo běžných vyšetřovacích úkonů se však liší v několika směrech. Výčet prostředků je taxativní a činnost má zásadně utajovaný a průzkumný charakter. Utajovanost se projevuje speciálním režimem vedení spisu, kdy tento

⁸³ Otázky vybrané jako typové na základě vyslechnutí jednotlivých výsledků v hlavních líčení

je označen stupněm utajení obvykle „vyhrazené“ (u okresní příslušnosti). Průzkumný charakter činnosti vychází z kvality počátečních informací, které užití těchto metod odůvodňují. Obvykle se jedná o informace ne příliš přesné a konkrétní, přičemž jejich konkretizaci není možné dosáhnout jiným způsobem. Od operativně pátracích prostředků je potřeba odlišovat podpůrné operativně pátrací prostředky ve smyslu § 72 ZPČR, které jsou policejním orgánem využívány ve stádiu předcházení trestné činnosti. Zákon stanoví v § 158b odst.1 TŘ zákonné omezení použití těchto prostředků. Lze je využít pouze v řízení o úmyslném trestném činu (srov. s podmínkami pro použití agenta).

5.7.1. Předstíraný převod

Předstíraný převod spočívá v aktivním jednání pověřeného policejního orgánu, které může mít podobu koupě, prodeje, nebo jiného způsobu převodu předmětu plnění včetně převodu dané věci. TŘ v § 158c odst.1 stanoví podmínku, že k držení dané věci je potřeba zvláštního souhlasu, nebo že její držení je nepřijatelné samo o sobě, nebo se jedná o věc, která pochází z trestného činu či je ke spáchání trestného činu určena. V případě drogové kriminality půjde především o první bod, tedy jedná se o věc, k jejímuž držení je potřeba zvláštního souhlasu (potřeba souhlasu vyplývá ze zákona o návykových látkách).

K provedení předstíraného převodu je v souladu s § 158c odst.2 TŘ potřeba předchozího povolení státního zástupce. Nicméně zákon počítá s tímto úkonem i v režimu neopakovatelnosti a neodkladnosti, kdy není zapotřebí předchozího souhlasu. Policejní orgán však musí státního zástupce do 48 hodin o provedeném úkonu vyrozumět a požádat o jeho dodatečný souhlas. Pokud by souhlas neobdržel, nebudou informace získané tímto způsobem nadále použitelné a policejní orgán by současně musel celou akci neprodleně zastavit.

5.7.2. Sledování osob a věcí

Tento operativně pátrací prostředek navazuje na klasickou kriminalistickou metodu, která spočívá v pátrání po osobách či věcech, a zároveň ji rozvíjí a obohacuje. Dle § 158d odst.1 TŘ se sledováním rozumí „*získávání poznatků o osobách a věcech prováděné utajovaným způsobem technickými nebo jinými prostředky*“.

Sledování lze rozdělit do 3 skupin dle míry zásahu do soukromí, čemuž odpovídá i odlišný povolovací režim⁸⁴:

(I) Obecné sledování věcí a osob

⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. § 158d [Sledování osob a věcí]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád I, II, III. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2004.

Jedná se o nejmírnější formu sledování, kdy dochází k minimálnímu zásahu do soukromí osoby. Při této formě sledování nejsou pořizovány žádné zvukové či obrazové záznamy. Z toho důvodu je provedení sledování čistě v rukou policejního orgánu a nepodléhá žádnému povolení ze strany státního zástupce či soudce.

(I) Sledování, při němž jsou pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy

Tento typ sledování už představuje vyšší zásah do soukromí, a proto jej lze provést pouze na základě písemného povolení státního zástupce. Pořízení obrazového záznamu může mít podobu pořizování fotografií sledované osoby, která je podezřelá např. z distribuce drog. Fotografie pak mohou prokázat uskutečněné schůzky osoby podezřelé s dalšími osobami (i doposavad blíže neurčenými) a případně zachytit i průběh schůzky (tedy dokumentovat, co si osoby předávají). V případě potřeby zajistit obsah probíhající konverzace využije policejní orgán i zvukový záznam.

(II) Sledování, kterým se zasahuje do některých ústavně zaručených práv a svobod

Jedná se o sledování, kterým má být zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, do listovního tajemství nebo pokud jím má být zjišťován obsah jiných písemností a záznamů, které jsou uchovávány v soukromí, a to za použití technických prostředků. Tento typ sledování byl využit na příklad ve věci osoby podezřelé z distribuce drog, kdy předávky drog se měly uskutečňovat především ve vozidle podezřelého. Sledování vozidla jako takového by spadalo pod typ sledování pod bodem (I) či (II). Nicméně v tomto případě bylo možné dosáhnout účelu jedině sledováním vnitřních prostor vozidla a zadokumentováním obsahu konverzace, která se uvnitř odehrávala, k čemuž byly využity technické prostředky. Policejní orgán tak využil jednak pořízení obrazového záznamu, když pořídil fotografie osob, které se k vozidlu nikoli náhodně přiblížily a následně i zvukového záznamu, kdy zaznamenával probíhající konverzaci přímo uvnitř vozidla.⁸⁵

Vzhledem k zásahu do práv chráněných na nejvyšší úrovni, je třeba k provedení takového sledování povolení soudce.

Policejní orgán ke sledování osoby či věci přistoupí ve chvíli, kdy z dosavadních výsledků operativně pátracího šetření (např. úřední záznamy o podaném vysvětlení) a jednotlivých vyšetřovacích úkonů (např. odposlech telekomunikačního zařízení) vyplývá důvodné podezření, že se určitá osoba opakovaně dopouští trestné činnosti a sledování takové osoby či jí používané věci je nutné s ohledem na potřebu zadokumentování její činnosti. Dalším cílem je získání významných skutečností pro trestní řízení v podobě poznatků o dalších osobách podílejících se na této trestné činnosti nebo zjištění a zadokumentování dalších míst, kde k páčání trestné činnosti dochází (v případě distribuce drog lze očekávat více než 1 místo, kde k distribuci obvykle dochází).

⁸⁵ Věc vedená pod sp.zn. 2 ZT 54/2018

5.7.3. Použití agenta

Pro použití agenta zákon stanoví v § 158e odst.1 TŘ přísnější podmínky, než jsou obecně stanoveny pro použití operativně pátracích prostředků v § 158b odst.1 TŘ. Agentu lze využít pouze, pokud je vedeno trestní řízení pro zločin, za který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně 8 let, trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny, pro trestné činy v tomto odstavci taxativně vyjmenované a dále pro trestné činy, k jejichž stíhání zavazuje Českou republiku vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána.

Zákon dále vymezuje, že agentem může být pouze příslušník Policie ČR, nebo Generální inspekce bezpečnostních sborů. Dále jím může být i příslušník zahraničního bezpečnostního sboru (k tomu srov. § 92 ZPČR).

Činnost agenta spočívá ve vystupování vůči určitým osobám se zastřením skutečného účelu své činnosti. K tomu slouží mimo jiné i vytvoření legendy o existenci jiné osoby včetně vytvoření osobních údajů této „nové osoby“, kterou jsou v rámci minimalizace rizika prozrazení skutečné činnosti agenta zavedeny do veřejných informačních systémů. Typickým znakem činnosti je přímá a komplexní infiltrace agenta do cíleného prostředí, v rámci níž může docházet i k hospodářským činům, ke kterým je jinak zapotřebí zvláštního oprávnění, povolení či registrace (typicky nákup drog od podezřelé osoby). Právě komplexní infiltrace odlišuje činnost agenta od činnosti příslušníka policejního orgánu v podobě např. předstíraného převodu.

Použití agenta je vázáno na povolení soudce vrchního soudu, který jej vydává na základě návrhu státního zástupce vrchního státního zastupitelství, nebo evropského pověřeného žalobce.

6. NOVÉ ASPKETY VE VYŠETŘOVÁNÍ DROGOVÉ KRIMINALITY

Dynamickému vývoji způsobu páchaní drogové kriminality odpovídají nově se vyvíjející aspekty způsobilé zefektivnit vyšetřování těchto trestných činů a zároveň posílit spolupráci orgánů činných v trestním řízení nejen na vnitrostátní, ale i mezinárodní úrovni.

6.1. Mezinárodní forenzní databáze Reliéf

Současná mezinárodní databáze s názvem Reliéf vznikla z původní české metody označované též jménem. Její podstatou je porovnávání slisovaných drog (mají podobu cihly) pomocí mechanoskopického zkoumání povrchu lisovaných zásilek. Hlavní tezí vznikající metody bylo nejen zajištění samotných stop, ale i vytvoření jejich centrální sbírky, která by následně umožňovala vzájemné porovnávání zajištěných stop na různých pracovištích (vytvoření pouhé lokální databáze na konkrétním pracovišti značně snižuje efektivnost). Následné vytvoření počítačové databáze umožnilo rozšířit využití této metody na celosvětové úrovni, což značně přispívá k odhalování a postihu drogové kriminality. Současná podoba forenzní databáze aplikovatelná napříč státy představuje unikátní informační systém svého druhu, v němž jsou zaznamenávány jednotlivé záchyty drog. Databáze v současné době obsahuje o každém evidovaném případě číslo jednací, policejní jednotku, která záchyt provedla, lokalitu záchytu (vyznačení v mapě), datum záchytu, taktické informace, počet zajištěných balíčků drog, okolnosti záchytu a obrázky ilustrující záchyt. Systém reflektuje i často se opakující situaci, kdy v rámci jednoho záchytu je zajištěno vícero balíčků obsahujících drogy. Pro detailnější informovanost systém umožňuje specifikovat každý balíček v rámci daného případu samostatně za pomoci základních identifikačních údajů, kterými jsou: rozměr balíčku, celková hmotnost (tj. obsah i s obalem), barva, fotografie dokumentující mechanoskopické stopy na povrchu balíčku a chemický profil obsahu balíčku.⁸⁶

Vyhledávání v databázi je založena na různých typech algoritmů v závislosti na typu vyhledávané informace. Jako příklad fungování jednoho z algoritmů lze uvést způsob chemického vyhledávání (tj. dle chemických vlastností drogy). Jak bylo popsáno výše, každá zadržená droga je v databázi definována pomocí svého chemického profilu a popisu jednotlivých separovaných složek. Tyto informace jsou vedeny v numerické podobě u každé drogy a pomocí algoritmu MCA jsou vyhledány veškeré podobné profily, jež identifikují ostatní drogy vedené v databázi.⁸⁷

⁸⁶ HOŘÍNEK, Jan. Mezinárodní forenzní databáze Reliéf 2. část. *Drugs and Forensics Bulletin Národní protidrogové centrály*. 2017, **23**(2), 40-43.

⁸⁷ HOŘÍNEK, Jan. Mezinárodní forenzní databáze Reliéf 3. část. *Drugs and Forensics Bulletin Národní protidrogové centrály*. 2017, **23**(3), 31-35.

6.2. Mobilní analytická laboratoř

Vytvoření a technické vybavení mobilní analytické laboratoře přispívá ke zvýšené ochraně zdraví zasahujících policistů. Moderní technické prostředky užívané současnou praxí umožňují na místě identifikovat chemické a jiné nebezpečné látky, které mohou bezprostředně ohrožovat lidské zdraví. Okamžitá detekce a identifikace těchto látek zároveň slouží jako zjištění a zajištění důkazního materiálu. V současnosti jsou k dispozici na příklad tyto prostředky:

(I) Ruční ramanův spektrometr s barevným dotykovým displejem Tactic ID Mobile⁸⁸

Spektrometr je určen pro identifikaci chemikálií, narkotik, prekurzorů a toxinů. Protože je zároveň vybaven kvalitním fotoaparátem s bleskem, umožňuje pořízení fotografií z místa měření a jejich uložení do předem vytvořeného protokolu. Druhou podstatnou výhodou je možnost jeho ovládání přes tablet či smartphone (včetně tvorby samotného protokolu).

(II) Progency ResQ CQL⁸⁹

Jedná se též o přístroj postavený na technice ramanovy spektrometrie. Mezi jeho přednosti patří schopnost automaticky identifikovat i směsi chemických látek (což je při nálezů varny či záchytu drogy běžný jev). Vedle samotné identifikace je způsobilý poskytnout i chemický vzorek identifikovaných látek ve směsi a zároveň uvést míru závažnosti rizika, které látky představují. Právě tato schopnost významně přispívá k ochraně zdraví zasahujících policistů i kriminalistických techniků. Mimo jiné je využitelný i pro měření přes průsvitné obaly, což značně napomáhá na příklad při identifikaci drog obsažených v zásilkách.

⁸⁸ TacticID Mobile - Nicolet CZ. *Nicolet CZ* [online]. [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://nicoletcz.cz/produkt/tacticid-mobile/>.

⁸⁹ Raman spektrometr Progency ResQ CQL. *BAS Rudice s.r.o.* [online]. [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.bas.cz/raman-spektrometr-progeny-resq-cql-1064-nm/raman-spektrometr-progeny-resq-cql.php>.

7. ANALÝZA TRESTNÍCH SPISŮ

Předchozí kapitoly byly zaměřeny na přiblížení metod používaných současnou kriminalistickou praxí, jejich procesní úpravě a systému, jakým je drogová kriminalita reflektována v trestněprávní rovině. Cílem této kapitoly je přímá demonstrace užití výše popsanych metod v reálných případech.

7.1. Objednaná zásilka z Nizozemí⁹⁰

Výchozí situace

Dne 28.1. v rámci kontrolní činnosti příslušníků Mobilního dohledu celního úřadu města xxx prováděné na pobočce pošty xxx byla služebním psem speciálně vycvičeným na vyhledávání omamných a psychotropních látek (dále jen „OPL“) pozitivně označena zásilka A. Po pozitivním označení byl proveden test NARK II/15, jehož výsledek byl pozitivní. Tímto byla orientačně zjištěna přítomnost omamné či psychotropní látky blíže nespecifikovaného určení. Po zjištění těchto skutečností kontaktovali pracovníci Generální ředitelství cel (dále jen „GŘC“).

Typ podnětu

Podezření na určitý způsob protizákonného nakládání s omamnými látkami vzešlo z namátkové činnosti celního orgánu, která je primárně zaměřena na záchyt zásilek, jejichž obsahem jsou omamné či psychotropní látky. Typově se jedná o podnět celního orgánu.

Vyšetřovací situace

Příslušníci zajistili zásilku, u níž určili podezřelý obsah. Při prvotním ohledání zásilky byla zjištěna pouze osoba adresáta, nikoli však osoba odesílatele. Tímto se profiluje vyšetřovací situace, kdy je zjištěna osoba konzumenta (případně se jedná zároveň o osobu dealera).

Vyšetřovací verze

Na počátku vyšetřování má policejní orgán k dispozici informace o obsahu zásilky a osobě adresáta, z čeho vznikly 3 základní vyšetřovací verze:

- Adresát je konzument, kterému zásilka OPL slouží čistě pro jeho potřebu
- Adresát je dealer (případně i konzument) a zásilka je určena pro další distribuci OPL

⁹⁰ Věc vedená pod sp.zn. 2 ZT 45/2020

- Došlo k záměně adresáta a mezi dotčenou osobou a obsahem zásilky není žádná spojitost

Cílem následně užitých vyšetřovacích prostředků je odmítnutí nepravdivých vyšetřovacích verzí a verifikace jediné správné.

Postup policejního orgánu a užití vyšetřovací úkony

A. Pozdržení zásilky

Generální ředitelství cel je ve smyslu § 12 TŘ považováno za policejní orgán a jako takové oprávněno k zahájení úkonů trestního řízení na základě zmíněného podnětu. Vzhledem k důvodnému podezření na nelegální přepravu OPL vydal GŘC téhož dne příkaz k pozdržení zásilky bez předchozího souhlasu státního zástupce, k čemuž je oprávněn dle § 86 odst.2 TŘ, za účelem provedení šetření vzhledem k osobě adresáta. O tomto postupu je však policejní orgán povinen do 24 hodin vyrozumět státního zástupce. Pokud by provozovatel (v tomto případě pošta) neobdržel do 3 dnů příkaz k zadržení zásilky, nesměl by dopravu zásilky dále zdržovat.

Z provedeného šetření bylo zjištěno, že na uvedeného příjemce (osoba DF) byly v minulosti zjištěny již 2 zásilky obsahující OPL. Dále bylo provedeno prostřednictvím OKTE Plzeň předběžné odborné vyjádření ve smyslu § 105 odst.1 TŘ, z něhož vyplynulo, že zásilka obsahovala látku MDMA, tedy OPL.

B. Zadržení zásilky dle § 86 odst.2 TŘ

Na základě výše zjištěných skutečností z provedeného šetření, které nasvědčovaly tomu, že byl spáchán trestný čin a pachatelem je osoba adresáta, podal GŘC podnět příslušnému státnímu zástupci k vydání nařízení k zadržení zásilky. Tento krok je nezbytným předpokladem pro následné otevření zásilky, což je nezbytné pro zjištění jejího skutečného obsahu (doposavad existovalo pouze odůvodněné podezření o závadnosti jejího obsahu).

C. Otevření zásilky

Poté, co byl státním zástupcem dán souhlas k zadržení zásilky, bylo možné zásilku otevřít v souladu s § 87 odst.1 TŘ. Bylo zjištěno, že obsahem zásilky bylo celkem 96 ks tablet s logem kozoroha. Obsah byl předán OKTE Plzeň s žádostí o provedení odborného vyjádření. Cílem bylo prokázat přítomnost OPL, což prokázáno bylo.

D. Záměna zásilky

Dosavadní výsledky šetření, tj. zjištěná přítomnost OPL v obsahu zásilky a lustrací získané informace o osobě adresáta (v minulosti byl již stíhán pro příjem zásilky obsahující OPL), ukázaly, že zde bylo důvodné podezření, že prostřednictvím zásilek zasílaných poštou na adresu podezřelého

(příjemce) docházelo k opakovanému dovozu návykové látky, a tedy nejednalo se pouze o omyl či záměnu v osobě adresáta. V zájmu zjištění osob podílejících se na nakládání s předmětnou zásilkou bylo možné nařídit, aby obsah této zásilky byl zaměněn za jiný a takto upravená zásilka byla předána k další přepravě.

E. Sledování zásilky

Následným krokem pro naplnění stanoveného cíle (tj. zjištění dalších osob podílejících se na nakládání s předmětnou zásilkou) bylo sledování zásilky s již upraveným obsahem a zároveň sledování osob, které s ní budou po doručení nakládat. Cílem byla nejen samotná identifikace osob, ale i zjištění způsobu nakládání s touto zásilkou.

Na základě těchto skutečností vydal státní zástupce v souladu s § 87b odst.1 TR nařízení ke sledování zásilky.

Zásilka byla sledována až do jejího převzetí osobou adresáta. Převzetí bylo zadokumentováno.

F. Příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu

Provedení odposlechu telefonního čísla osoby DF (příjemce zásilky) bylo nutné k monitorování a dokumentování jeho činnosti a aktivity spojené s páchaním trestné činnosti maximálním účinným způsobem. Na základě doposavad zjištěných informací byl o důvodné předpokládat, že DF bude mobilní telefon využívat i ke spojení se s dalšími osobami zapojenými do nezákonného obchodu s OPL (případně by mohl kontaktovat či být kontaktován odesílatelem předmětné zásilky, který nebyl dosud identifikován), neboť vzhledem k množství tablet MDMA (96 ks) lze předpokládat, že uvedená zásilka byla určena nejen pro osobní potřebu, ale i pro další distribuci. Cílem odposlechu předmětného telefonního mobilu osoby DF bylo zadokumentování trestné činnosti a zároveň získání důležitých informací nezbytných pro důkladné prověření trestné činnosti podezřelého DF.

G. Domovní prohlídka

Jedním z dalších vhodných úkonů použitých v tomto případě bylo provedení domovní prohlídky dle § 82 an TR. Základem pro její nařízení se staly doposavad zjištěné skutečnosti, tj. obsahem zásilky je nepochybně OPL, zásilka byla poslána na konkrétní jméno a k osobě adresáta bylo zjištěno, že je veden v evidenci Celní správy, neboť v roce 2019 bylo proti němu již vedeno prověřování ve věci dovozu 0,95 gramu kokainu. Zároveň všechny zjištěné zásilky včetně této směřovaly na stejnou adresu, je tedy nepochybné, že jsou objednávány stejným pachatelem. Z tohoto vyplývá, že existuje důvodné podezření, že na dané adrese dochází k nelegálnímu přechovávání návykové látky a lze předpokládat, že se v místě obydli nachází věci důležité pro trestního řízení, hlavně OPL, nebo prostředky určené pro jejich výrobu, a zároveň je provedení domovní prohlídky nezbytné pro zajištění důkazů pořízených doručením zaměněné a sledované zásilky. Zároveň není možné odložit provedení domovní prohlídky

na dobu po zahájení trestního stíhání, neboť objektivně hrozí riziko ztráty, zničení či odnesení věci, jejichž nález se předpokládá a které jsou zároveň podstatou pro objasnění věci samé.

S takovýmto odůvodněním podal GŘC podnět dozorujícímu státnímu zástupci k návrhu na vydání příkazu k domovní prohlídce dle § 83 odst.1 TŘ. Státní zástupce vzhledem k popsáným skutečnostem podal návrh na vydání příkazu k domovní prohlídce příslušnému soudci, který následně příkaz vydal.

Při domovní prohlídce zajištěno:

- 1x otevřená poštovní zásilka obsahující průhlednou fólii s obsahem několika kulatých tablet (předmětná zaměněná zásilka)
- 1x notebook značky xxx
- 9x prázdné fóliové obaly
- fotodokumentace poštovní schránky, na níž je uvedeno pouze jméno osoby DF a byla zcela nepoškozená

H. Prohlídka jiných prostor a pozemků

Z provedeného šetření vzhledem k osobě podezřelé bylo zjištěno, že osoba vlastní též automobil značky xxx, který parkuje před domem, v němž se nachází byt podezřelého. Lze tak důvodně předpokládat, že ho podezřelý pravidelně využíval a stejně tak jako v bytě, mohlo ve vozidle docházet k přechovávání návykových látek zasílaných do ČR a mohly se zde nacházet věci důležité pro trestní řízení (např. doklady vztahující se k objednání zásilek) a proto bylo nezbytné provést jeho prohlídku k případnému zajištění takových věcí.

S tímto odůvodněním podal GŘC podnět dozorujícímu státnímu zástupci k návrhu na vydání příkazu k prohlídce jiných prostor a pozemků dle § 83a TŘ. Státní zástupce vzhledem k popsáným skutečnostem podal návrh na vydání příkazu k prohlídce jiných prostor a pozemků soudci, který následně příkaz vydal.

I. Odborné vyjádření z oboru kriminalistika, odvětví chemie

Obaly a sáčky zajištěné při domovní prohlídce byly podrobeny znaleckému zkoumání. Cílem bylo prokázat přítomnost OPL. Policejní orgán požádal o vypracování odborného vyjádření z oboru kriminalistika, odvětví chemie, v rámci níž položil tyto otázky:

- Zjistěte, zda předložené stopy obsahují omamné či psychotropní látky
- Jaké je množství zajištěného materiálu
- Jaký je obsah a množství účinné omamné či psychotropní látky
- U předložených stop s obsahem OPL proveďte profilování a získané profily navzájem porovnejte

Při zkoumání byly použity tyto metody:

Pro identifikaci neznámé látky: metoda infračervené spektroskopie, metoda kapilární plynové chromatografie v kombinaci s hmotností spektrometrií

Pro kvantitativní stanovení OPL: metoda plynové chromatografie

Z odborného vyjádření vyplynulo, že ve výplachu ze 3 zajištěných sáčků byly nalezeny stopy psychotropní látky MDMA.

J. Ohledání, zajištění a zpracování dat ze zajištěného notebooku

Policejní orgán podrobil kontrole i notebook zajištěný při domovní prohlídce. Ohledání zajištění a zpracování dat probíhalo ve smyslu § 113 TŘ a výsledkem tohoto úkonu byl protokol o ohledání, zajištění a zpracování dat ze zajištěné věci. Veškerá data byla stažena na technologický disk a následně analyzována stran potřeby pro vyšetřování. V uložených souborech byla nalezena komunikace osoby DF s osobou používající emailovou adresu xxx, jejímž obsahem byl především dotaz DF na možnost zaslání drogy extáze z Nizozemí a žádost o kontakt. Rovněž bylo zjištěno, že zpráva byla vždy podepsána jeho jménem, z čehož bylo zřejmé, že odesílatelem zprávy je skutečně osoba DF.

K. Výslech (vybrané osoby)

V přípravném řízení byl mimo jiné vyslechnut svědek JN, pošťák, který osobě DF doručoval a předával sledovanou zásilku. Z výpovědi vyplynulo, že zásilku osobě DF skutečně předal do vlastních rukou a chování DF nebylo nijak neobvyklé. Zároveň uvedl, že zásilky ze zahraničí mu chodily pravidelně a sám si nikdy nestěžoval, že by se jednalo o zásilky nevyžádané a z jeho chování nikdy nebyla patrná překvapenost z obdržené zásilky.

Osoba DF v přípravném řízení odmítla vypovídat.

Závěr

Na základě postupně využitých vyšetřovacích úkonů, kdy výsledky jednoho úkonu odůvodňovaly užití následujícího úkonu, bylo bezpečně prokázáno, že osoba DF úmyslně objednávala ze zahraničí zásilky obsahující OPL, aniž by k tomu měla potřebné oprávnění dle zvláštního zákona. V procesu užití jednotlivých vyšetřovacích úkonů a odůvodnění jejich užití jsou zároveň patrné okamžiky, kdy dochází k postupnému vyloučení jednotlivých vyšetřovacích verzí, které byly na samém počátku vyšetřování a zároveň vyprofilování té jediné správné.

7.2. Podezření z neoprávněného pěstování marihuany

Výchozí situace

Policejní orgán dne xxx přijal oznámení od osoby TÚ, že v domě, ve kterém žije, je opakovaně cítit zápach podobající se zápachu marihuany a bydlení neustále stěžuje hlasitý zvuk vzduchotechniky a často opakované návštěvy konkrétního bytu.

Typ podnětu

V tomto případě se jedná o poměrně raritní případ podnětu, se kterým se policejní orgán v praxi setkává, neboť přichází od určité osoby. Dle vymezené typologie v teoretické části práce spadá mezi podněty od občanů.

Vyšetřovací situace

Ačkoli první informace z podaného oznámení není příliš široká, může z ní policejní orgán detekovat výchozí bod. V domě je přítomen pach podobající se pachu marihuany a zároveň jsou zde časté návštěvy různých osob směřující do konkrétního bytu, z něhož zároveň pochází zápach. Tím lze dovodit, že se jedná o vyšetřovací situaci, kdy je pravděpodobně zjištěna osoba výrobce a dealera zároveň.

Vyšetřovací verze

Stejně jako v jiných případech lze z počátečních informací sestavit větší množství základních vyšetřovacích verzí. Na počátku policejní orgán věděl o přítomnosti zápachu, neustálém hluku vzduchotechniky a častých návštěvách podezřelé osoby. Z toho bylo možné vyprofilovat následující verze:

- Podezřelá osoba doma vyrábí marihuanu a následně ji prodává dalším osobám.
- Podezřelá osoba doma marihuanu pouze přechovává ovšem nejen pro vlastní potřebu, ale zprostředkovává ji i jiným osobám.
- Podezřelá osoba doma pěstuje rostliny konopí legálně.

Postup policejního orgánu

A. Podání vysvětlení dle § 61 odst.1 ZPČR

Pro rozšíření informační základny, z níž následně policejní orgán vycházel, bylo nutné zjistit více údajů od v té době jediného zdroje, který byl policejnímu orgánu znám, tj. osoba podávající podnět. Dle výpovědi osoby TÚ byla v předmětném domě opakovaně slyšet vzduchotechnika a často byl cítit zápach marihuany. TÚ viděl oknem pytle se zeleninou a lampy (vše se běžně užívá k pěstování marihuany). Dále dle výpovědi k podezřelé osobě XY často jezdila auta a konkrétně TÚ u podezřelého pravidelně potkával osobu P.Z., o níž věděl, že je pravidelným uživatelem marihuany.

B. Operativní šetření zaměřené na zjištění přítomnosti hluku vzduchotechniky

Policejní orgán provedl šetření na místě, na němž měl být dle výpovědi zaznamenán hluk vzduchotechniky. Výsledkem šetření bylo zjištění, že místo, na němž byl hluk skutečně patrný zcela odpovídá místu zmíněnému ve výpovědi. Hluk byl opakovaně zadokumentován pomocí zvukového záznamu. Následnou analýzou záznamu byla jednoznačně vyloučena možnost, že by šlo o jiný podobný zvuk (např. zvuk domovní klimatizace).

C. Operativní šetření zaměřené na okno a zápach marihuany

Výsledkem šetření bylo zjištění, že okno se nachází ve stejných místech, jak plyne z podaného vysvětlení. Oknem bylo možno vidět do místnosti, kde byla fotograficky zadokumentována přítomnost pytlů s blíže nezjištěným obsahem. Rovněž bylo fotograficky zadokumentováno potrubí vzduchotechniky, které směřovalo do místnosti, v níž se nacházely předmětné pytle a z níž měl být dle výpovědi cítit zápach marihuany.

D. Zkoumání spotřeby el. energie

Policejní orgán si vyžádal potřebné záznamy od provozovatele (ČEZ). Za zkoumané období 2019-2020 byla spotřeba 6 kwh/den, což odpovídá spotřebě 1 kusu 600W žárovky používané při indoor pěstování konopí. Za zkoumané období 2020-2021 došlo ke vzrůstu spotřeby na 18 kwh/den. Výše spotřeby odpovídá odběru při pěstování konopí indoor způsobem. Při pěstování se běžně užívají led světla a panely. Jejich spotřeba je 100-150 W na m². Zjištěná spotřeba tedy odpovídá spotřebě panelů na plochu 120-180 m² na 24 h.

E. Domovní prohlídka

Z proběhlého šetření a jeho výsledků vyplývá, že v objektu daného domu se nacházela věc důležitá pro TRŘ. Nebylo možno ji zajistit operativními prostředky a hrozilo její zničení, odstranění, zničení. Výpověď TÚ a výsledky provedeného šetření odůvodňovaly podezření, že osoba XY se dopouští trestné činnosti. Důkazy zajištěné při domovní prohlídce byly stěžejní pro následné zahájení trestního stíhání a zároveň je nebylo možné zajistit jiným způsobem. Na tomto základě podal policejní orgán dozorujícímu státnímu zástupci podnět k vydání příkazu k domovní prohlídce, jakožto

neodkladného a neopakovatelného úkonu (tj. byl proveden před zahájením trestního stíhání). Dne xxx vydal soudce příkaz k provedení domovní prohlídky.

Při provedení domovní prohlídky bylo zajištěno: led lampy, konopí. Zároveň byl podezřelý vyzván k vydání věci ve smyslu § 78 TŘ, a to 3 ks písemných listin (faktura o zakoupení CBD, 2x rozbor CBD)

F. Výpověď podezřelého XY

Dle výpovědi osoba XY pěstovala pouze tzv. technické konopí, a to především pro vlastní potřebu (užívala jej společně se svým otcem). Občasně přenechala část vypěstované úrody svým známým, kteří ji za tím účelem navštěvovali.

G. Odborné vyjádření

Po zajištění konopí v rámci provedené domovní prohlídky požádal policejní orgán o provedení odborného vyjádření v rámci žádosti položil policejní orgán následující otázky:

- Jaká je celková hmotnost předmětné věci?
- Určete, zda předmětná věc obsahuje omamnou či psychotropní látku, jedy, prekursor.
- Určete složení chemikálie.
- Pokud se jedná o omamnou či psychotropní látku, proveďte kvalitativní a kvantitativní zkoumání předmětné věci.

Při zkoumání byly užity tyto metody:

Pro odborné zkoumání byl použit akreditovaný zkušební postup SOP-PCFE-08-OKTE-PL použitý pro kvalitativní stanovení organických látek pomocí chromatografie na tenkých vrstvách, dále akreditovaný zkušební postup SOP-PCFE-01-OKTE-PL pro kvantitativní stanovení THC v rostlinném materiálu pomocí plynové chromatografie a akreditovaný zkušební postup SOP-PCFE-05-OKTE-PL pro kvalitativní stanovení pevných, kapalných, plynných organických látek metodou CC-MS.

Výsledek: ve zkoumané materiálu byl zjištěn obsah THC ve výši 0,2 %.

Závěr

Provedeným šetřením ve spojení s procesními úkony dle TŘ bylo prokázáno, že osoba TÚ se nedopouštěla trestného činu nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku ve smyslu § 285 TZ či nedovoleného výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 TZ, neboť obsah psychotropní látky THC ve zkoumaném materiálu činil 0,2 %, což odpovídá povolenému množství THC v tzv. technickém konopí a takovéto pěstování je legální.

ZÁVĚR

V úvodu této práce byl naznačen předpoklad rozsáhlosti, strukturovanosti a výrazné propojenosti vnitřních vztahů drogové kriminality, která však navenek z hlediska trestněprávní úpravy takovýmto dojmem nepůsobí. Naopak počet paragrafů, jež drogovou kriminalitu reflektují, může budít dojem poněkud úzké a specifické oblasti trestných činů, jejichž zkoumání a rozbor způsobu vyšetřování nemůže být obsahem samostatné práce. Domnívám se, že již úvodní kapitola poukazuje na obecnou úpravu nakládání s omamnými a psychotropními látkami je dostatečnou předzvěstí složitosti dané problematiky. Pro právní kvalifikaci trestného činu s drogovým podtextem si obvykle orgán činný v trestním řízení nevystačí pouze s TZ, nýbrž musí jej kombinovat se speciálními zákony či usnesením Nejvyššího soudu, které teprve stanoví, zda jednání naplňuje znaky skutkové podstaty některého z trestných činů. Právě v tomto ohledu lze spatřovat už samotnou složitost drogové kriminality.

Samostatnou kapitolu podtrhující obtížnost rozkrývání a stíhání drogové kriminality tvoří její kriminologická charakteristika, tedy latentnost a minimální pravděpodobnost spolupráce osob zúčastněných na trestné činnosti či osob, které jsou v postavení svědků a trestněprávní postih jim formálně nehrozí. Toto jsou aspekty, které zásadním způsobem zvyšují společenskou nebezpečnost drogové kriminality, která je již sama o sobě alarmující, neboť orgány činné v trestním řízení se musí primárně vypořádat s nedostatkem samotných podnětů o páchání této trestné činnosti (tím spíše pak s nedostatkem a obtížným získáním informací v průběhu vyšetřování). Domnívám se, že celková obtížnost získání relevantních informací v celém procesu vyšetřování zcela jasně plyne z popsané úzké spolupráce osob zúčastněných na drogové trestné činnosti a jejich důmyslné obezřetnosti, která spočívá na příklad v užívání „kódů“ při komunikaci.

Z důvodu vysoké míry obtížnosti a specifčnosti vyšetřování tohoto typu kriminality byla práce zaměřena nejen na strukturovaný popis úkonů a metod, které obecně orgánům činným v trestním řízení napomáhají v jejich činnosti, ale i na poukázání praktických problémů, na které praxe často naráží. Zároveň bylo z mého pohledu vhodné upozornit jednak na dynamičnost drogové kriminality, respektive na „zlepšování“ způsobu páchání trestné činnosti ze strany pachatelů a na druhé straně na rozvíjející se systém v podobě nových technologií a posílení mezinárodní spolupráce ze strany orgánů činných v trestním řízení.

Metodika vyšetřování drogové kriminality v teorii a praxi

ABSTRAKT

Diplomová práce je zaměřena na problematiku drogové kriminality především z pohledu kriminalistického, tj. z pohledu metod a postupů, které policejní orgán využívá ve fázi vyšetřování. Vzhledem k neodmyslitelné propojenosti kriminalistiky s trestním právem jsou v práci reflektovány procesněprávní aspekty těchto úkonů a zároveň i hmotněprávní úprava jednotlivých relevantních trestních činů.

Práce se skládá z úvodu osmi kapitol a závěru. Úvodní kapitola je věnována vymezení jednotlivých pojmů, které jsou v rámci dané problematiky pravidelně skloňovány. Samotné definice jsou zasazeny do kontextu vývoje právní úpravy a zároveň je systematika legální úpravy z hlediska vymezení jednotlivých pojmů porovnána s úpravou zahraniční. Druhá kapitola rozebírá strukturu vztahů a postavení jednotlivých osob v rámci drogové hierarchie, které se přímo odráží v kriminalistické taktice vyšetřování jednotlivých trestných činů.

Hmotněprávní úprava jednotlivých trestných činů je podstatou třetí kapitoly. Zařazení hmotněprávní úpravy relevantních trestních činů je podstatné z hlediska vysvětlení a popisu jednotlivých prvků, které konkrétní trestný čin konstruují, a tedy na jejich prokázání cílí i samotný postup orgánů činných v trestním řízení.

Procesněprávní úpravě postupu policejního orgánu a možnosti a způsobu využití mezinárodní spolupráce věnuje pozornost čtvrtá kapitola. Přestože trestní právo disponuje jednotnou úpravou procesní stránky, postup policejního orgánu při vyšetřování požívá zvláštní úpravy obsažené i v jiných předpisech.

Klíčovou kapitolou z hlediska metodiky vyšetřování je kapitola pátá, neboť představuje jednotlivé metody a postupy vyšetřování typické pro drogovou kriminalitu. Teoretický základ taktiky jednotlivých úkonů je obohacen o popis jejich provedení v praxi na konkrétních případech. Některé nové aspekty vyšetřování, které nabízí současná doba jsou obsaženy v kapitole šesté.

Sedmá kapitola představuje analytickou část, v rámci níž jsou rozebrány dva trestní spisy týkající se drogových trestných činů, na nichž je demonstrovány jednotlivé metody a úkony a logické postupy při jejich volbě a užití.

KLÍČOVÁ SLOVA

drogy, drogová kriminalita, taktika vyšetřování

The methodology of drug-related crimes in theory and practice

ABSTRACT

This thesis is focused on issues of drug-related crimes, mainly from the investigative point of view. This means from the point of view of the methods and techniques that are used by police authority. According to the inherent connection between criminalistics and criminal law, the thesis also reflects procedural aspects of the acts and descriptions of particular crimes under criminal substantive law.

The thesis consists of an introduction, eight chapters and a conclusion. The first chapter is dedicated to definition of particular terms which are commonly used within this topic. Each definition is expounded upon in the context of legal development. The system of legal adjustment is compared with foreign systems. The second chapter analyses the structure of relationships and positions of each person within the drug's hierarchy which are reflected in investigative tactics.

A description of the criminal acts under criminal substantive law is contained in the third chapter. This description must be included to properly explain the facts of the case.

The chapter number four examines the legal adjustment of police authority's procedure and the options and methods of international cooperation. Through of the existence of unified code of criminal procedure, the procedure of police authority within the investigation enjoys special adjustment, contained in different acts.

The fifth chapter is the pivotal one, according to the methodology of investigation, as it represents the methods and techniques which are particular to the investigation of drug-related crimes. The theory of each act is enriched with the description of its use in practice. Some new aspects of investigation are contained in the sixth chapter.

The seventh chapter represents the analytic section. Two court files related to drug crimes have been chosen to demonstrate the whole procedure and methods which were employed in practice.

KEY WORDS

Drugs, drug-related crimes, tactics of investigation

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura

GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5.aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 588. ISBN 978-80-7598-554-5.

CHMELÍK, Jan. *Drogová kriminalita*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, odbor personální práce a vzdělávání, 1999, s. 96.

KALINA, Kamil. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Filia Nova, 2001, s. 118. ISBN 80-238-8014-4.

JELÍNEK, Jiří. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 592. ISBN 978-80-7502-499-2.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7.aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (leges), s. 1040. ISBN 978-80-7502-380-3.

NATARAJAN, Mangai *Drugs and Crime*. Farnham: Ashgate, 2010, s. 482. ISBN 978-0-7546-2772-2

NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: EUROUNION, 2004, s. 328. ISBN 80-7317-036-1

PALČOVÁ, Alena. *Terminologický slovník z oblasti alkoholu a drog*. Praha: Psychiatrické centrum, 2000, s. 80. ISBN 80-85121-08-5.

PORADA, Viktor a Jiří STRAUS. *Kriminalistické stopy: teorie, metodologie, praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 497. ISBN 978-80-7380-396-4.

PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 231. ISBN 978-80-7380-042-0.

PORADA, Viktor. *Kriminalistika: technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 2.rozšířené a aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019, s. 1205. ISBN 978-80-7380-741-2.

PORADA, Viktor. *Kriminalistika: (teorie, metody, metodologie)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 464. ISBN 978-80-7380-490-9.

STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 278. ISBN 80-86898-40-7.

STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2.rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 292. ISBN 978-80-7380-095-6.

STRAUS, Jiří. *Metodika vyšetřování drogové kriminality*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2006, s. 47. ISBN 80-7251-219-6.

ŠTEFUNKOVÁ, Michaela. *Možnosti zjišťování míry a struktury sekundární drogové kriminality v podmínkách České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci), s. 112. ISBN 978-80-7338-180-6.

ZEMAN, Petr, Michaela ŠTEFUNKOVÁ a Ivana TRÁVNÍČKOVÁ. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci), s. 228. ISBN 978-80-7338-151-6.

Internetové zdroje

Betäubungsmittelgesetz [online]. Spolková republika Německo: Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz [cit. 2021-11-14]. Dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/btmg_1981/BJNR106810981.html.

Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Suchtmittelgesetz, Fassung vom 25.01.2022. *RIS - Suchtmittelgesetz - Bundesrecht konsolidiert, Fassung vom 25.01.2022* [online]. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10011040>.

Drogový screening. *LAB TESTS ONLINE* [online]. [cit. 2022-02-08]. Dostupné z: <https://www.labtestsonline.cz/drogovy-screening.html>.

Gesetz über den Verkehr mit Betäubungsmitteln. *Bundesministerium der Justiz* [online]. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/btmg_1981/BJNR106810981.html.

GLOGAR, Martin Mgr. Novela nařízení o seznamech návykových látek. *Právní prostor* [online]. 2021, 27.5. [cit. 2021-11-28]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislative/vyslo-ve-sbirce-zakonu/novela-narizeni-o-seznamech-navykovych-latek2>.

Lokaler-Anwalt.de [online]. Spolková republika Německo [cit. 2021-11-14]. Dostupné z: <https://www.lokaler-anwalt.de/rechtsbegriff/drogen>.

Plynová chromatografie s hmotovou detekcí (GC/MS). *Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích* [online]. [cit. 2022-02-28]. Dostupné z: <https://www.vstecb.cz/plynova-chromatografie-s-hmotovou-detekci-gc-ms/>.

Raman spektrometr Progeny ResQ CQL. *BAS Rudice s.r.o.* [online]. [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.bas.cz/raman-spektrometr-progeny-resq-cql-1064-nm/raman-spektrometr-progeny-resq-cql.php>.

TacticID Mobile-Nicolet CZ. *Nicolet CZ* [online]. [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://nicoletcz.cz/produkt/tacticid-mobile/>.

United states code [online]. USA: Office of the Law Revision Counsel [cit. 2021-11-14]. Dostupné z: <http://uscode.house.gov/view.xhtml?hl=false&edition=prelim&req=granuleid%3AUSC-prelim-title21-chapter9-subchapter2&num=0&saved=%7CZ3JhbnVsZWlkOlVTQy1wcmVsaW0tdGl0bGUyMS1jaGFwdGVyOS1mcm9udA%3D%3D%7C%7C%7C0%7Cfalse%7Cprelim>.

Komentáře

DRAŠTÍK, A., DURDÍK, T., FREMR, R., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. *Trestní zákoník: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-1-26]. ASPI_ID KO40_2009CZ. Dostupné z: www.aspi.cz.

ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. § 158d [Sledování osob a věcí]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2004.

ŠÁMALOVÁ, Milada. § 283 [Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, marg. č. 7.

ŠÁMALOVÁ, Milada. § 285 [Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, marg. č. 3.

ŠÁMALOVÁ, Milada. § 287 [Šíření toxikomanie]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, marg. č. 3.

VANGELI, Benedikt. § 61 [Podání vysvětlení]. In: VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 247.

Články

DOBŠÍKOVÁ, Kristýna, Dita SPÁLOVSKÁ, Martin KUCHAR a Vladimír SETNIČKA. *Metamfetamin-možnosti spektroskopické analýzy*. *Forenzní vědy, právo, kriminalistika: Vědecké studie a analýzy / Scientifi c Studies and Analyses*. 2019, 4(2), 115-131.

FRANĚK, Lukáš a Radim KŘIKAVA. *Chemická reakce-skrytá hrozba při přepravě či skladování chemických látek*. *Drugs & Forensics Bulletin Národní protidrogové centrály*. 2018, 24(4), 20-26.

CHMELÍK, Jan. Operativně pátrací činnost v trestním řízení. *Forenzní vědy, právo, kriminalistika*. 2021, **6**(2), 124-140.

SALAK, Michal. Domovní prohlídka pohledem kriminalistického technika. *Drugs and Forensics Bulletin Národní protidrogové centrály*. 2017, **23**(2), 38-39.

REDAKCE. Vláda: Návrh novely zákona o návykových látkách. *Právní rozhledy*, 2020, č. 11, s. II-III

ROMAN, Michael. Identifikace metamfetaminu ve vlasech metodou mikroextrakce na pevnou fázi v kombinaci s kapilární plynovou chromatografií a hmotnostní spektrometrií. *Drugs and forensics bulletin Národní protidrogové centrály*. 2015, **21**(2), 29-36.

LEHMERT, Karel a Josef RADA. Bezpečné nakládání s materiálem nalezeným ve varnách a pěstírnách. *Drugs & Forensics Bulletin Národní protidrogové centrály*. 2017, **23**(1), 32-39.

STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Viktor PORADA. Kriminalistické stopy obsahující informaci o vlastnostech vnitřní stavby (struktury) nebo vnitřního složení objektu. *Soudní inženýrství*. 2004, **15**(3), 131-145.

Usman, M., Naseer, A., Baig, Y. *et al.* Forensic toxicological analysis of hair: a review. *Egypt J Forensic Sci* **9**, 17 (2019). <https://doi.org/10.1186/s41935-019-0119-5>.

Judikatura

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2005, sp. zn. 7 Tdo 1179/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2005, sp. zn. 8 Tdo 1298/2005

Usnesení Nejvyššího soudu sp.zn. 3 Tdo 687/2006, ze dne 21. 6. 2006

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 874/2007, ze dne 22. 8. 2007

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2009, sp. zn. 3 Tdo 392/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1363/2011

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu sp.zn. Tpjn 301/2013, ze dne 13.3.2014

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 1217/2014-37, ze dne 12. 11. 2014

Stanovisko Nejvyššího soudu sp.zn. Tpjn 300/2014, ze dne 4. 12. 2014

Rozsudek krajského soudu v Plzni sp.zn. 34 T 7/2015, ze dne 23.10.2015

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 1018/2017, ze dne 27. 9. 2017

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 6 To 37/2018, ze dne 12.7.2018

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 204/2018, ze dne 18.7.2018

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 300/2020, ze dne 21. 10. 2020

Usnesení Nejvyššího soudu sp.zn. 4 Pzo 9/2019, ze dne 27.5.2020.

Nález Ústavního soudu sp.zn. Pl. ÚS 98/20, ze dne 27.4.2021

Ostatní zdroje

Operace CUDAM provedená Národní protidrogovou centrálou v roce 2014.

Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 5/2019, o stanovení hodnot jiných návykových látek než alkoholu, při jejichž dosažení se osoba nachází ve stavu vylučujícím způsobilost vykonávat zaměstnání nebo jinou činnost ve smyslu § 274 odst.1 trestního zákoníku.

Ústavní znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a klinické psychologie Psychiatrické nemocnice Bohnice, ze dne 8. 12. 2014, ve věci sp. zn. 6 T 11/2014 vedené u okresního soudu v Chebu.

Výroční zpráva Eurojustu 2020.